

Centrum pre deti a rodiny Sečovce, Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce

tel. č.: 056/678 28 73, e-mail: riaditel.secovce@ded.gov.sk

Centrum pre deti a rodiny

Sečovce

PROGRAM CENTRA PRE DETI A RODINY SEČOVCE

**Zariadenie na výkon opatrení
sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately**

JANUÁR 2021

OBSAH

ÚVOD	3
A) Kontaktná adresa centra a telefónne číslo alebo iný kontaktný údaj centra	3
B) Adresa miesta vykonávania opatrení	4
D)Druh vykonávaných opatrení.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
E)Forma vykonávania opatrení.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
F)Opis cieľovej skupiny centra	
G)Dôvody vylučujúce vykonávanie opatrení v centre	
H)Celkový počet miest v centre.....	
I)Opis vnútorných priestorov centra	9
J)Organizačná štruktúra centra	14
K)Opis spôsobu oboznámenia s programom centra	17
L) Opis odborných metód práce	19
M) Poskytovanie odbornej pomoci tehotnej žene, žene po pôrode a jej dieťaťu	19
N) Opis plánovania a vyhodnocovania výchovnej činnosti na SUS	19
O) Opis obsahu prípravy na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti	22
P) Uvedenie rozsahu hodín počas ktorých sa vykonávajú opatrenia	25
Q) Tvorba a vyhodnocovanie IPROD - ov	26
R)Záujmová činnosť, športová, kultúrna, rekreačná činnosť a náboženstvo	27
S)Opis a zabezpečenie zdravotnej starostlivosti deťom a plnoletým fyzickým osobám.....	28
T)Zabezpečenie školskej dochádzky a prípravy na povolanie detí	30
U)Opis práv dieťaťa alebo plnoletej fyzickej osoby a opis práv rodiča	31
V)Opis povinnosti dieťaťa alebo plnoletej fyzickej osoby a opis povinnosti rodiča	34
W)Taxatívny opis výchovných prostriedkov....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
X)Spôsob poskytovania vreckového	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
Y)Opis postupu v rizikových situáciách pre dieťa alebo plnoletú fyzickú osobu ...	ERROR!
	BOOKMARK NOT DEFINED.

ÚVOD

Uvedený materiál je vytvorený na realizáciu zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov a Vyhlášky č. 103/2018 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005

Špecifickým účelom spracovaného materiálu je predstavenie odborných činností a programov a metód práce zameraných na prácu s dieťaťom umiesteným v zariadení na základe rozhodnutia súdu ako aj predstavenie činnosti sociálnej práce, psychologických činností a iných odborných a špecializovaných činností na špecializovaných ošetrovateľských a opatrovateľských skupinách ako aj v centre podpory profesionálnych náhradných rodičov (CPPR).

a)

KONTAKTNÁ ADRESA CENTRA A TELEFÓNNE ČÍSLO ALEBO INÝ KONTAKTNÝ ÚDAJ CENTRA

Názov zariadenia:	Centrum pre deti a rodiny Sečovce
Sídlo:	Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce
Kraj:	Košický
IČO:	17071046
DIČ:	2020985648
Štatutárny zástupca:	PhDr. Mária Gojdičová, PhD.
Kontakt:	056/678 28 73
E-mail :	riaditel.secovce@ded.gov.sk
Webová stránka:	www.cdrsecovce.edupage.org.sk

Sídlom Centra pre deti a rodiny Sečovce je kmeňová budova, na ulici Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce. V kmeňovej budove sídli administratívna a kmeňová časť, CPPR, odborné činnosti a 3 špecializované samostatne usporiadané skupiny s ošetrovateľskou starostlivosťou.

b)

ADRESA MIESTA VYKONÁVANIA OPATRENÍ

1. Špecializovaná samostatne usporiadaná skupina s ošetrovateľkou starostlivosťou
(ďalej len 1. ŠSUS),

Adresa: ul. Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce

Kontakt: 056/678 28 73

E-mail : 1a2.sss.secovce@gmail.com

2. Špecializovaná samostatne usporiadaná skupina s ošetrovateľkou starostlivosťou
(ďalej len 2. ŠSUS),

Adresa: ul. Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce

Kontakt: 056/678 28 73

E-mail : 1a2.sss.secovce@gmail.com

3. Špecializovaná samostatne usporiadaná skupina s ošetrovateľkou starostlivosťou
(ďalej len 3. ŠSUS),

Adresa: ul. Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce

Kontakt: 056/678 28 73

E-mail : 1a2.sss.secovce@gmail.com

4. Špecializovaná samostatne usporiadaná skupina s opatrovateľskou starostlivosťou
(ďalej

len 4. ŠSUS),

Adresa: ul. Obchodná 15/60, 078 01 Sečovce

Kontakt: 0915 496 535

E-mail : rdsecovce@gmail.com

5. Samostatne usporiadaná skupina – samostatná skupina - v rodinnom dome Trebišov,

Adresa: ul. Májová č. 2261/1, 075 01 Trebišov

Kontakt: 0917 735 060

E-mail : rd.trebisov@gmail.com

6. Samostatne usporiadaná skupina – špecializovaná samostatná skupina (opatrovateľská starostlivosť) v rodinnom dome Milhostov,

Adresa: obec Milhostov, ul. Lipová č. 169, 075 01 Trebišov.

Kontakt: 0915 963 924

E-mail : satelit.milhostov@gmail.com

Skupina so špecializovaným programom (1 skupina)

Adresa: ul. Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce

Kontakt: 0915393073

E-mail: cansecovce@gmail.com

Centrum podpory profesionálnych rodičov (ďalej len „CPPR“)

Adresa: ul. Štúrova 535/2, 078 01 Sečovce

Kontakt: 0905 416 806

E-mail : tim.cppr@gmail.com

Profesionálny náhradný rodič (ďalej len „PNR“) v počte 14 (z toho 1 úväzok PNR-pilot)

C) ÚČEL CENTRA

(1) Centrum pre deti a rodiny (ďalej len centrum) podľa § 45 Zákona č 305/2005 Z.z. o sociálnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“), je zariadenie na **účel vykonávania opatrení:**

Pobytovou formou

- pre dieťa na základe rozhodnutia súdu (NÚS,NO,VO)

a) opatrení dočasne nahrádzajúcich dieťaťu jeho prirodzené prostredie alebo náhradné rodinné prostredie na základe rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, o nariadení neodkladného opatrenia alebo o uložení výchovného opatrenia- „pobytové opatrenia súdu“,

b) opatrenia na predchádzanie vzniku, prehĺbovania a opakovania

1. krízových situácií dieťaťa v prirodzenom rodinnom prostredí alebo náhradnom rodinnom prostredí,

2. porúch psychického vývinu, fyzického vývinu alebo sociálneho vývinu dieťaťa z dôvodu problémov v prirodzenom rodinnom prostredí, náhradnom rodinnom prostredí, širšom rodinnom prostredí a v medziľudských vzťahov.

Ambulantnou a terénnou formou

- Opatrenia pre dieťa a rodiča

- Prispôsobenie sa novej sa novej situácií
- Sanácia rodiny,
- Rodičovské zručností
- NRS – poradenstvo a podpora náhradným rodičom
- Sociálne poradenstvo mladým dospelým
- CAN syndróm s krajskou pôsobnosťou ambulantnou formou

Resocializačný program - Neposkytujeme

D) DRUH VYKONÁVANÝCH OPATRENÍ

Centrum vykonáva pobytové opatrenia na základe rozhodnutia súdu o

- nariadení neodkladného opatrenia,
- uložení výchovného opatrenia,
- nariadení ústavnej starostlivosti.

Centrum vykonáva pobytové opatrenia súdu v

- **profesionálnej náhradnej rodine**, ktorá poskytuje starostlivosť ustanovenému počtu detí v rodinnom dome alebo byte, ktorého je profesionálny náhradný rodič vlastníkom, spoluvlastníkom, nájomcom alebo spoločným nájomcom.
- **samostatne usporiadaných skupinách** zriadených v rodinných domoch so samostatným stravovaním, hospodárením a vyčleneným rozpočtom, na špecializovaných samostatných skupinách s ustanovenou špecializáciou
- **špecializovaných samostatne usporiadaných skupinách** zriadených v hlavnej budove so samostatným stravovaním, hospodárením a vyčleneným rozpočtom, na špecializovaných samostatných skupinách s ustanovenou špecializáciou

E) FORMA VYKONÁVANIA OPATRENÍ

V súčasnosti centrum vykonáva pobytovú aj ambulantnú formu na základe rozhodnutia súdu o neodkladnom opatrení, rozhodnutia súdu o výchovnom opatrení a rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti:

- pobytovou formou
- ambulantnou formou
- terénnou formou

F) OPIS CIEĽOVEJ SKUPINY CENTRA

Cieľová skupina centra:

Centrum vykonáva opatrenia pobytovou formou pre:

➤ **dieťa na základe:**

1. dohody s rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,
2. požiadanie dieťaťa,
3. rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, o nariadení neodkladného opatrenia o uložení výchovného opatrenia

➤ **plnoletú fyzickú osobu:**

ktorou je mladý dospelý, po ukončení pobytového opatrenia súdu nadobudnutím plnoletosti dieťaťa,

Centrum vykonáva opatrenia ambulantnou a terénnou formou pre:

➤ **dieťa :**

1. na základe písomnej dohody s rodičom dieťaťa alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,
2. základe rozhodnutia súdu alebo orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately o uložení ambulantného výchovného opatrenia, a ak je to účelom ambulantného výchovného opatrenia, tak aj rodiča dieťaťa alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa,
3. základe písomnej dohody s centrom, v ktorom je dieťa umiestnené na účel vykonávania pobytového opatrenia súdu, alebo
4. na požiadanie dieťaťa,

➤ **rodiča alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa,**

➤ **mladého dospelého po ukončení náhradnej starostlivosti.**

Centrum vykonáva ambulantnou a terénnou formou opatrenia zamerané najmä na:

- Sanáciu rodiny/zanedbávanie,
- Výchovné problémy, problémové správanie
- Rodičovské konflikty – rozvodové/rozchodové situácie,
- Poskytovanie sociálneho poradenstva MD po ukončení náhradnej starostlivosti,
- Podporu NRS
- Poradensko-psychologickú pomoc rodinám v krízovej situácii
- Zhodnotenie situácie dieťaťa a rodiny
- Realizáciu výchovných opatrení

Deti sú umiestnené v centre na základe:

- a) nariadenia ústavnej starostlivosti,
- b) nariadenia neodkladného opatrenia,
- c) uložení výchovného opatrenia,
- d) na základe dohody s mladým dospelým (skratka „MD“),
- e) deti ktorú sú umiestňované do **špecializovaných samostatných skupín - na základe lekárskeho posudku – bez porúch správania.**

Cieľovou skupinou sú deti, rodičia a fyzické osoby, pre ktoré sa vykonávajú opatrenia pobytovou, ambulantnou a terénnou formou.

Dobrovoľné pobyty detí nerealizujeme.

g) Dôvody vylučujúce vykonávanie opatrení v centre

Z dôvodu personálneho, priestorového a odborného zabezpečenia nepracujeme s deťmi s poruchami správania v dôsledku závislostí, deťmi s duševnými poruchami, maloletými matkami s deťmi.

Centrum so súhlasom orgánu SPODaSK ukončí vykonávanie opatrení, ak rodič dieťaťa alebo jeho ďalší príbuzní, budú počas vykonávania opatrení ambulantnou alebo terénnou formou pod vplyvom alkoholu, agresívni, prípadne bezdôvodne sa nebudú podieľať na spolupráci.

h) Celkový počet miest v centre

Centrum má Ústredím PSVaR k 1.12.2020 schválenú nasledovnú štruktúru:

Schválená kapacita: 86

Počet úväzkov: 86

Miesta vykonávania opatrení pobytovou formou:

Počet samostatne usporiadaných skupín	1
Počet špecializovaných samostatných skupín s ošetrovateľskou starostlivosťou	3
Počet špecializovaných samostatných skupín s opatrovateľskou starostlivosťou	2
Počet skupín so špecializovaným programom	1
Počet profesionálnych náhradných rodičov	14

Počet miest:

Počet miest pre deti na samostatných skupinách spolu	10
Počet miest pre deti s postihnutím na špecializovaných samostatných skupinách s ošetrovateľskou starostlivosťou	24
Počet miest pre deti s postihnutím na špecializovaných samostatných skupinách s opatrovateľskou starostlivosťou	16
Počet miest pre deti na skupine so špecializovaným programom	10
Počet miest pre deti v PNR	26

1. špecializovaná samostatná skupina: 8 detí
 2. špecializovaná samostatná skupina: 8 detí
 3. špecializovaná samostatná skupina: 8 detí
 4. špecializovaná samostatná skupina: 8 detí
 5. samostatne usporiadaná skupina RD Trebišov: 10 detí
 6. samostatne usporiadaná skupina RD Milhostov: 8 detí
- Skupina so špecializovaným programom (1. skupina): 10 detí
- CPPR – profesionálni náhradní rodičia – 14: 26 detí

Celkový počet miest v Centre a ak sa v Centre vykonáva opatrenia pobytovou formou vo viacerých budovách Centra, počet miest v jednotlivých budovách Centra:

- Kapacita Centra: 86 detí.
- Centrum má 1 samostatne usporiadanú skupinu, 5 špecializovaných samostatne usporiadaných skupín, 1. skupinu so špecializovaným programom a 14 PNR.
- Samostatne usporiadaná skupina vykonáva svoju činnosť v samostatnom rodinnom dome.
- 1 špecializovaná samostatná skupina je vytvorená na zádvorí hlavnej (administratívnej) budovy Centra so samostatne uzamykateľným vchodom.
- Samostatne usporiadaná skupina má kapacitu 10 detí, čiže spolu je to 10 detí.
- Špecializované samostatné skupiny majú kapacitu 8 detí, čiže spolu je to 40 detí.
- Skupina so špecializovaným programom, s kapacitou 10 detí.
- V PNR máme umiestnených 26 detí.

i) OPIS VNÚTORNÝCH PRIESTOROV CENTRA

Kmeňová budova Centra je situovaná na ulici Štúrová 535/2 Sečovce. V prízemí kmeňovej budovy je umiestnená administratívna časť – ekonomický úsek, CPPR, odborný tím, multifunkčná miestnosť, terapeutické miestnosti, rehabilitačná miestnosť, Snoezelen a priestor pre ambulantnú formu práce s biologickou rodinou alebo so žiadateľmi o NRS. Vstupnú časť prízemí tvorí chodba a prijímacia interakčná miestnosť pre deti, návštevy rôznych inštitúcií. Na prízemí kmeňovej budovy je zároveň aj stravovacia prevádzka, ktorá sa skladá z mliečnej kuchyne a kuchyne. Na prízemí je aj kúpeľňa a WC pre deti. Ambulantnú formu práce s biologickou rodinou a WC pre personál.

SUTERÉN

V suteréne kmeňovej budovy je umiestnené: kotolňa, dielňa č. 1, dielňa č. 2, žehliareň, zberňa špinavej bielizne, WC pre personál pri kotolni pre mužov a ženy, priestor na výchovu a vzdelávanie detí z opatrovateľských a ošetrovateľských skupín kde výchovu a vzdelávanie realizujú špeciálni pedagógovia ŠZŠ v Sečovciach. Súčasťou priestorov na výchovu a vzdelávanie detí je aj miestnosť na relaxáciu, priestory pre pohybové aktivity detí. V suteréne sa ďalej nachádza registrátorne stredisko, šatne pre personál, súčasťou šatní je WC a sprcha. Súčasťou šatne pre personál je vytvorený z priestorov na pranie ochranných odevov pre personál.

PRÍZEMIE

Na prvom poschodí kmeňovej budovy sú umiestnené 3 špecializované samostatné skupiny s ošetrovateľskou starostlivosťou. Každá skupina má zabezpečené v zmysle prevádzkového poriadku schválené hygienou všetky potrebné náležitosti na výkon činností

Medzi suterénom a prvým nadzemným podlažím je umiestnený - prechodný vstup do kabíny výťahu s výstupom na dvor

- Počet staníc – 4

Areál Centra pozostáva:

- z vonkajších priestorov,
- predný dvor s altánkom,
- zadný dvor s asfaltovým povrchom so samostatne umiestnenými garážami a skladmi,
- záhrada s trávnatým porastom a prístreškom určeným pre deti,
- samostatnej budovy Centra,
- samostatný vstup do skupiny so špecializovaným programom

ďalej:

- rehabilitačná miestnosť,
- relaxačná miestnosť,
- multisenzorická miestnosť – „Snoezelen“,
- terapeutická miestnosť,
- návštevná miestnosť.

1) Dispozičné členenie a priestorové usporiadanie 1. ŠSUS

Dve izby pre deti, sú vybavené nábytkom podľa veku a stavu detí – detské postelky, prebaľovací pult, skrinky, váľandy, skrine. Dlážka je pokrytá PVC krytinou, okná sú plastové s priamym vetraním a žalúziami.

V každej miestnosti, ktorá má umývadlo s odtokom a tečúcou teplou a studenou vodou, sú zabezpečené mydlá, dezinfekčné prostriedky, jednorazové utierky a koše.

Izolačná miestnosť pre prípad potreby izolácie dieťaťa pri prepuknutí infekčného ochorenia. Steny izolačnej izby sú svetlé. Podlaha miestnosti je ľahko umývateľná, dekontaminovateľná, odoláva umývaniu namokro, chemickým vplyvom a mechanickým vplyvom a nepodporuje vznik statickej elektriny. Nábytok a ostatné zariadenia majú ľahko umývateľnú a dekontaminovateľnú povrchovú úpravu. V izbe sa nachádza umývadlo na ruky s prídomom tečúcej studenej pitnej vody a teplej vody, dávkovač na mydlo a uzatvorený box na jednorazové utierky na ruky, dávkovače na alkoholové tekuté dezinfekčné prostriedky, uzatvorená odpadová nádoba na komunálny odpad ovládaná nožným pedálom, kontajnerom na biologický odpad a na použitú bielizeň.

Herňa s dlážkou pokrytou kobercom, skrinkami a poličkami na hračky. Vetranie je priame oknami, svetlo priame aj umelé.

Kúpeľňa s WC pre deti, ktorá je vybavená zabudovanou vaňou, WC pre deti s umývadlami.

WC pre personál s umývadlom.

Kuchynka – slúžiaca ako vŕdajňa mliečnej a batol'acej mixovanej stravy, ďalej je určená na dávkovanie a prípadné ohriatie stravy pre deti, na prípravu čaju a nápojov pre deti, riedenie liekov. Je vybavená pultom na manipuláciu so stravou, pultom na prípravu liekov, kuchynskou linkou, chladničkou, mikrovlnou rúrou, rýchlovarnou kanvicou, umývadlom pre personál a dvojdrejom, ktorý slúži na čistenie a dezinfekciu janetových striekačiek a oplachovanie kojeneckých fliaš od mliečnej stravy.

Miestnosť pre personál je vybavená kancelárskym nábytkom, IT technikou, skriňou na spisy, sedacou súpravou, stolíkom, chladničkou pre personál, mikrovlnou rúrou, rýchlovarnou kanvicou a umývadlom.

Miestnosť s uzatvorenou šachtou používanou na sústreďovanie použitého šatstva. Sú v nej umiestnené koše na špinavú bielizeň a pomôcky na upratovanie.

Chodba, na ktorej je telefón, kreslá a stolík, na dlážke je PVC krytina. Osvetlenie je priame aj umelé. Vetranie je priame prostredníctvom plastových okien so zabezpečovacími kľúčkami.

2) Dispozičné riešenie a priestorové usporiadanie 2.ŠSUS

Päť izieb detí vybavených nábytkom pre väčšie deti – váľandy, skrine, stôl, stoličky. Dlážky sú pokryté PVC krytinou. Okná sú plastové s priamym vetraním a špeciálnymi kľúčkami na uzamykanie. V každej miestnosti, ktorá má umývadlo s odtokom a tečúcou teplou a studenou vodou, sú zabezpečené mydlá, dezinfekčné prostriedky, jednorazové utierky a koše.

Bezbariérová kúpeľňa s WC.

Jedáleň pre imobilné deti. Je vybavená stolom, pri ktorom stolujú deti na invalidných vozíkoch, jedálenským vozíkom, umývadlom s odtokom a tečúcou teplou a studenou vodou, pri ktorom je zabezpečené mydlo, dezinfekčné prostriedky, jednorazové utierky a kôš. Na dlážke je PVC krytina, osvetlenie je prirodzené aj umelé.

Denná miestnosť pre zamestnancov skupiny vybavená písacím stolom s PC, skriňou na spisy, na pomôcky, sedacou súpravou a stolíkom, televíziou a rádiom. Na zemi je koberec.

Herňa pre deti na invalidných vozíkoch, zariadená policovým systémom na ukladanie hračiek a pomôcok, stolom na výchovnú prácu, sedačkou, kreslami, televíziou a CD prehrávačom s rádiom. Osvetlenie je priame aj umelé, vetranie plastovými oknami so zabezpečovacími kľúčkami. Na zemi je PVC krytina a koberec.

3) Dispozičné riešenie a priestorové usporiadanie 3. ŠSUS

Dve izby detí vybavené nábytkom podľa veku a stavu detí – detské postielky, prebaľovací pult, skrinky, váľandy, skrine, zabudovaná vanička. Dlážka je pokrytá PVC krytinou, okná sú plastové s priamym vetraním a žalúziami.

Izba sestier, miestnosť pre personál je vybavená kancelárskym nábytkom, skriňou na spisy, dvojdrejom, stolíkom a stoličkou.

V každej miestnosti, ktorá má umývadlo s odtokom a tečúcou teplou a studenou vodou, sú zabezpečené mydlá, dezinfekčné prostriedky, jednorazové utierky a koše.

Miestnosť na manipuláciu so špinavou bielizňou, ktorá slúži na triedenie, pranie, sušenie bielizne. Je vybavená pračkami, sušičkami a umývadlom s odtokom a tečúcou teplou a studenou vodou.

WC pre personál s umývadlom.

Chodba s vytvoreným kútikom pre administratívnu činnosť sestier, v ktorej je umiestnený

telefón, PC zostava, kancelársky nábytok, na dlážke je PVC krytina. Osvetlenie je umelé.

4) Dispozičné riešenie a priestorové usporiadanie 4. ŠSUS

Vstupný priestor obsahuje šatníkovú stenu, jednoduchú trojdverovú skriňu na uloženie obuvi a zvrškov, zrkadlovú a vešiakovú stenu.

Kuchyňa slúži na varenie, podávanie a servírovanie jedál. Je vybavená veľkým stolom a stoličkami, kuchynskou linkou, elektrospotrebičmi, kuchynskými potrebami a lekárničkou s predpísaným obsahom prvej pomoci. Súčasťou kuchyne je špajza, ktorá slúži ako úložný priestor bežnej potreby.

Obývacia izba sa využíva na spoločenské aktivity v rámci voľného času detí, k prijímaniu osobných návštev detí. Je vybavená sedacou súpravou, konferenčným stolíkom, obývacou stenou, TV prijímačom, hifi vežou, DVD prehrávačom.

Štyri izby detí slúžia ako ubytovací priestor pre deti. Izby sú vybavené posteľami, komodami, skriňami, stoličkami a písacími stolíkmi.

Izba vychovávateľov slúži na plnenie si predpísaných administratívnych povinností zamestnancov. Izba je vybavená dvomi kancelárskymi stoličkami, dvoma písacími stolmi, počítačom a tlačiarňou. Ďalej sa v izbe nachádza pohovka, konferenčný stolík, skriňa s pracovnými, školskými a kancelárskymi pomôckami, hospodárska agenda a ďalšia dokumentácia 3. ŠSS.

WC a kúpeľňa pre deti je vybavená toaletou, umývadlami a zabudovanou vaňou.

WC a kúpeľňa pre personál je vybavená toaletou, umývadlami a sprchou.

Čistiaca miestnosť s výlevkou slúžia na uloženie čistiacich prostriedkov a odstránenie tekutého odpadu po čistení.

Miestnosť na manipuláciu s bielizňou slúži na pranie špinavej bielizne, je vybavená pračkou a regálmi na pracie prostriedky.

5) Funkčné členenie samostatne usporiadanej skupiny- rodinného domu Trebišov

Vstupný priestor obsahuje šatníkovú stenu, jednoduchú trojdverovú skriňu na uloženie obuvi a zvrškov. Zrkadlovú stenu s príručnou zásuvkou na úpravu detí pred odchodom.

Obytnú časť pre deti tvoria 4 izby, ktoré sú z dôvodu umiestňovania súrodeneckých skupín a rôznorodosti pohlavia zabezpečené dvojlôžkom- 2 izby a trojlôžkom- 2 izby. V izbách sú okrem postelí písacie stolíky a skrine s dostatočným úložným priestorom. Podlahy sú pokryté protišmykovým gumolitom.

Spoločenská miestnosť je vybavená obývacou stenou, konferenčným stolíkom, sedacou súpravou. Slúži pre spoločenské aktivity v rámci voľného času detí, k prijímaniu osobných návštev detí, ako aj k plánovaným aktivitám.

Miestnosť pre zamestnancov slúži na výchovné zamestnania detí a na plnenie si predpísaných administratívnych povinností zamestnancov. V miestnosti je umiestnená organizačná vstavaná skriňa s pracovnými, školskými a kancelárskymi pomôckami. V tejto organizačnej skrini sa nachádza obmedzený archív na študijné pomôcky, knihy života, IPROD, osobných kariet, hospodárskej agendy a ďalšej povinnej dokumentácie Rodinného domu. Uzamykateľná skrinka s pokladňou na finančné prostriedky, písací stôl s kompletne vybaveným PC, 2 x tlačiareň, lekárnička s predpísaným obsahom prvej pomoci.

Kuchyňa a jedálenská časť je vybavená dvoma veľkými stolmi a stoličkami, kuchynskou linkou s elektrospotrebičmi, kuchynskými potrebami. Súčasťou jedálenskej časti je oddychová a relaxačná zóna, ktorá slúži k oddychu detí počas prípravy jedla, prípravy na vyučovanie. Obsahuje spoločenské hry, malú obývaciu stenu vybavenú TV prijímačom, hifi vežou, DVD prijímačom. V tejto časti kuchyne sa nachádzajú 2 ks postelí uložené v type sedačky.

Hospodárska časť je na prízemí Rodinného domu s východom do záhrady. V tejto obytnej časti sa zabezpečuje aj pranie a sušenie bielizne. Nachádza sa tu toaleta a kúpeľňa pre zamestnancov. V týchto priestoroch sa nachádza práčka, sušička, 2 x mraziarenský box.

Relaxačná miestnosť sa nachádza na prízemí. Nachádzajú sa v nej posteľné matrace vo forme sedačky, relaxačné vankúše, veľké nástenné zrkadlo. Podlaha je pokrytá gumou a kvôli odpruženiu pri relaxácii aj kobercom. V miestnosti je sezónne umiestnený plastový záhradný nábytok, ktorý je využívaný pri aktivitách s deťmi. Miestnosť slúži k aktívnemu oddychu detí, k tréningom na športové krúžky, k posilňovaniu a zvyšovaniu detskej fyzickej kondície.

Garáž slúži z bezpečnostných dôvodov na odkladanie bicyklov, záhradkárskych potrieb, náradia, kolieskových a ľadových korčulí, športového náradia a náčinia. Jeho podlaha je betónová s pokrytím kobercových materiálov.

6) Funkčné členenie špecializovanej samostatne usporiadanej skupiny- rodinného domu Milhostov

Vstupný priestor obsahuje šatníkovú stenu, vešiak a topánkovník.

Kuchyňa a jedáleň je vybavená dvoma veľkými stolmi a stoličkami, kuchynskou linkou s elektrospotrebičmi, kuchynskými potrebami. Súčasťou jedálenskej časti je oddychová a relaxačná zóna, tvorená gaučom, ktorá slúži k oddychu detí počas prípravy jedla, prípravy na vyučovanie.

Spoločenská miestnosť je vybavená obývacou stenou, konferenčným stolíkom, sedacou súpravou a televízorom. Slúži pre spoločenské aktivity v rámci voľného času detí, k prijímaniu osobných návštev detí, ako aj k plánovaným aktivitám.

Miestnosť pre zamestnancov je vybavená skriňou na zakladače, uzamykacími skrinkami, lôžkom, dvoma písacími stolmi a stoličkami, dvomi tlačiarňami a lekárníčkou. Slúži pre zamestnancov skupiny na výkon administratívnych činností.

4 detské izby, ktoré sú zabezpečené okrem postelí písacími stolíky, stoličkami a skriňami s dostatočným úložným priestorom. Podlahy sú pokryté protišmykovým gumolitom.

Hospodárska budova slúži z bezpečnostných dôvodov na odkladanie bicyklov, záhradkárskych potrieb, športového náradia a náčinia. Jeho podlaha je betónová.

Funkčné členenie 1 skupiny so špecializovaným programom – v Sečovciach

Denná miestnosť je rozlohou najväčšou miestnosťou skupiny. Využíva sa na spoločenské aktivity v rámci voľného času detí. Je vybavená obývacou stenou, konferenčným stolíkom, sedacou súpravou, televízorom, rádiom a kobercami. Súčasťou tejto miestnosti je jedálenská časť s veľkým jedálenským stolom, stoličkami, kuchynskou linkou a elektrospotrebičmi.

Tri izby detí slúžia ako ubytovací priestor pre deti. Izby sú vybavené posteľami, skriňami, stoličkami, písacími stolíkmi, kobercami, hračkami a detskými knihami.

Denná miestnosť pre zamestnancov skupiny slúži na plnenie si predpísaných administratívnych povinností. Je zariadená kancelárskym nábytkom, skriňou na spisy, skriňou na zavesenie šatstva (kabátov), písacími stolmi s PC, kancelárskymi stoličkami, kreslami a dreveným vešiakom.

WC a kúpeľňa pre dievčatá je vybavená sprchovacím kútom so sprchovacím závesom, toaletou, umývadlom, plastovými košmi na použité šatstvo, skrinkami, vešiakmi na uteráky a zrkadlom.

WC a kúpeľňa pre chlapcov je zariadená umývadlom so spodnou skrinkou, zrkadlom, murovaným sprchovým kútom so sprchovým závesom, WC a vešiakmi na uteráky.

Ambulantná časť má dve miestnosti, ktoré sú zariadené kancelárskym nábytkom, písacími stolmi, kancelárskymi stoličkami, sedacou súpravou a konferenčným stolíkom a WC zariadením s umývadlom pre zamestnancov.

Terapeutická miestnosť je určená na individuálnu terapeutickú činnosť, relax i bazálnu stimuláciu. Nachádzajú sa v nej úložné boxy, terapeutické pomôcky, písací stôl, stoličky, skriňa, relaxačné kreslo, koberec a dekoračné závesy.

Sklad - sa nachádza v zadnej časti budovy. Je zariadený regálmi. Podlaha je betónová. Slúži na odkladanie náčinia, náradia.

j) POČET ZAMESTNANCOV CENTRA, ŠTRUKÚRA PRACOVNÝCH MIEST S UVEDENÍM DOSIAHNUTÉHO VZDELANIA ZAMESTNANCOV

Počet a štruktúra zamestnancov priameho kontaktu a zamestnancov odborného tímu:

Pracovná pozícia	Počet úväzkov	Vzdelanie			
		SO	ÚSO	I. VŠ	II. VŠ
Vedúca úseku starostlivosti – sociálny pracovník	1				1
Sociálny pracovník	5				4
Psychológ	3				1
Špeciálny pedagóg	4				1
Vychovávateľ	10			2	6
Pomocný vychovávateľ	14	7	4	1	2
Pomocný vychovávateľ s EA	3		3		
Koordinátor ošetrovateľských činností - sestra	1				1
Zdravotné sestry	13		12	1	
Zdravotnícky asistent	1		1		

Opatrovateľ	1		1		
Odborný zamestnanec vykonávajúci metódy fyzioterapie	1		1		

Na skupinách s ošetrovateľskou starostlivosťou o deti zabezpečujú sestry, zdravotnícky asistenti, opatrovatelia a pomocní vychovávatelia.

Na skupine so opatrovateľskou starostlivosťou výchovu a starostlivosť zabezpečujú vychovávatelia, pomocní vychovávatelia a pomocný vychovávateľ s ekonomickou agendou.

Na skupine so špecializovaným programom zabezpečujú starostlivosť o deti sociálny pedagóg, špeciálny pedagógovia a vychovávatelia.

Na samostatne usporiadanej skupine zabezpečujú starostlivosť o deti vychovávatelia, pomocní vychovávatelia a pomocní vychovávatelia s ekonomickou agendou.

Počet a štruktúra zamestnancov centra podpory profesionálnych náhradných rodičov

Pracovná pozícia	Počet úväzkov	Vzdelanie			
		SO	ÚSO	I. VŠ	II. VŠ
Sociálny pracovník/koordinátor	1				1
Psychológ	1				1
Špeciálny pedagóg	1				1
Profesionálny náhradný rodič	14	4	8	0	2

Centrum podpory profesionálnych náhradných rodín

Centrum podpory PNR je tvorená profesionálnymi náhradnými rodičmi, v troch prípadoch manželským párom.

Podľa organizačnej štruktúry k 1.12.2020/ NP DEI NS III

Pracovná pozícia – Ambulantná a terénna forma	Počet úväzkov
Sociálny pracovník	3
Psychológ	2

Odborné služby externých subjektov

Centrum aktívne spolupracuje so všetkými školskými zariadeniami, ktoré naše deti navštevujú. Ďalej spolupracuje s rôznymi organizáciami a subjektmi, ktorých si prizýva k spolupráci podľa potreby.

Názov subjektu	Odborný tím subjektu	Odborné služby
Centrom pedagogickopsychologického poradenstva a prevencie Trebišov	psychológ, liečebný pedagóg	zabezpečuje preventívnu starostlivosť o deti predškolského veku, komplexnú logopedickú starostlivosť (depistáž, diagnostika, terapia, konzultačná činnosť s rodičom) a pod; zabezpečuje špeciálno-pedagogickú diagnostiku a terapiu u žiakov so špecifickými poruchami učenia; pozornosť venuje školskej pripravenosti dieťaťa a v prípade odkladu školskej dochádzky sleduje vývin daného dieťaťa;
Centrom špeciálnopedagogického poradenstva a prevencie Trebišov	špeciálny pedagóg, psychológ, soc. pracovník	poskytuje diagnostické, rediagnostické, špeciálno-pedagogické, psychologické služby žiakom so zdravotným postihnutím
Ambulancia klinickej psychológie Košice	klinický psychológ	terapia, diagnostika
Ambulancia detskej psychiatrie Trebišov	Pedopsychiater	ambulantné poskytovanie špecializovanej liečebno-preventívnej starostlivosti pediatrických pacientov
Psychiatrická nemocnica Michalovce, Prešov	Psychiater, psychológ	poskytovanie špecializovanej liečebno-preventívnej starostlivosti pediatrických pacientov s vývojovými poruchami, psychotickými poruchami, afektívnymi poruchami, pri neurotických a úzkostných stavoch, nelátkových závislostí, s poruchami správania a emotivity, psychosomatickými poruchami
Detská psychiatrická liečebňa Hraň	Lekári, psychológ, soc. pracovník...	zabezpečuje diagnostiku a zdravotnú starostlivosť so zameraním na psychické poruchy a duševné choroby detí
Domov na pol ceste Prešov	sociálni pracovníci	Príprava mladých dospelých z detského domova na osamostatnenie sa

ÚPSVaR Trebišov	Koordinátorka prevenčného	Prevenencia
Polícia Trebišov	Preventívne programy, práca s deťmi	Preventívne programy
Dorka Košice	Sociálni pracovníci	Práca s mladými dospelými
Centrum včasnej intervencie Košice	špeciálny pedagóg, psychológ, soc. pracovník, zdravotný pracovník	Zabezpečuje odbornú pomoc rodinám po odchode detí zo špecializovaných skupín do náhradných alebo vlastných rodín

k) OPIS SPÔSOBU OBOZNÁMENIA DETÍ, RODIČOV A INÝCH FYZICKÝCH OSÔB S PROGRAMOM CENTRA ALEBO ŠPECIALIZOVANÝM PROGRAMOM CENTRA

Cieľom práce centra je najlepší záujem dieťaťa

- a) úroveň starostlivosti o dieťa – ošetrovateľská a opatrovateľská starostlivosť o dieťa (ŤZP skupiny)
- b) bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa

Centrum realizuje odborné metódy a postupy práce s rodinou a dieťaťom:

- 1) prvý kontakt odborného tímu s dieťaťom pred umiestnením
- 2) anamnéza rodiny podľa knihy (mapovanie informácií)
- 3) realizácia prípadovej konferencie/stretnutie rodinného kruhu
- 4) poradenstvo
- 5) diagnostika dieťaťa:
 - sociálna
 - psychologická
 - špeciálnopedagogická
 - zdravotná
- 6) edukácia rodičovských zručností
- 7) socioterapia
- 8) poradenstvo s prvkami arteterapie, terapie hrou, ergoterapie
- 9) realizácia programu práce s rodinou
- 10) sprevádzanie rodičov
- 11) skupinové stretnutia (komunity, SPV)
- 12) SRK – stretnutia rodinného kruhu

Program centra je zverejnený na webovej stránke Centra, na informačnej tabuli v kmeňovej budove Detského domova, informačnej tabuli v rodinných domoch. Centrum oboznámi s programom rodičov a ďalšie fyzické osoby ústnou formou, pri osobnej návšteve centra.

Informácie sú sprostredkované prostredníctvom obcí a iných organizácií, napr.: ÚPSVaR, a prostredníctvom terénnych pracovníkov.

Pri prijatí klienta do centra sa osoba, ktorá ho prijíma/sociálny pracovník, psychológ, vychovávateľ/, klientovi predstaví, pomôže dieťaťu pri orientácii v danej situácii a naladí dieťa na ďalšiu vzájomnú spoluprácu. Ukáže mu jeho osobný priestor a postupne ho zoznami s členmi skupiny, pričom dbá na citlivú, veku primeraný spôsob prijatia dieťaťa a zabezpečenie fyziologických potrieb. Rešpektuje názor dieťaťa pri ponechaní si osobných vecí, ktoré si dieťa prinieslo do Centra. Následne oboznamuje dieťa so základným fungovaním skupiny. Celý proces prijatia dieťaťa je prispôsobený individuálnym potrebám a prežívaniu dieťaťa.

Odborní tím v spolupráci s vychovávateľmi a profesionálnymi náhradnými rodičmi oboznamuje deti o všetkých dôležitých skutočnostiach. Poskytujú sa im informácie a upevňujú zručnosti vo vybraných oblastiach, realizuje sa tréning sociálnych a komunikačných zručností v oblasti nadväzovania vzťahov, schopnosti spolupracovať a pracovať v tíme, regulovať vlastné správanie a byť zaň zodpovedný, pochopenie a identifikácia pocitov, schopnosti uvedomiť si ich a spracovať ich, argumentácia a obhajoba vlastného názoru, tolerancia názoru iných; aktivity zamerané na praktické témy – finančná gramotnosť, hľadanie si práce, ubytovania, význam vzdelania, osobné plánovanie; prevencia sociálno – patologických javov (drogové a iné závislosti, sexuálna výchova, obchodovanie s ľuďmi, kriminalita, šikanovanie, kyberšikanovanie, sexuálne násilie; aktivity zamerané na zdravý životný štýl (správna životospráva, starostlivosť o vlastné telo, starostlivosť o duševné zdravie); výchova k manželstvu a rodičovstvu (sexualita, partnerské vzťahy, výber partnera, riešenie konfliktov, plánované rodičovstvo); plán osamostatnenia na základe rozhovorov s dieťaťom; poradenstvo zamerané na zvládanie odchodu z Centra pre deti a rodiny – vedenie podporných dialógov, rozhovory o očakávaníach, možnostiach, potrebách a obavách z osamostatnenia sa.

Centrum neodovzdá dieťa rodičovi alebo blízkej osobe v prípade že:

- Je pod vplyvom návykových látok
- Neboli ešte prešetrené bytové podmienky v domácnosti
- Ak je pozbavený spôsobilosti na právne úkony
- Prejavuje známky choroby
- Dieťa sa z posledného pobytu vrátilo v zanedbanom stave

Celý proces prijatia dieťaťa musí byť prispôsobený individuálnym potrebám a prežívaniu dieťaťa. Prístupuje k dieťaťu s rešpektovaním jeho životného príbehu a celkovej anamnézy.

l) OPIS ODBORNÝCH METÓD PRÁCE S DIEŤAŤOM, JEHO RODINOU A INÝCH PLNOLETÝCH FYZICKÝCH OSÔB

Súhrn odborných metód:

- odborné metódy na prispôsobenie sa novej situácii (§ 11 ods. 3) písm. b) bod 1),
- odborné metódy práce na úpravu rodinných a sociálnych pomerov dieťaťa (§ 11 ods. 3 písm. b) bod 2),
- odborné metódy práce na podporu riešenia výchovných, sociálnych a iných problémov v rodine a v medziľudských vzťahoch (§ 11 ods. 3 písm. a), písm. b) bod 3),
- odborné metódy na podporu obnovy alebo rozvoja rodičovských zručností (§ 11 ods. 3 písm. b) bod 4),
- odborné metódy na zhodnotenie situácie dieťaťa a rodiny (§11 ods. 3 písm. b) bod 5),
- poradensko-psychologická pomoc rodinám so špecifickým problémom a pri krízových situáciách (§ 11 ods. 3 písm. d),
- poskytuje podporu, sociálne alebo iné odborné poradenstvo náhradným rodičom podľa § 44a ods. 1 (§ 73 ods. 6 písm. d) ,
- poskytuje sociálne poradenstvo mladému dospelému po ukončení náhradnej starostlivosti (§ 73 ods. 6 písm. e).

m) PLÁNOVANIE A POSKYTOVANIE ODBORNEJ POMOCI, AK CENTRUM POSKYTUJE STAROSTLIVOSŤ TEHOTNEJ ŽENE A TEJTO ŽENE PO PÔRODE A JEJ DIEŤATKU PODĽA § 46 ODS. 8 ZÁKONA

§ 46 ods. 8 Z.z. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov: „Centrum môže vytvoriť podmienky na poskytovanie starostlivosti tehotnej žene, tejto žene po pôrode a jej dieťaťu, najdlhšie do 24 mesiacov veku dieťaťa. Na účel prijatia potrebných opatrení centrum spolupracuje s orgánom SPODaSK. Centrum tehotnej žene, tejto žene po pôrode a jej dieťaťa poskytuje bývanie, stravovanie, alebo zabezpečuje stravovanie, alebo vytvára podmienky na prípravu stravy a poskytuje obslužné činnosti, podmienky poskytovania starostlivosti dohodne Centrum písomne.“

Centrum pre deti a rodiny Sečovce, nemá vytvorené podmienky a ani neposkytuje starostlivosť tehotnej žene a ani žene po pôrode a jej dieťaťu.

n) OPIS PLÁNOVANIA A VYHODNOCOVANIA VÝCHOVNEJ ČINNOSTI V SAMOSTATNE USPORIADANÝCH SKUPINÁCH

Plán výchovnej činnosti s dieťaťom vypracúva na obdobie jedného mesiaca na skupinovom stretnutí vychovávateľ v spolupráci v prvom rade s dieťaťom, zo psychológom, so sociálnym pracovníkom a so špeciálnym pedagógom. Najdôležitejším článkom pri tvorbe plánu je dieťa a vychovávateľ. Plán vychádza z aktuálnej situácie v ktorej sa dieťa nachádza

a z polročného plánu. Plán sa prispôsobuje individuálne rozumovej vyspelosti a veku dieťaťa. Je tvorený z konkrétnych, zrozumiteľných a splniteľných úloh, ktoré umožňujú napredovať dieťaťu podľa jeho možností.

Každá samostatne usporiadaná a špecializovaná skupina si plánuje svoju činnosť podľa zloženia detí a diagnóz v skupine. Cieľom skupiny Centra je dosiahnuť, aby deti primerane svojmu veku a vývinovej úrovni vedome uprednostňovali spoločensky vhodné správanie a zdravý životný štýl, ktorý podporuje ich všestranný osobnostný rozvoj.

Spoluúčasť dieťaťa na tvorbe výchovného plánu je veľmi dôležitá. Umožňuje dieťaťu vyjadriť svoj názor, prijať zodpovednosť a participovať na vlastnom rozvoji. Pri tvorbe plánu sa pracuje na princípe: „Spoznaj svoje silné a slabé stránky“, víziu do budúcnosti, zvládanie aktuálnych úloh, ciele a kroky ako ich dosiahnuť. Pri plánovaní je dieťa súčasťou tvorby plánu do budúcnosti, hodnotí doterajšie zvládnuté úlohy, a to na čom treba ďalej intenzívnejšie pracovať.

Podstatou výchovy v prostredí centra je na deti pôsobiť v zmysle :

- pozitívneho postoja,
- zdravého životného štýlu,
- negatívneho vzťahu k rizikovému užívaniu návykových látok, prejavom agresívneho správania a šikanovaniu,
- pochopenia negatívnych dôsledkov rizikového správania, na základe primeraných odborných informácií,
- tendencií uprednostňovať zodpovedné rozhodnutia a pritom nepodliehať prípadnému škodlivému tlaku rovesníkov a okolia,
- uplatňovania optimálnych komunikačných zručností,
- uprednostňovania konštruktívnych riešení problémov,
- identifikácie s pozitívnymi hodnotami.

Zo základných konceptov a teórií sú:

- 1. najlepší záujem dieťaťa a jeho potreby**
- 2. teoretické východiská pomoci a podpory**

1. Najlepší záujem dieťaťa a jeho potreby

Najlepší záujem dieťaťa je konceptom, o ktorý sa opierajú všetky kľúčové zákony, ktoré sa venujú ochrane a zaobchádzaniu s dieťaťom v spoločenských vzťahoch. Štát sa prostredníctvom zákonov a činnosti svojich inštitúcií zaväzuje chrániť záujmy dieťaťa a pri všetkých právnych procedúrach, ktoré sa dieťaťa týkajú dbať na jeho najlepší záujem, prípadne záujem dieťaťa a zabezpečiť mu primeranú ochranu a pomoc.

V zmysle zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine najlepší záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä

- a) úroveň starostlivosti o dieťa,
- b) bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava,

- c) ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa,
- d) okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa,
- e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou,
- f) podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa,
- g) názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny,
- h) podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami,
- i) využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.

2. teoretické východiská pomoci a podpory

Práca s klientom má okrem uvedeného vždy rovinu procesnú, obsahovú a vzťahovú. Vzťah determinuje proces a obsah. Obsah je zásadným prínosom klienta, proces je zodpovednosťou pracovníka.

Zo základných metodologických postupov, ktoré sa týkajú všetkých výchovných opatrení je vytvorenie **dohody/ kontraktu o postupe (odbornej práci), motivačný rozhovor (práca s motiváciou dieťaťa a rodičov) a základné fázy procesu práce s dieťaťom a jeho rodinou a odborným tímom na realizáciu výchovných opatrení.**

Práca odborného tímu ďalej len „OT“

S rodinou dieťaťa komunikuje väčšinou sociálny pracovník, v prípade potreby psychológ, špeciálny pedagóg, koordinátor ošetrovateľských činností. Sociálny pracovník vyhľadáva rodinu dieťaťa, navštevuje rodinu v prirodzenom prostredí, podáva rodičom informačné a sociálne poradenstvo, podáva informácie o dieťati, snaží sa rodinu motivovať k spolupráci a k návšteve dieťaťa v Centre, vedie stretnutie rodiny s dieťaťom, zaznamenáva tel. kontakty a návštevy rodiny.

Krízová intervencia OT

Plán výchovnej činnosti s dieťaťom sa vypracúva na obdobie jedného mesiaca v spolupráci s dieťaťom, psychológom, sociálnym pracovníkom a špeciálnym pedagógom. Plán vychádza z aktuálnej situácie v ktorej sa dieťa nachádza. Pri tvorbe plánu sa zameriava na uspokojovanie individuálnych potrieb dieťaťa, na jeho psychický, fyzický a sociálny rozvoj.

Vyhodnocovanie: výchovná činnosť v skupine sa plánuje na obdobie jedného mesiaca a vychádza z vekového zloženia detí (zameriava sa na zdravý životný štýl, prevenciu pred nepriaznivými vplyvmi, pravidelné športové aktivity, individuálnu prácu s dieťaťom – IPROD), zohľadňuje sa záujem detí.

Plán výchovnej práce s dieťaťom

- sa vyhodnocuje 1x mesačne,
- vypracováva zodpovedný vychovávateľ/vychovávateľ/PNR, skupiny začiatkom mesiaca,

- zodpovedný za realizáciu je vychovávateľ/PNR,
- plán sa vypracováva písomnou formou po ukončení kalendárneho mesiaca.

o) OPIS OBSAHU PRÍPRAVY NA PROFESIONÁLNE VYKONÁVANIE NÁHRADNEJ STAROSTLIVOSTI

Centrum spracováva a bude realizovať prípravu na profesionálnych náhradných rodičov pre potreby svojho centra:

Príprava na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti

Všeobecné východiská

Centrum pre deti a rodinu zabezpečuje prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti (ďalej len „príprava“) a zároveň poskytuje záujemcom všetky informácie súvisiace s prípravou.

Základné podmienky, rozsah a obsah prípravy sú upravené Zákonom č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a so sociálnej kurately a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších prepisov (ďalej len „zákon č. 305/2005 Z. z.“) a Vyhláškou č. 103/2018 Z. z. Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z.

Profesionálna náhradná rodina (ďalej len „PNR“) je súčasťou organizačnej štruktúry Centra pre deti a rodiny (ďalej len „centrum“), v ktorom sa vykonávajú opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Centrum vykonáva pobytové opatrenia súdu v PNR, ktorá poskytuje starostlivosť ustanovenému počtu detí a mladých dospelých v rodinnom dome alebo v byte, ktorého je PNR vlastníkom, spoluvlastníkom, nájomcom alebo spoločným nájomcom (§ 51 ods. 1).

Vykonávanie pobytového opatrenia súdu v PNR má prednosť pred jeho vykonávaním v samostatne usporiadanej skupine (§51 ods. 4).

V PNR zabezpečujú starostlivosť o deti a mladých dospelých manželia, ktorí sú zamestnancami centra, alebo fyzická osoba, ktorá je zamestnancom centra.

Profil profesionálneho náhradného rodiča

Záujemca o prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti (ďalej len „záujemca“) na základe svojej motivácie po absolvovaní prípravy dočasne poskytne svoje domáce a rodinné prostredie dieťaťu, ktoré je v centre umiestnené na základe rozhodnutia súdu, s cieľom naplniť jeho individuálne potreby vzhľadom na aktuálnu životnú situáciu, v ktorej sa nachádza.

PNR je povinný splniť ustanovený kvalifikačný predpoklad a absolvovať prípravu v ustanovenom rozsahu, ktorej súčasťou je písomné zhodnotenie tejto prípravy. Ak starostlivosť o deti v PNR zabezpečujú manželia, ktorí sú zamestnancami centra, ustanovený kvalifikačný predpoklad musí spĺňať aspoň jeden z manželov. Na manžela alebo manželku fyzickej osoby, ktorá je zamestnancom centra sa vzťahuje zákonom stanovený rozsah prípravy a bezúhonnosť v rozsahu aká platí pre fyzickú osobu, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom (§ 39 ods. 4).

Hlavným poslaním profesionálneho náhradného rodiča je naplniť jednu zo základných potrieb dieťaťa, a to potrebu blízkej osoby, s ktorou si dieťa vytvorí vzájomné puto – láskyplný vzťah. Samotná rola PNR je zložitá a nesie v sebe spojenie roly rodiča a roly profesionála – vychovávateľa. V niektorých situáciách prevažuje jedno, inokedy zase druhé. Je ťažké definovať aký je ten správny pomer medzi rolou rodiča a rolou profesionála. Snaha o vyváženie oboch rolí je súčasťou obsahu prípravy na vykonávanie PNR.

Aby sa záujemca mohol stať PNR musí spĺňať:

1.) Určité kvalifikačné predpoklady pre zabezpečenie starostlivosti o dieťa a to najmenej (Vyhláška č. 103/2018 Z. z., § 15 ods.1):

- a) nižšie stredné odborné vzdelanie, alebo stredné odborné vzdelanie,
- b) úplné stredné všeobecné vzdelanie alebo úplné stredné odborné, vzdelanie, ak sa zabezpečuje starostlivosť o dieťa, ktoré vyžaduje zvýšenú starostlivosť z dôvodu, že bolo týrané, sexuálne zneužívané alebo bol na ňom spáchaný trestný čin ohrozujúci jeho priaznivý psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin.

2.) Rozsah prípravy na vykonávanie PNR je:

- a) 60 hodín, ak záujemca ukončil úplné stredné vzdelanie,
- b) 80 hodín, ak záujemca ukončil stredné vzdelanie,
- c) najmenej 21 hodín nácviku praktických zručností podľa § 16 ods. 1 písm. b), ak ide o:
 1. zamestnanca centra, ktorý bol členom odborného tímu podľa § 5 alebo ktorý zabezpečoval starostlivosť o deti nepretržite najmenej tri roky,
 2. manžela profesionálneho náhradného rodiča a starostlivosť v profesionálnej náhradnej rodine zabezpečuje len jeden z manželov.

Za povolenú neúčast' sa považuje max. 10 percent z celkového počtu hodín prípravy, ktorá musí byť zdokladovaná (napr. PN, lekárske vyšetrenia, úmrtie v rodine a pod.). Manžel/ka záujemcu je povinný/á zúčastniť sa daného počtu hodín, inak prípravu neabsolvoval.

Obdobný postup odporúčame uplatniť aj voči partnerovi záujemcu s ktorým žije v spoločnej domácnosti.

Organizačné podmienky prípravy:

Prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti zabezpečuje centrum bez úhrady /náklady spojené s dopravou, stravovaním, ubytovaním a iné si záujemca zabezpečuje z vlastných zdrojov/.

Centrum zriaďuje tím na prípravu fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa profesionálnym náhradným rodičom, v zložení:

- najmenej jeden psychológ s ukončeným vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa v študijnom odbore psychológia (Vyhláška č. 103/2018 Z. z., § 16 ods. 3)
- najmenej jeden sociálny pracovník s ukončeným vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa v študijnom odbore sociálna práca, resp. špeciálny pedagóg s ukončeným vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa v študijnom odbore špeciálna pedagogika, liečebná pedagogika

- k vyššie uvedenému realizačného tímu môžu byť prizvaní aj iní odborníci, (napr. profesionálny náhradný rodič, vychovávateľ centra, prípadne iní odborníci, ktorí nie sú zamestnancami centra)
- riaditeľ centra určí koordinátora prípravy, ktorý manažuje celý proces prípravy

Povinná dokumentácia

- Dohoda o realizovaní prípravy na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti, uzatvorená medzi centrom a záujemcom
- Súhlas so spracovaním osobných údajov
- Podrobnejší obsah prípravy a informácie o podmienkach vykonania prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti
- Prezenčná listina a výkaz /odpočet úloh za daný časofond/
- Zhodnotenie prípravy, ktoré je vypracované po ukončení prípravy.

Príručka na prípravu PNR

(1) Príprava na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti v centre zahŕňa

a) poskytnutie základných informácií o

1. právnych predpisoch upravujúcich oblasť sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a rodinnoprávných vzťahov a ďalších všeobecne záväzných právnych predpisoch súvisiacich s profesionálnym vykonávaním náhradnej starostlivosti,
2. výchovných opatreniach, náhradnej starostlivosti a osvojení,
3. psychickom vývine, fyzickom vývine a sociálnom vývine dieťaťa a potrebách dieťaťa,
4. o potrebách a špecifikách starostlivosti o dieťa, ktoré je obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi, alebo ktoré je týrané, sexuálne zneužívané alebo sa vykonávajú opatrenia na overenie miery ohrozenia dieťaťa týraním, sexuálnym zneužívaním alebo iným činom ohrozujúcim jeho život, zdravie, priaznivý psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin v rozsahu najmenej 16 hodín z celkového počtu hodín určených na poskytnutie základných informácií,
5. právach dieťaťa,
6. právach a povinnostiach profesionálneho náhradného rodiča,

b) nácvik praktických zručností vo výchovnej práci s deťmi v rozsahu najmenej 50 % z celkového počtu hodín prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti zameraný na:

1. identifikáciu vývinových potrieb dieťaťa,
2. vzťahovú väzbu, citové pripútanie a separáciu dieťaťa,
3. prispôsobenie sa zmene v rodine profesionálneho náhradného rodiča,
4. komunikačné zručnosti,
5. rozvoj výchovných zručností,
6. riešenie záťažových situácií v rodine,
7. spoluprácu v tíme odborníkov.

(2) Po ukončení prípravy centrum vypracuje zhodnotenie prípravy v písomnej podobe, ktorého súčasťou je najmä

- a) zhodnotenie záujmu fyzickej osoby o získanie informácií podľa odseku 1 písm. a) a zhodnotenie spolupráce pri nácviku podľa odseku 1 písm. b) počas prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti,
- b) zhodnotenie motivácie fyzickej osoby na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti,
- c) záver, či fyzická osoba absolvovala alebo neabsolvovala prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti.

V prípade, že záujemca/fyzická osoba ukončí prípravu v jej priebehu, písomné zhodnotenie sa nevypracuje vôbec.

Ďalšie informácie k príprave PNR

- Odporúčaný počet záujemcov/fyzických osôb o prípravu na vykonávanie PNR: 5-12 osôb.
- Dĺžka trvania prípravy: ukončenie najneskôr do 3 mesiacov /časový fond 60 resp. 80 hodín/ od kedy začala príprava.
- Odporúčaný pomer k rozvrhnutiu časofondu:
 - poskytnutie základných informácií – 40 %
 - nácvik praktických zručností – 60 %
- Pri uzavretí Dohody o realizácii prípravy sa záujemcovi poskytne podrobnejší obsah prípravy a metodická príručka pre profesionálneho náhradného rodiča.

p) UVEDENIE ROZSAHU HODÍN POČAS DŇA A DNÍ V TÝŽDNI, POČAS KTORÝCH SA VYKONÁVAJÚ JEDNOTLIVÉ OPATRENIA

Ambulantná forma sa realizuje v kmeňovej budove.

Pracovná doba:

Pondelok	07:30 – 15:30
Utorok	07:30 – 15:30
Streda	07:30 – 15:30
Štvrtok	07:30 – 15:30
Piatok	07:30 – 15:30
Sobota:	podľa potreby terénu
Nedeľa:	podľa potreby terénu

Terénna forma: 7,5 hodín/denne – 37,5 hodín/týždenne

Pracovná doba:

Pondelok	07:30 – 15:30
Utorok	07:30 – 15:30
Streda	07:30 – 15:30
Štvrtok	07:30 – 15:30
Piatok	07:30 – 15:30
Sobota:	podľa potreby terénu
Nedeľa:	podľa potreby terénu

Vykonávanie opatrení ambulantnou a terénnou formou je podľa potrieb dieťaťa a jeho rodiny. Centrum v prípade potreby „terénnu“ poskytne pomoc aj v krízových situáciách, mimo stanovnej pracovnej doby v tomto bode uvedenej.

q) OPIS TVORBY A VYHODNOCOVANIA ČIASTKOVÝCH PLÁNOV INDIVIDUÁLNEHO PLÁNU ROZVOJA OSOBNOSTI DIEŤAŤA

Na základe znenia § 30, Vyhlášky č. 103/2018 Z.z. - Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky z 1. apríla 2018, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sú náležitosti a podrobnosti vedenia plánov nasledovné:

Individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa /IPROD/

Tvorí ho vychovávateľ na samostatne usporiadanej skupine, za aktívnej účasti dieťaťa, na základe odporúčaní odborných zamestnancov a sociálnych pracovníkov v súlade s plánom sociálnej práce. IPROD je tvorený v súlade s plánom sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa (ďalej len „plán sociálnej práce s dieťaťom“). Plány sú pravidelne konzultované 1 x mesačne na komunitných stretnutiach s odbornými zamestnancami. Podľa potreby sú plány dopĺňané priebežne na základe aktuálnych potrieb dieťaťa. V IPROD-e sú rozpracované krátkodobé, konkrétne ciele a postupy. Vyhodnocuje sa raz 2x ročne a pri každej zmene cieľa sociálnej práce s rodinou. Vďaka tomu je flexibilný, schopný reagovať na aktuálnu situáciu dieťaťa.

Pre sociálneho pracovníka je dôležitý tým, že pri vyhodnocovaní IPROD-u dostáva pravidelné informácie o vzťahu dieťaťa k biologickej rodine, o príprave dieťaťa na NRS, o súrodeneckých vzťahoch, o plánoch dieťaťa do budúcnosti, o sociálnych potrebách dieťaťa. Na základe týchto informácií môže kompetentnejšie vypracovávať plán socializácie dieťaťa a rozvoja jeho sociálnych zručností.

Súčasťou plánu sociálnej práce je plán prípravy na osamostatnenie sa mladého dospelého spracovaný najmenej rok pred dovŕšením plnoletosti dieťaťa a plán osamostatňovania sa mladého dospelého, ktorého súčasťou je aj predpokladaný spôsob zabezpečenia si ďalšieho bývania.

Plán psychologickej starostlivosti o klienta

Psychológ vypracováva ročne plán psychologickej starostlivosti o klienta a to na základe odbornej psychodiagnostiky klienta alebo na základe úloh vyplývajúcich z prípadových konferencií, z porad zariadenia a pod.

Plán psychologickej starostlivosti sa vypracováva najdlhšie na obdobie jedného roka, zvyčajne od 1. septembra daného roka do 31. augusta nasledujúceho roka a tento plán je súčasťou IPROD-u.

Z plánu psychologickej starostlivosti o klienta vyplynú konkrétne úlohy pre prácu psychológa s klientom. Na základe potrieb klientov určí psychológ intenzitu individuálnych, prípadne skupinových sedení s klientom. Psychológ realizuje psychologické postupy buď

sám, prípadne ich zabezpečí externým odborníkom (napr. ak odporučí potrebu psychoterapeutických sedení a nie je absolventom psychoterapeutického výcviku).

Pri každej zvolenej psychologickej činnosti si psychológ uvedie cieľ, ktorý danou aktivitou chce u klienta dosiahnuť. Či sa stanovený cieľ práce s klientom podarilo dosiahnuť, alebo nie, zhodnotí každý psychológ vo vyhodnotení plánu psychologickej starostlivosti o klienta .

Výchovný plán

Výchovný plán je súčasťou individuálneho plánu rozvoja osobnosti dieťaťa (IPROD). Vychádza predovšetkým zo sociálnej správy o dieťati, ktorá obsahuje anamnézu rodiny, anamnézu dieťaťa a dôvod nariadenia ústavnej starostlivosti. Vypracováva ho vychovávateľ samostatnej skupiny za účasti detí, realizujú ich počas dennej služby. Splnenie jednotlivých úloh plánu hodnotia členovia DOT na komunitných stretnutiach jedenkrát mesačne.

Ak je účelom vykonávania opatrení ambulantnou formou alebo terénnou formou vykonávanie ambulantného výchovného opatrenia, plán vykonávania opatrení je totožný s plánom výchovného opatrenia.

Plán vykonávania opatrení ambulantnou formou alebo terénnou formou obsahuje konkrétne odborné metódy, podrobnosti ich vykonávania, rozsah vykonávaných metód vyjadrený v osobohodinách, označenie a pracovné zaradenie zamestnanca centra, ktorý bude za vykonávanie opatrení pre fyzické osoby zodpovedať, počet zamestnancov, ktorí sa budú na vykonávanie opatrení podieľať, dôvody ukončenia vykonávania odborných činností, spôsob a časový harmonogram priebežného a záverečného hodnotenia vykonávania opatrení v centre.

r) PODMIENKY PRE ZÁUJMOVÚ ČINNOSŤ, ŠPORTOVÚ ČINNOSŤ, KULTÚRNU ČINNOSŤ, REKREAČNÚ ČINNOSŤ A PREJAVOVANIE NÁBOŽENSKÉHO VYZNANIA A VIERY

V Centre pre detí a rodiny sú vytvorené podmienky pre rozvoj telesnej zdatnosti, kultúrneho vyžitia, záujmov detí a na športové aktivity.

V blízkosti **Centra pre deti a rodiny** sú rekreačné areály: *Zemplínska Šírava, Vinianske jazero, Domaša, Mária: Veľaty, Dargovské vrchy, Centrá voľného času, Základná umelecká škola, ranč v Pozdišovciach (kde sa môžu realizovať a využívať hipoterapiu), Ochotnícke divadlo*, ktoré sú jednotlivými skupinami a PNR počas roka navštevované.

Podľa výberu a záujmu detí, môžu rozvíjať krúžkovej činnosti v jednotlivých školách, ktoré navštevujú, v CVČ a ZUŠ. Rekreačnú činnosť zabezpečujú vychovávatelia a OT, podľa plánu aktivít v areály mestského parku v Trebišove. Aktuálne informácie o podujatiach zdieľame so širším sociálnym prostredím v samostatných skupinách a na našej webovej stránke.

Svoje etické hodnoty deti rozvíjajú v školách na hodinách náboženskej a etickej výchovy a kooperácii rôznych Cirkví a tým rozvíjajú svoj duchovný život.

Deti aktívne spolupracujú s Centrom voľného času, navštevujú Základnú umeleckú školu, navštevujú kino, knižnice, múzeá, mestský park v Trebišove, aktuálne informácie o plánovaných podujatiach sú zverejnené na webových stránkach mesta Trebišov a Sečovce.

Individuálne záujmy detí podľa ich vlastného výberu rozvíjame v záujmových krúžkoch, ako sú:

- športový
- turistický
- krúžok šikovných rúk
- počítačový
- spevácky
- tanečný

Svoj voľný čas deti trávia pod vedením a v spolupráci vychovávateľa aj v zriadených bylinkových a zeleninových záhradách, v areáloch pri svojich rodinných domoch.

V spolupráci s rôznymi firmami deti majú možnosť navštíviť a zúčastniť sa aj veľkých športových a kultúrnych podujatí v rámci regiónu a Slovenska.

s) OPIS A ZABEZPEČENIE ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI DEŤOM A PLNOLETÝM FYZICKÝM OSOBÁM, PRE KTORÉ SA VYKONÁVAJÚ POBYTOVÉ OPATRENIA V CENTRE

Ošetrovateľská starostlivosť v Centre:

Na skupinách s ošetrovateľskou a opatrovateľskou starostlivosťou sa zdravotná starostlivosť vykonáva na základe Zákona č. 576/2004 Z. z. / Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov /Zákona č. 578/2004 Z. z. / Zákon o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Vedenie zdravotnej dokumentácie v rámci ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb sa vykonáva podľa odborného usmernenia Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, ktoré je uverejnené vo Vestníku MZ SR čiastka 42-48, ročník 57.

Centrum má vypracované Štandardy ošetrovateľskej starostlivosti, ktoré sú na každej špecializovanej samostatnej skupine s ošetrovateľskou starostlivosťou, podľa ktorých sa hodnotí kvalita poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti.

Špecializované odborné ambulancie v blízkosti centra, ktoré navštevujú deti zo špecializovaných samostatných skupín:

Sečovce:

- očná,
- otorinolaryngologická,
- kožná ambulancia.

Košice:

- gastroenterologická,
- pneumologická,
- metabolická,

- otorinolaryngologická,
- urologická,
- nefrologická,
- chirurgická,
- neurochirurgická,
- plastická a rekonštrukčná ambulancia,
- čelustno - ortopedická,
- endokrinologická,
- imunoalergologická ambulancia

Trebišov:

- ortopedická,
- rehabilitačná,
- kardiologická ambulancia

Vranov nad Topľou:

- neurologická

Bratislava:

- detské kardiocentrum

Zamestnanci Centra sprevádzajú deti na hospitalizácie v Košiciach, Trebišove a Bratislave.

V rámci zabezpečenia zdravotnej starostlivosti na samostatných skupinách navštevujeme špecializované zdravotnícke zariadenia:

- pediater (Sečovce, Trebišov)
- pedopsychiater (Trebišov)
- gynekológ (Sečovce)
- stomatológ (Trebišov, Sečovce)
- neurológ (Trebišov)
- dermatológ (Trebišov)
- ORL (Trebišov)
- oftalmológ (Trebišov)
- urológ (Trebišov)
- nefrológ (Trebišov)
- hematológ (Trebišov)
- ortopéd (Trebišov)
- chirurg (Trebišov)
- gastroenterológ (Trebišov)
- kardiológ (Trebišov)

Na špecializovaných samostatných skupinách s ošetrovateľskou starostlivosťou zabezpečujeme starostlivosť o deti s diagnózami:

- Detská mozgová obrna s mikrocefáliou a epilepsiou,
- vrodené metabolické poruchy s ťažkým poškodením mozgu a epilepsiou,
- poruchy dýchania,
- poruchy príjmu potravy s nutnosťou príjmu potravy sondou,

- vrodené genetické poruchy s hydrocefalom,
- hypotrofia,
- poruchy hybnosti,
- M. Dawnov syndróm,
- ráštep mäkkého podnebia a pery,
- meningomyelokéla v L-S oblasti,
- kongenitálna hypothyreóza,
- sekundárna dilatácia komorového systému,
- tracheostómia,
- kolostómia.

Deti z 1., 2. a 3. ŠSS a 4. ŠSS relaxujú v multisenzorickej miestnosti (**SNOEZELEN**), kde sú zmysly stimulované hudbou, svetelnými efektami, ľahkými vibráciami, možnosťou polohovania a bazálnej stimulácie.

Taktiež sa snažíme s deťmi vykonávať aktivity primerané ich veku.

Pracovníci centra absolvovali akreditovaný vzdelávací program konceptu **bazálnej stimulácie**:

- základný modul 1,
- nadstavbový modul 2.

Bazálna stimulácia je komunikačný, interakčný a vývoj podporujúci stimulačný koncept, ktorý sa orientuje na všetky oblasti ľudských potrieb. Bazálne stimulujúca ošetrovateľská starostlivosť sa prispôsobuje veku a stavu dieťaťa.

Bazálna stimulácia sa uplatňuje hlavne v starostlivosti o:

- deti v oblasti zmyslového vnímania,
- deti s ťažkými zmenami v oblasti hybnosti a komunikácie,
- deti v kóme,
- deti dlhodobo pripútané na lôžku,
- nepokojné a dezorientované deti,
- deti v intenzívnej starostlivosti,
- žiakov a deti so špeciálnymi vzdelávacími potrebami.

Využívajú prvky iniciálneho dotyku, ktorý podporujú verbálne a musia ho všetci, ktorí prídu do kontaktu s dieťaťom rešpektovať, pred začatím a po ukončení svojej činnosti poskytnúť. Multisenzorickú miestnosť (**SNOEZELEN**), radi navštevujú aj deti zo samostatne usporiadaných skupín a profesionálnych náhradných rodín.

t) OPIS ZABEZPEČENIA ŠKOLSKEJ DOCHÁDZKY A PRÍPRAVY NA POVOLANIE DETÍ A PLNOLETÝCH FYZICKÝCH OSÔB DO 25 ROKU VEKU (ĎALEJ LEN “MLADÝ DOSPELÝ“) PO UKONČENÍ POBYTOVÉHO OPATRENIA SÚDU NADOBUDNUTÍM PLNOLETOSTI DIEŤAŤA PODĽA § 55 ZÁKONA, PRE KTORÉ SA VYKONÁVAJÚ POBYTOVÉ OPATRENIA V CENTRE

Školská dochádzka a vzdelávanie je v Centre zabezpečované podľa potrieb umiestnených detí a ich diagnóz. Všetky školy, ktoré navštevujú deti nášho Centra využívajú vyučovací jazyk slovenský.

Deti z Centra navštevujú nasledovné školské zariadenia:

- Cirkevná základná škola sv. Juraja Trebišov
- Základná škola Trebišov na ulici Pribinovej
- Špeciálna základná škola Poľná Trebišov
- Špeciálna základná škola Sečovce
- Elokované pracovisko špeciálnej základnej školy v Sečovciach
- Špeciálna základná škola pre nepočujúcich Levoča
- Evanjelická špeciálna materská škola a základná škola v Červenci
- Materské školy v mieste bydliska PNR
- CSOŠ sv. Jozafáta v Trebišove

u) OPIS PRÁV DIEŤAŤA ALEBO PLNOLETEJ FYZICKEJ OSOBY, PRE KTORÉ SA VYKONÁVAJÚ OPATRENIA V CENTRE, A OPIS PRÁV RODIČA DIEŤAŤA A INÝCH BLÍZKYCH OSÔB DIEŤAŤA

Centrum pri plnení svojho programu vychádza z:

- **Dohovoru o právach dieťaťa 104/1991 Z. z.**
- **Dohovoru o právach dieťaťa so zdravotným postihnutím 317/2010 Z. z.**
- **Všeobecnej deklarácie ľudských práv (Charta ľudských práv).**

Dieťa alebo plnoletá fyzická osoba, pre ktoré sa vykonávajú opatrenia v Centre, ako aj rodič a osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, má právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „SPODaSK“), zariadenie, obec, vyšší územný celok, akreditovaný subjekt, školu, školské zariadenie, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti alebo iný štátny orgán, ktorý je príslušný podľa osobitných predpisov (Zákon 171/1993 o Policajnom zbore) chrániť práva a právom chránené záujmy dieťaťa alebo plnoletej fyzickej osoby. To platí aj vtedy, ak dieťa nemôže vzhľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť požiadať o pomoc samostatne, ale prostredníctvom tretej osoby.

Dieťa má právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv aj bez vedomia rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa **(305 § 8)**.

a) Spôsob udržiavania kontaktov dieťaťa a mladého dospelého s rodičom, ďalšími príbuznými a osobami, ku ktorým má blízky vzťah:

Centrum vytvára podmienky na udržiavanie kontaktu dieťaťa a mladého dospelého, pre ktorého je v centre vykonávané pobytové opatrenie súdu s rodičom, ďalšími príbuznými a inými blízkymi osobami. Kontakt môže udržiavať telefonicky, elektronicky (prostredníctvom sociálnych sietí, e-mailu), písomne a osobne, ak nebolo rozhodnutím súdu ustanovené inak.

- b) Spôsob, akým sa dieťa, pre ktoré sa v centre vykonávajú opatrenia, môže obrátiť aj bez vedomia centra na orgán SPODaSK, verejného ochrancu práv, komisára pre deti, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, súd alebo prokuratúru:**

Dieťa je v Centre preukázateľne oboznámené s tým, že sa môže obrátiť na orgán SPODaSK, verejného ochrancu práv, komisára pre deti, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, súd alebo prokuratúru bez vedomia centra **priamo** alebo **prostredníctvom inej osoby**:

- vložení listu so svojím podnetom do *Schránky dôvery*
- elektronicky prostredníctvom e-mailu alebo on-line chatu na webovej stránke daného orgánu
- telefonátom na *Linku detskej istoty 112*
- osobne v sídle daného orgánu
- dieťa je poučené so spôsobmi podávania podnetov na príslušné orgány a má na viditeľnom mieste / v samostatne usporiadanej skupine / uvedené ich kontaktné údaje.

c) Podmienky doručovania pošty, prístupu na internet a používania telefónu

Prístup na internet:

Podmienky prístupu dieťaťa na internet na služobnom počítači určujú zamestnanci centra podľa aktuálnych možností a dohodnutých pravidiel. Deti sa môžu vlastným mobilným telefónom pripojiť na Wi-Fi Centra, ale vždy s ohľadom na zachovávanie zdravej psychohygieny pre seba ako aj ďalších členov samostatne usporiadanej skupiny.

Používanie telefónu:

Dieťa má možnosť využiť služobný telefón na kontakt s rodičom, alebo blízkou vzťahovou osobou. V prípade, že dieťa vlastní mobilný telefón, pri jeho používaní sa riadi pravidlami dohodnutými v skupine.

K obmedzeniu používania mobilu dochádza z dôvodu zabezpečenia optimálnych podmienok nevyhnutných pre zachovanie dobrého duševného zdravia, psychickej pohody, výkonnosti, zlepšenia duševnej činnosti, kvality spánku a ochrany pred dlhodobým vplyvom elektromagnetického žiarenia na organizmus.

Pošta

Zamestnanci Centra prijímajú bežnú poštu dieťaťa. Pokiaľ je pošta / list, balík / adresovaná na meno dieťaťa, dieťaťu je doručená a poštu si otvára sám. Dieťa má možnosť poslať poštu osobám podľa vlastného uváženia.

Pri každom zvažovaní kontaktu medzi dieťaťom a rodičom, blízkymi osobami sa ako prvoradý zvažuje záujem a vôľa dieťaťa. Orgán SPODaSK má odovzdať informácie centru napr. o zákaze styku rodiča s dieťaťom. V prípade, že odborný tím usúdi, že kontakt s rodinou nie je t. č. prospešný pre dieťa, prípadne dieťa samotné neprejavuje vôľu stretávať sa, OT má možnosť korigovať intenzitu kontaktov. Ide hlavne o prípady keď rodičia sú agresormi, dieťa bolo zneužívané, rodič sa správa manipulatívne, rodinní príslušníci sú vo vzájomnom konflikte, prípadne pod vplyvom omamných a psychotropných látok. Dieťaťu centra sú umožnené návštevy s blízkymi osobami po vzájomnej konzultácii centra s orgánmi

SPODaSK. Deti spolu s príbuznými a zamestnancami centra spoločne vytvoria vzájomné pravidlá návštev, kde budú dohodnuté okolnosti o čase a mieste návštev. Zamestnancami centra sú vedené záznamy kontaktov, kde je uvedené kto sa s dieťaťom a akou formou kontaktoval. O priebehu návštevy je vedený záznam.

Dieťa má vyhradený priestor na súkromie v podobe vlastného lôžka, úložných priestorov, a predmetov osobného vlastníctva. V SUS je rešpektovaná potreba dieťaťa na súkromie. Cenné osobné veci si môže dieťa nechať uchovať v trezore centra, príp. na vychovávateľskej izbe.

Práva dieťaťa

1. Právo na rovnosť bez rozdielu rasy, náboženstva, pôvodu, postavenia.

Dieťaťu náležia všetky práva uvedené v tejto deklarácii. Na tieto práva majú nárok všetky deti bez jedinej výnimky, bez rozdielu rasy, farby pleti, pohlavia, reči, náboženstva, politického alebo iného presvedčenia, národného alebo sociálneho pôvodu, majetkového, spoločenského, alebo iného postavenia, či už dieťať samého alebo jeho rodiny.

2. Právo na zdravý duševný a telesný vývoj.

Dieťaťu sa má dostať zvláštnej ochrany a treba mu zákonmi a inými prostriedkami zabezpečiť, aby sa v slobodných a dôstojných podmienkach zdravým a normálnym spôsobom vyvíjalo telesne, duševne, mravne, duchovne a sociálne. Pri prijímaní zákonov hlavným hľadiskom majú byť najvlastnejšie záujmy dieťaťa.

3. Právo na meno a štátnu príslušnosť.

Dieťa má mať od narodenia právo na meno a štátnu príslušnosť.

4. Právo na výživu, bývanie a zdravotnícke služby.

Dieťaťu sa majú dostať výhody sociálneho zabezpečenia. Má mať právo dospievať a vyvíjať sa v zdraví, preto treba jemu a jeho matke poskytovať zvláštnu starostlivosť a ochranu vrátane primeranej starostlivosti pred narodením a po ňom. Dieťa má mať právo na primeranú výživu, bývanie, zotavenie a zdravotnícke služby.

5. Právo na zvláštnu opateru pri telesnom, duševnom alebo sociálnom postihnutí.

Telesne, duševne alebo sociálne postihnutému dieťaťu treba poskytnúť zvláštnu opateru, výchovu a starostlivosť, akú vyžaduje jeho stav.

6. Právo na lásku, porozumenie, starostlivosť.

Plný a harmonický rozvoj osobnosti dieťaťa vyžaduje lásku a porozumenie. Všade, kde je to možné, má vyrastať obklopené starostlivosťou a zodpovednosťou svojich rodičov a vždy v ovzduší lásky a mravnej a hmotnej istoty; s výnimkou mimoriadnych okolností sa dieťa v útlo veku nemá odlúčiť od matky. Má byť povinnosťou spoločnosti a úradov venovať osobitnú starostlivosť deťom, ktoré nemajú rodinu, a tým, ktorým sa nedostáva primeraných prostriedkov na výživu. Je žiaduce, aby štát poskytoval finančnú a inú pomoc na výživu mnohohodným rodinám.

7. Právo na bezplatné vzdelávanie, hru a zotavenie.

Dieťa má nárok na vzdelávanie, ktoré má byť bezplatné a povinné, aspoň na základnom stupni. Má sa mu dostať vzdelania, ktoré zvýši jeho všeobecnú kultúrnu úroveň a poskytne mu rovnaké možnosti rozvíjať svoje schopnosti, svoje vlastné názory a svoj zmysel pre mravnú a spoločenskú zodpovednosť, aby sa mohlo stať užitočným členom spoločnosti. Tí, čo sú zodpovední za vzdelávanie a výchovu dieťaťa, majú sa riadiť ozajstnými záujmami dieťaťa; túto zodpovednosť majú predovšetkým jeho rodičia. Dieťa má mať možnosti pre hru a zotavenie, ktoré majú sledovať tie isté zábery ako vzdelávanie; spoločnosť a úrady majú podporovať úsilie využívať toto právo.

8. Právo na prednostnú ochranu a pomoc

Dieťa má byť za každých okolností medzi prvými, ktorým sa poskytne ochrana a pomoc.

9. Právo na ochranu pred zanedbávaním, krutosťou a využívaním.

Dieťa má byť chránené pred všetkými formami zanedbávania, krutosti a využívania. Nemá byť predmetom nijakého spôsobu obchodu. Dieťa sa nesmie zamestnávať pred dovŕšením primeraného minimálneho veku; v nijakom prípade mu nemožno dovoliť alebo ho nútiť, aby vykonávalo prácu alebo zamestnanie, ktoré je na úkor jeho zdravia alebo vzdelávania, alebo bráni jeho telesnému, duševnému alebo mravnému vývinu.

10. Právo na ochranu pred diskrimináciou a na výchovu v duchu znášanlivosti, mieru a bratstva.

Dieťa treba chrániť pred pôsobením, ktoré môže podnecovať rasovú, náboženskú alebo akúkoľvek inú formu diskriminácie. Dieťa sa má vychovávať v duchu porozumenia, priateľstva medzi národmi, mieru a bratstva všetkých ľudí, aby si plne uvedomovalo, že má svoje sily a schopnosti venovať služby ostatným ľuďom.

v) OPIS POVINNOSTI DIEŤAŤA ALEBO PLNOLETEJ FYZICKEJ OSOBY, PRE KTORÉ SA VYKONÁVAJÚ OPATRENIA V CENTRE, A OPIS POVINNOSTI RODIČA DIEŤAŤA A INÝCH BLÍZKYCH OSOB DIEŤAŤA

Okrem základných práv detí každá samostatná usporiadaná skupina si spolu s deťmi určujú svoje pravidlá skupiny, ktorými sa riadia. Tieto pravidlá sú dostupné v samostatne usporiadanej skupine vyvesené na viditeľnom mieste. Dieťa po príchode do Centra je oboznámené s pravidlami, ktoré sa očakávajú, že by malo dodržiavať:

1) Povinnosti dieťaťa/mladého dospelého na samostatne usporiadanej skupine a v PNR:

Všetky povinnosti vyplývajúce z Vnútorého poriadku Centra sa od detí umiestnených v Centre vyžadujú s ohľadom na ich vek, schopnosti, možnosti a zručnosti.

Deti sú v centre vedené k:

- dodržiavaniu Vnútorého poriadku Centra a iné vnútorné predpisy a dohody
- k pravidelnej školskej dochádzke a k príprave na vyučovanie
- zamestnancami Centra k spolupráci v prospech ich ďalšieho rozvoja
- dodržiavaniu zásad ochrany osobných údajov
- úcte voči deťom a zamestnancom Centra,

- rešpektovaniu práv ostatných detí a zamestnancov Centra
- zdravému životnému štýlu a s tým súvisí aj požiadavka na dodržiavanie zákazu fajčenia, požívania alkoholických nápojov a požívania omamných a psychotropných látok a v prípade podozrenia na požitie sa podrobia testu/dychovej skúške
- ochrane spoločného majetku, k rešpektovaniu súkromného majetku iných osôb
- podieľať sa spolu s výchovným pracovníkom na zabezpečovaní čistoty a poriadku v priestoroch svojich izieb, chodieb, sociálnych zariadení, jedálni a v celom areáli Centra
- pravdovravnosti a k aktívnemu postoju v prípade ohrozenia detí, skupiny alebo zamestnancov Centra
- dodržiavanie nočného pokoja po 22.hod.
- dodržiavaniu kultúrno-spoločenských zásad správania v spoločnosti

Po prijatí dieťaťa na samostatne usporiadanú skupinu je dieťa oboznámené s interným normami, etickým kódexom a pravidlami fungovania na skupine.

2) Pravidlá spolupráce s pracovníkmi Centra (biologických rodičov, NRS,)

- Kontaktovať pracovníkov Odborného tímu Centra a vopred si s nimi dohodnúť presný čas a miesto úvodného stretnutia za účelom prekonzultovania návštevy dieťaťa, či ďalšieho postupu.
- Dodržiavať zásady kultúrno-spoločenského správania (dodržiavať dohodnuté časy stretnutí, jednať s pracovníkmi Centra slušne).
- Na stretnutia s dieťaťom/konzultáciu s pracovníkom Centra prísť čistý a triezvy, príp. nebyť pod vplyvom žiadnych omamných látok.
- Rodič nesmie svojím zdravotným a psychickým stavom ohrozovať zdravie a život detí a zamestnancov Centra.
- Pri styku s dieťaťom dodržiavať pravidlá, ktoré sa dohodli s pracovníkmi Centra.
- Na stretnutí s dieťaťom/konzultácii s pracovníkom Centra nesmie byť rodič verbálne ani fyzicky agresívny voči dieťaťu ani voči iným deťom či voči pracovníkom Centra
- V kontakte s dieťaťom vyžaduje Centrum schopnosť rešpektovať náladu a chuť dieťaťa na stretnutie s ním

W) TAXATÍVNY OPIS VÝCHOVNÝCH PROSTRIEDKOV, KTORÉ JE MOŽNÉ ULOŽIŤ ZA NEDODRŽANIE POVINNOSTI PODĽA PÍSMENA V)

Centrum pristupuje ku každému dieťaťu podľa jeho individuálnych schopností, možností a potrieb. K výberu jednotlivých výchovných prostriedkov sa preto pristupuje na základe závažnosti dôsledkov správania konkrétneho dieťaťa. Výchovné prostriedky sa stanovujú na určený čas a očakáva sa pri nich náprava v správaní dieťaťa. Zmeny sa sledujú kontinuálne a vyhodnocujú na poradách s OT. Dieťa je vedené k porozumeniu a pochopeniu, prečo sa pristupuje k výchovnému prostriedku. V prípade, že dieťa zjavne nerozumie tomu, z akého dôvodu sa pristúpilo k výchovnému prostriedku, je na zvážení vychovávateľa prizvanie si člena OT, aby s ním viedol zmysluplný dialóg o vhodnosti/nevhodnosti jeho

správania a primäl ho k prijatiu a pochopeniu. O zvolenom výchovnom prostriedku rozhoduje službukonajúci vychovávateľ, prípadne sa podľa závažnosti problému poradí s koordinátorom a s OT.

Medzi bežne využívané výchovné prostriedky v Centre patria:

- Ústne upozornenie dieťaťa s príslušným emocionálnym nábojom, nutné pre okamžité ukončenie nevhodnej aktivity
- Individuálny rozhovor o nevhodnosti správania dieťaťa
- Obmedzenie sledovania televízneho programu a PC
- Obmedzenie Wi-Fi pripojenia, používania mobilného telefónu
- Neposkytnutie vreckového v danom mesiaci, v súlade so zákonom
- Ústne a písomné upozornenie od riaditeľa Centra

Centrum detí má vypracované vnútorné predpisy: vnútorný poriadok, pravidiel fungovania skupín, režimy v zariadeniach a i., ktoré podrobne upravujú chod fungovania detského domova a jeho jednotlivých organizačných zložiek .

- v zariadení je pravidlo, že deti môžu byť pripojené na Wifi v trvaní jedna hodina denne. To isté platí aj pre používanie PC hier
- dieťa v čase osobného voľna môže ísť samostatne na vychádzku mimo centra v prípade porušenia pravidla, je tak výchovným opatrením to, že na vychádzku samostatne nemôže ísť, musí sa zdržiavať len v priestoroch a areály Centra pre deti a rodiny a mimo Centra pre deti a rodiny len za prítomnosti vychovávateľa
- skoršia večierka.

X) SPÔSOB POSKYTOVANIA VRECKOVÉHO PODĽA § 66 ZÁKONA

Vreckové sa poskytuje mesačne v ustanovenej výške, najviac vo výške 50% vo výške životného minima pre nezaopatrené dieťa, vreckové spracováva sociálna pracovníčka, zodpovedná za osobný spis dieťaťa. Vreckové si dieťa preberá od vychovávateľky osobne. V špecializovaných skupinách preberá vreckové za dieťa koordinátor skupiny. Zakúpená vec sa vedie v osobnej karte dieťaťa s podpisom vychovávateľky a s dátumom kedy sa čo za vreckové kúpilo. Každý finančný pohyb s vreckovým sa zaznamenáva v evidencii vreckového oproti podpisu dieťaťa. O spôsobe využitia vreckového rozhoduje dieťa. **Dieťaťu sa poskytuje potrebné poradenstvo zohľadňujúceho jeho vek a rozumovú vyspelosť .**

Ak je to vhodné alebo účelné, vreckové možno dieťaťu poskytnúť vo viacerých splátkach v mesiaci so súhlasom dieťaťa. Suma vreckového ustanovená na mesiac sa znižuje o pomernú sumu vreckového pripadajúcu na počet dní, počas ktorých sa dieťa zdržiavalo bez súhlasu mimo centra. Rozdiel sa poskytne v mesiaci nasledujúcom. Z vreckového možno tvoriť úspory so súhlasom dieťaťa, získaným spôsobom primeraným veku a rozumovej vyspelosti dieťaťa.

Y) OPIS POSTUPU V RIZIKOVÝCH SITUÁCIÁCH PRE DIEŤA ALEBO PLNOLETÚ FYZICKÚ OSOBU, PRE KTORÉ SA VYKONÁVA POBYTOVÉ OPATRENIE V CENTRE

KRÍZOVÝ PLÁN

Cieľom krízového plánu je stanoviť záväzný postup pre všetkých pracovníkov Centra Sečovce /ďalej len Centra / v prípade ohrozenia majetku, života, zdravia dieťaťa a vychovávateľov, podozrenia na protiprávne konanie a pri sociálne patologických javoch.

Krízový plán – agresívne dieťa

Hlavným cieľom pri jednaní s agresívnym dieťaťom je:

- zabezpečiť bezpečnosť agresívneho dieťaťa,
- zabezpečiť vlastnú bezpečnosť,
- zabezpečiť bezpečnosť detí vyskytujúcich sa v blízkosti dieťaťa, ktoré sa prejavuje agresívne.

Plán riešenia krízovej situácie

- zachovať pokoj,
- deti, ktoré sa nachádzajú v blízkosti krízovej situácie, presunúť do bezpečnej vzdialenosti od agresívneho dieťaťa bez straty dohľadu nad nimi,
- v prípade, že agresívne dieťa napadlo fyzicky iné dieťa, odtiahnuť /pokiaľ je to možné/ agresora od obete,
- minimalizovať priamy očný kontakt s agresívnym dieťaťom,
- sledovať verbálne i neverbálne prejavy agresívneho dieťaťa,
- nenarušovať osobný priestor agresívneho dieťaťa,
- dovoliť agresívnemu dieťaťu uvoľniť napätie /hovoriť, kričať, nadávať/,
- identifikovať príčinu úzkosti a stratu sebakontroly agresívneho dieťaťa,
- navrhnúť agresívnemu dieťaťu alternatívne riešenie jeho situácie,
- venovať dieťaťu zvýšenú pozornosť,
- v prípade zlyhania všetkých krokov zavolať rýchlu zdravotnú pomoc na linke **112** /prípadne **155**/ a políciu na tel. čísle **112** /prípadne **158**/,
- informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/ o vzniknutej situácii, ktorý o udalosti informuje sociálnu pracovníčku, vedúcu úseku starostlivosti a riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

Krízový plán – útek dieťaťa, nevrátenie sa dieťaťa z povoleného pobytu

Ak dieťa opustí centrum bez súhlasu, centrum je povinný túto skutočnosť oznámiť bezodkladne najbližšiemu útvaru policajného zboru, rodičom dieťaťa, súdu, ktorý nariadil ústavnú starostlivosť, predbežné opatrenie alebo uložil výchovné opatrenie, a orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

*Ak centrum umožnil pobyt dieťaťa mimo detského domova a dieťa sa v určenom čase do detského domova **nevrátilo**, detský domov je povinný ihneď, najneskôr do 24 hodín **vyzvať** rodičov dieťaťa alebo iné osoby, ku ktorým bolo dieťa uvoľnené, **aby do 24 hodín zabezpečili návrat dieťaťa do centra.***

Hlavným cieľom postupu pri úteku dieťaťa a nevrátení dieťaťa z povoleného pobytu do DeD je:

- zabezpečiť bezpečný návrat dieťaťa do **centra**.

Plán riešenia krízovej situácie:

- mať pripravené informácie o dieťati - aktuálnu fotografiu, popis dieťaťa – vek, výška, váha, farba očí, vlasov, stručnú charakteristiku dieťaťa, prípadne informácie o kamarátoch, známych a rodine,
- ak sa dieťa nedostaví do samostatne usporiadanej skupiny v dohodnutom čase - vždy a bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý určí ďalší postup, o udalosti informuje sociálnu pracovníčku, vedúcu úseku starostlivosti a riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- podľa pokynov koordinátora kontaktovať políciu na tel. čísle **112 (prípadne 158)**,
- polícii poskytnúť všetky dostupné informácie, pokúsiť sa z rozhovoru s deťmi zistiť presnejšie informácie, možný dôvod úteku a miesto, kde by sa dieťa mohlo nachádzať,
- spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

Krízový plán - záškoláctvo

Hlavným cieľom postupu pri záškoláctve dieťaťa je:

- identifikovať dôvody záškoláctva dieťaťa,
- v spolupráci so školou, odborným tímom centra zabezpečiť odstránenie tohto problému

Plán riešenia krízovej situácie:

- pokúsiť sa rozhovorom s dieťaťom zistiť, čo ho traumatizovalo, prípadne viedlo k záškoláctvu /či išlo o impulzívnu reakciu alebo plánované záškoláctvo/,
- byť tolerantný a empatický voči dieťaťu, dôvodom záškoláctva môžu byť rôzne príčiny /nielen dobrodružstvo, ale aj strach z niekoho a niečoho.../,
- získané informácie podať koordinátorovi /prípadne zastupujúcemu koordinátorovi/, ktorý o tom informuje sociálnu pracovníčku, vedúcu úseku starostlivosti a riaditeľku centra,

- intenzívne spolupracovať so školou, ktorú dieťa navštevuje – najmä s triednou učiteľkou dieťaťa.

Krízový plán: ohrozenie života, závažné zranenie dieťaťa a vychovávateľa

Hlavným cieľom postupu pri závažnom zranení dieťaťa a vychovávateľa je:

- eliminovať následky zranenia poskytnutím prvej pomoci zranenému do príchodu rýchlej zdravotnej pomoci,
- zabezpečiť bezpečný chod samostatne usporiadanej skupiny príchodom vychovávateľa.

Plán riešenia krízovej situácie:

- poskytnúť zranenému dieťaťu prvú pomoc,
- zabezpečiť hospitalizáciu dieťaťa zavolaním na linku 112, prípadne 155.
- ak je dôvodné podozrenie, že k zraneniu došlo zapríčinením inou osobou, kontaktovať políciu na tel. čísle **112** (prípadne **158**),
- zabezpečiť /ak je to možné/ izolovanie agresora od obete,
- bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý o udalosti informuje sociálnu pracovníčku, vedúcu úseku starostlivosti a riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- zaznamenať situáciu do denného záznamu a knihy úrazov,
- spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

V prípade, že je vážne zranený vychovávateľ, bezodkladne zavolá /ak nie je schopný, požiada najzodpovednejšie dieťa o zavolanie/ na linku 112 a akémukoľvek vychovávateľovi. Kontaktovaný vychovávateľ informuje koordinátora /zastupujúceho koordinátora/ a privolá do služby ďalšieho vychovávateľa.

Krízový plán – infekčné ochorenie dieťaťa

Hlavným cieľom postupu pri infekčnom ochorení dieťaťa je:

- eliminovať riziko rozšírenia infekcie na najnižšiu možnú mieru,
- zabezpečiť nakazenému dieťaťu čo najskôr lekárske ošetrenie.

Plán riešenia krízovej situácie:

- izolovať nakazené dieťa od ostatných detí bez straty dohľadu nad ním,
- kontaktovať a navštíviť čo najskôr pediatra, ktorý určí ďalší postup
- v prípade prepuknutia ochorenia mimo ordinačných hodín, podľa stavu závažnosti choroby, kontaktovať zdravotnú pohotovosť 112,

- v prípade podozrenia na vážne ohrozenia zdravia dieťaťa, bezodkladne zavolať na linku **112** /prípadne **155**/,
- bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý o udalosti informuje vedúcu úseku starostlivosti, riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- dbať na zvýšenú hygienu v zariadení - umývanie rúk po príchode do samostatne usporiadanej skupiny po toalete, pred prípravou jedál a pred každým jedlom,
- zabezpečiť zvýšenú dezinfekčnosť - dezinfekciu podlahových plôch, kuchynskej linky, riadu, úchyto, vypínačov, kľučiek, madiel, schodišťa, ovládačov atď.

Krízový plán - sebapoškodzovanie dieťaťa

Hlavným cieľom postupu pri sebapoškodzovaní dieťaťa je:

- eliminovať riziko ublíženia si na zdraví u sebapoškodzujúceho dieťaťa na najnižšiu možnú mieru,
- zabezpečiť dieťaťu čo najskôr adekvátnu odbornú pomoc.

Plán riešenia krízovej situácie:

- upokojiť dieťa, rozptýliť jeho pozornosť,
- odobrať nebezpečný predmet dieťaťu,
- poskytnúť prvú pomoc dieťaťu alebo ošetrovanie - podľa potreby,
- v závislosti od povahy situácie privolať rýchlu zdravotnú pomoc na linke **112** /prípadne **155**/ a políciu na linke **112** /prípadne **158**/,
- bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý o udalosti informuje vedúcu úseku starostlivosti, riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- zaznamenať situáciu do denného záznamu a knihy úrazov,
- spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

Krízový plán – šikanovanie

Hlavným cieľom postupu pri šikanovaní dieťaťa je:

- odhaliť agresora a zabrániť mu v ďalšom šikanovaní dieťaťa,
- zabezpečiť dieťaťu čo najskôr adekvátnu odbornú pomoc.

Plán riešenia krízovej situácie:

- informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/ a ostatných vychovávateľov, nevzbudiť podozrenie u agresora;
- chrániť zdroj informácií, neprezradiť ho, ak si to sám neprahe a nechce pristúpiť na otvorenú konfrontáciu,

- pracovať s informáciami rozvážne, čo najmenej prezradiť o veciach ktoré sa nedajú dokázať – **nevytvárať kauzy** – pracovať profesionálne (žiadne sudy, ale fakty), taktne,
- celý prípad riešiť rozvážne, na pokojnom mieste s dostatkom času,
- vypočuť svedkov, obeť a obvineného zvlášť,
- **pri zisťovaní vzniknutej situácie a vypočúvaní obete brať zreteľ na sekundárnu viktimizáciu** – je druhotné zraňovanie obete pracovníkmi, ktorí s dieťaťom pracujú (napr. vyšetrovateľ, sociálny pracovník, pedagóg...), spočívajúce predovšetkým v necitlivom prístupe k dieťaťu (napr. neodôvodnené vyvolávanie spomienok na útoky násilníka).
- spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

Rozhovor s obeťou:

- Necháme dieťa samostatne hovoriť. Citlivo ho povzbudzujeme aby hovorilo čo najviac.
- Po spontánnej odpovedi sa začneme pýtať na všetky podrobnosti udalosti.
- Obeť uistíme o jeho ochrane.
- Dieťa môžeme požiadať, aby celú udalosť napísalo, alebo nakreslilo.
- Ak je viditeľné zranenie je potrebná fotodokumentácia a oznamovacia povinnosť u ošetrojúceho lekára.
- Na otvorenú konfrontáciu dieťa neprehovárame, iba mu to navrhujeme. Znova ho ubezpečíme o ochrane. Pozor na falošné obvinenia.

Rozhovor s agresorom:

- Skôr ako začneme vyšetrovať, zvážme aká je možnosť agresora usvedčiť.
- Ak je táto možnosť veľmi malá, hlavne v prípade strachu a obáv obete, musíme sa uspokojiť s tým, že urobíme všetko pre ochranu obete.
- Otvorene povieme o obvinení a sledujeme reakcie.
- Jednáme pokojne, neoddáваме sa prípadnému hnevu.
- Necháme samostatne hovoriť agresora, prípadne mu dáme celú situáciu napísať alebo nakresliť.
- Kladieme mu jasné a presné otázky.
- Pokiaľ nie je prípad vyšetrený, neodsudzujeme.
- V prípade vyšetreného problému odsúdime čin, nie celú osobnosť dieťaťa.
- Informujeme o možných sankciách a ďalšom postupe.

Rozhovor so svedkami:

- Vykonávame individuálne rozhovory.
- Kladieme konkrétne a otvorené otázky, na ktoré sa nedá odpovedať vyhýbavo, teda áno/nie/neviem.
- V prípade, že sa nám nedarí, použijeme takú otázku, z ktorej sa už predpokladá, že dieťa danú vec videlo.

- Musíme čeliť výhovorkám a strachu z agresora.

Krízový plán - požiar

Je potrebné dodržiavať všetky pokyny Požiarnych poplachových smerníc platných pre Centrum deti a rodiny Sečovce.

Plán riešenia krízovej situácie:

Poplach sa oznamuje:

HORÍ

1. bezodkladne **ohlásiť** vznik požiaru na ohlasovňu požiarov – **tiesňová linka 112**, alebo na ešte stále platné číslo **150**,
2. uviesť názov organizácie, adresu organizácie, ale najmä uviesť adresu KDE HORÍ, ČO HORÍ svoje meno a telefónne číslo, z ktorého sa volá,
3. uviesť podrobnejšie informácie o požari (napríklad, na ktorom poschodí horí), uviesť najmä horľaviny nachádzajúce sa v priestoroch objektu a v jeho blízkosti, a riadiť sa pokynmi operátora tiesňovej linky,
4. ak je to možné, uhasiť požiar dostupnými hasiacimi prostriedkami (voda, piesok, ručné hasiace prístroje, vlhké prikrývky a pod.) alebo vykonať nevyhnutné opatrenia na zamedzenie jeho šírenia,
5. odpojiť elektrinu /hlavný istič pred vchodovými dverami/, plyn /hlavný uzáver pred domom/,
6. zabezpečiť odvetranie zadymených priestorov (chodieb, schodísk a ostatných únikových ciest slúžiacich na evakuáciu osôb) pomocou okien a pod.,
7. vykonať nevyhnutné opatrenia na záchranu ohrozených osôb /evakuovať deti/ - využiť na to chodby, schodiská a ostatné únikové cesty vedúce na voľné priestranstvo,
8. bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý o udalosti informuje vedúcu úseku starostlivosti, riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
9. hneď ako to bude možné, písat' záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

Vodou sa nesmú hasiť zariadenia zapojené do elektrického prúdu (voda je vodivá látka), ale ani oleje a látky obsahujúce ropné produkty. Pri hasení požiaru dávajte pozor na samovznietenie – voda môže uhasiť plameň a napriek tomu požiar opäť vzplanúť. Po odparení vody sa miesto požiaru môže prehriať na samovznietiteľnú teplotu a oheň potom vzplanie aj bez priameho kontaktu s plameňom. Miesto požiaru je potrebné preto dostatočne schladieť. **Plasty a syntetické materiály uvoľňujú pri horení prudko jedovaté látky, ktoré vdýchnutím spôsobia rýchlu otravu ľudského organizmu.**

Oboznámte sa s používaním vášho hasiaceho prístroja, aby ste boli schopný použiť ho aj so zatvorenými očami (požiar môže vypuknúť v noci, miestnosť môže byť silne zadymená).

Krízový plán – únik plynu

Plán riešenia krízovej situácie:

- vykonať nevyhnutné opatrenia na záchranu ohrozených osôb /evakuovať deti/ - využiť na to chodby, schodiská a ostatné únikové cesty vedúce na voľné priestranstvo,
- **odstaviť prívod plynu - hlavný uzáver sa nachádza pred domom,**
- kontaktovať linku SPP: [0850 111727](tel:0850111727), uviesť názov organizácie, adresu organizácie, adresu KDE UNIKÁ PLYN, svoje meno a telefónne číslo, z ktorého sa volá,
- upovedomiť najbližších susedov o nebezpečenstve,
- bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý o udalosti informuje vedúcu úseku starostlivosti, riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- hneď ako to bude možné, spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

Krízový plán – únik vody

Plán riešenia krízovej situácie:

- uzavrieť hlavný prívod vody - hlavný uzáver sa nachádza vo vodomernej šachte za domom,
- kontaktovať linku VVS /vodárne/: **056 6810420** uviesť názov organizácie, adresu organizácie, adresu KDE UNIKÁ VODA, svoje meno a telefónne číslo, z ktorého sa volá,
- bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý o udalosti informuje vedúcu úseku starostlivosti, riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- hneď ako to bude možné, spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu.

Krízový plán: podozrenie na sexuálne násilie a zneužívanie dieťaťa

Podľa trestného zákona č. 300/2005 Z. z. klasifikujeme:

sexuálne násilie ako násilím alebo hrozbou bezprostredné násilie za účelom donútenia iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám alebo ak sa na taký čin zneužije bezbrannosť obete /§ 200/,

sexuálne zneužívanie akovkonanie súlože s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo sa taká osoba iným spôsobom sexuálne zneužije /§ 201/.

Sexuálneho zneužívania sa dopustí aj osoba, ktorá prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby navrhne dieťaťu mladšiemu ako pätnásť rokov osobné stretnutie v úmysle spáchať na ňom trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej

pornografie, pričom sám nie je dieťaťom, ďalej osoba, ktorá zneužije dieťa mladšie ako pätnásť rokov v úmysle vyvolania sexuálneho uspokojenia jeho účasťou na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, hoci sa na nich takéto dieťa nemusí priamo zúčastňovať, alebo kto umožní také jeho zneužitie.

Sexuálneho zneužívania sa /podľa § 202/ dopustí aj ten, kto pohne dieťa k mimomanželskej súloži alebo ho iným spôsobom sexuálne zneužije, ak je takéto dieťa zverené do jeho starostlivosti alebo pod jeho dozor alebo odkázaná osoba, taktiež ak ide o detskú prostitúciu, alebo zneužije uznané postavenie, ktoré vyplýva z dôvery, authority alebo vplyvu na dieťa.

Hlavným cieľom postupu pri podozrení na sexuálne násilie a zneužívanie dieťaťa je:

- eliminovať následky sexuálneho násillia a zneužívania poskytnutím adekvátnej odbornej pomoci zneužívanému dieťaťu,
- vhodnou prevenciou zabrániť ďalšiemu násilliu a zneužívaniu dieťaťa.

Plán riešenia krízovej situácie:

- zachovať pokoj, nepôsobit' šokovane,
- zabezpečiť izolovanie agresora od obete /pokiaľ je to možné tak, aby nepoňal podozrenie, ak nebol prichytený pri čine/
- v prípade potreby poskytnúť dieťaťu prvú pomoc, prípadne zabezpečiť hospitalizáciu dieťaťa zavolaním na linku **112** alebo **155**,
- dať dieťaťu najavo, že mu veríte, nenútiť ho hovoriť, ale povzbudiť ho k odvahe prehovoriť; citlivo zdôrazniť dieťaťu, že nie je vinné za to, čo sa stalo; získané informácie nikdy nebagatelizovať vyhláseniami, že sa vlastne nič vážne nestalo,
- ak je dôvodné podozrenie, že došlo k spáchaniu sexuálneho násillia a zneužitia dieťaťa, kontaktovať políciu na tel. číslach 112 /prípadne 158/ alebo priamo PZ Michalovce
- bezodkladne informovať koordinátora /zastupujúceho koordinátora/, ktorý o udalosti informuje sociálnu pracovníčku, vedúcu úseku starostlivosti, riaditeľku centra a v prípade potreby privolá do služby ďalšieho vychovávateľa,
- hneď ako to bude možné, spísať záznam o vzniknutej situácii, zaslať ho odbornému tímu

Programy, realizované v Centre:

- Príprava na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti
- Príprava na osamostatňovanie sa
- Program pre prácu s deťmi so špecifickými potrebami
- Práca s konceptom bazálnej stimulácie na špecializovaných samostatných skupinách, ŠSUS, v PNR
- Nácvik rodičovských zručností – (ambulantná a terénna forma práce s rodinou)

- Práca prvkami multisenzorickej miestnosti - Snoezelen

Skratky použité v texte:

OT odborný tím

SUS – samostatne usporiadanej skupine

ŠSUS – špecializovaná samostatne usporiadaná skupina

PNR – profesionálny náhradný rodič

NRS – náhradná rodinná starostlivosť

NOS – náhradná osobná starostlivosť

SPODaSK – sociálno-právna ochrana detí a sociálna kuratela

ÚPSVR – úrad práce sociálnych vecí a rodiny

RPPS – referát poradensko-psychologických služieb

CPPPaP – centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie

Prílohy Programu CDR Sečovce:

Príloha č. 1 - Metodická príručka - Príprava profesionálnych náhradných rodičov

Príloha č. 2 - Žiadosť záujemcu o prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti – vzor

Príloha č. 3 - Časový harmonogram prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti

Opatrenia v zmysle úloh ÚPSVAR, Projektu NPDEI III a zákona 305/2005 Z. z. o sociálnej právnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v zmysle platnej legislatívy, platné pre Centrum detí a rodiny Sečovce od 1.1.2019

Aktivity Programu centra - Sečovce

1. Podpora koordinácie práce s rodinou:

1. Prípadová konferencia
2. Podporné poradenstvo

Počas celej doby práce s rodinou zainteresovaní pracovníci rešpektujú etnickú príslušnosť členov rodiny.

2. Podpora dostupnosti a profesionality ambulantnej a/alebo terénnej formy práce v centrách pre deti a rodiny („centrum“); aktivita vykonávaná v spolupráci s partnermi

1. Metóda informovanosti
2. Kooperácia s partnermi:
 - ÚPSVaR
 - komunitné centrum
 - rodinný asistenti
 - spolupráca s neziskovými organizáciami (napr. Relevant, Drak, Slniečko...)
3. Propagácia prostredníctvom: web, facebook, tlačieniny

3. Podpora odbornej pomoci dieťaťu a jeho rodine vykonávanej v centre pobytovou formou na základe dohody; aktivita vykonávaná v spolupráci s partnermi

1. Vyžaduje sa splnenie podmienok „trojdohody“., (ÚPSVaR, súhlas centra, rodiča)
2. Aktivity vychádzajú z diagnostiky dieťaťa, budú zabezpečené konkrétne intervenčné opatrenia, zorganizovanie konferencie k prípadu
3. Odborná pomoc: mediácia, pedagogické poradenstvo, psychologické poradenstvo

4. Podpora odbornej pomoci dieťaťu umiestnenom v centre na základe súdneho rozhodnutia a jeho rodine; aktivita vykonávaná v spolupráci s partnermi

1. Diagnostika dieťaťa – sociálna, psychologická, špeciálno-pedagogická, zdravotná
2. Zabezpečiť metódu sieťovania jednotlivých partnerov
3. Sprevádzanie klienta/dieťaťa
4. Komunitná sociálna práca z dôrazom na individuálny rozmer
5. Realizujú sa odborné metódy na prácu s dieťaťom a jeho rodinou (podľa programu centra)

5. Podpora prehlbovania znalostí a spôsobilostí odborných zamestnancov/zamestnankýň v oblasti práce s dieťaťom a jeho rodinou

1. Profesionalizácia
2. Účasť na metodických stretnutiach
3. Multidisciplinárne vzdelávanie

6. Pobytová forma – dobrovoľný pobyt pre 4 deti

7. Príprava na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti

Opatrenia	Normohodiny
opatrenia pre dieťa a rodičov v rozvodových/rozchodových situáciách - § 11 ods. 2 a)	65 hod
poradensko-psychologická pomoc rodinám so špecifickým problémom a pri krízových situáciách - § 11 ods. 3 písm. d)	40 hod
odborné metódy práce na úpravu rodinných a sociálnych pomerov dieťaťa - § 11 ods. 3 písm. b) bod 2	66 hod
odborné metódy na prispôsobenie sa novej situácii - § 11 ods. 3) písm. b) bod 1	66 hodín
Administratíva - písanie záznamov a správ, vyhodnocovanie procesu, komunikácia so spolupracujúcimi subjektmi, plánovanie ďalších krokov pomoci rodine, sociálna diagnostika alebo psychologická diagnostika a jej vyhodnotenie a interpretácia	20 hodín

Pri každom programe je zmena počtu hodín pri práci s dieťaťom a jeho rodinou daná individuálne a môže sa počas celej doby meniť.

Vypracovali:

Odborný tím Centra pre deti a rodinu Sečovce.

PhDr. Mária Gojdičová, PhD., MBA
riaditeľka CDR Sečovce

Telefón: 056/678 28 73

IČO: 17071046

DIČ: 2020985648

Fax: 056/678 29 71

E-mail: socded@gmail.com

Internet: www.dedsecovce.edupage.org

Metodická príručka

Príprava profesionálnych náhradných rodičov 2020

Zoznam používaných skratiek

CDR	– Centrum pre deti a rodiny
MPSVaR SR	– Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
NP DEI NSvZNP DEI	– Národný projekt Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti v zariadeniach
NRS	– Náhradná rodinná starostlivosť
PNR	– Profesionálna náhradná rodina Profesionálny náhradný rodič
PNS	– Profesionálna náhradná starostlivosť
Príprava na PNR	– Príprava na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti
RPPS	– Referát poradensko- psychologických služieb úradu práce, sociálnych vecí a rodiny
SPODaSK	– Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela
Úrad PSVaR	– Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
Ústredie PSVaR	– Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
Vyhláška MPSVaR SR 103/2018 Z. z.	– Vyhláška MPSVaR SR č. 103/2018 Z. č. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 305/2005 Z. z.	– Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Obsah

Úvod.....	62
1. Všeobecné východiská	65
1.1. Profil profesionálneho náhradného rodiča.....	65
1.1.1. Etický kódex profesionálneho náhradného rodiča	65
1.2. Kvalifikačné predpoklady a rozsah prípravy na vykonávanie profesionálnej náhradnej s starostlivosti.....	67
1.3. Organizačné podmienky prípravy.....	67
1.4. Personálne zabezpečenie.....	68
2. Obsah prípravy.....	71
2.1 Základné informácie o právnych predpisoch, legislatívne a systémové ukotvenie	71
2.1.1. Funkcia sociálneho systému.....	71
2.1.2. Centrum pre deti a rodiny.....	71
2.1.3. Zakotvenie PNR ako zamestnanca centra v legislatíve a v interných normách.....	74
2.2. Výchovné opatrenia, náhradná starostlivosť a osvojenie.....	75
2.2.1. Výchovné opatrenie.....	75
2.2.2. Náhradná rodinná starostlivosť a jej formy	76
2.2.3. Ústavná starostlivosť.....	81
2.2.4. Dôvody prijatia dieťaťa do CDR.....	82
2.2.5. Formy prijatia	82
2.3. Psychický, fyzický a sociálny vývin dieťaťa. Potreby dieťaťa.....	82
2.3.1. Potreby detí. Biologické, psychické a sociálne potreby	83
2.3.2. Potreby detí podľa vývinového obdobia.....	83
2.3.3. Rodina	85
2.3.4. Výchova a komunikácia v rodine	88
2.3.5. Traumy a straty v živote dieťaťa	89
2.3.6. Deprivácia detí.....	90
2.3.7. Etnicita detí, rómske dieťa	92
2.3.8. Teória vzťahovej väzby.....	92
2.4. Dieťa so špecifickými potrebami	93
2.4.1. Dieťa so syndrómom CAN	93
2.4.2. Dieťa so zdravotným znevýhodnením	104
2.4.3. Dieťa so závislosťou	105

2.4.4. Dieťa s AD/HD.....	108
2.5. PRÁVA DIEŤAŤA.....	110
2.6. Práva a povinnosti profesionálneho náhradného rodiča.....	60
2.6.1. Práva profesionálneho náhradného rodiča.....	113
2.6.2. Povinnosti PNR	114
2.7. Nácvik praktických zručností.....	116
3. Inovatívne metódy.....	117
Záver.....	118
Zoznam príloh	119
Literatúra	120

Úvod

Všetky medzinárodné dohovory zamerané na práva detí zaväzujú jednotlivé krajiny rozvíjať aktivity na podporu ochrany práv detí. K základným právam dieťaťa patrí právo na bezpečný život počas detstva (ktoré je nevratné) a právo vyrastať a byť vychovávané v prostredí vlastnej rodiny. Nie všetky deti majú to šťastie. Veľa detí vyrastá v podmienkach, ktoré nie sú dostatočné na to, aby pokryli všetky ich potreby nevyhnutné pre zdravý vývin.

V niektorých rodinách rodičia nevedia, nemôžu alebo nechcú zabezpečiť riadnu výchovu a starostlivosť svojim deťom a tak sa deti rozhodnutím súdu ocitnú v ústavnej starostlivosti, za ktorú preberá zodpovednosť štát.

PNS je jedným zo spôsobov vykonávania opatrení SPODaSK pobytovou formou pre dieťa zamestnancami centra pre deti a rodiny v ich domácom prostredí. Tento spôsob dáva dieťaťu príležitosť vyrastať v podmienkach rodiny. Dieťa nerozlišuje, v akej forme náhradnej starostlivosti vyrastá. Pre dieťa je dôležitá kvalita sociálnych vzťahov, v ktorých žije a citových väzieb, ktoré sa vytvárajú medzi ním a členmi náhradnej rodiny.

Individuálna starostlivosť o dieťa má zásadný význam pre jeho budúci zdravý fyzický, psychický a sociálny vývoj.

Napriek tomu, že zákon č. 305/2015 Z.z. hovorí o deťoch do šesť rokov, ktoré musia byť umiestnené v PNR, vieme, že každé dieťa má právo vyrastať v láskyplnej rodine, ktorá nezastupiteľne poskytuje dieťaťu bezpodmienečné prijatie, záujem, istotu a bezpečie ako nevyhnutné podmienky pre jeho zdravý psychický a sociálny vývin. Preto, tieto deti v ústavnej starostlivosti ako výskumy a aplikačná prax ukazuje bez ohľadu na vek a zdravotný stav, potrebujú vrelú a bezpečnú náruč PNR, ktorý zmierni bolestivé dopady straty ich rodinného zázemia, ktorý im pomôže prepracovať negatívne skúsenosti z opustenia a získať nové pozitívne medziľudské zážitky vzácnejšej kvality než mali doposiaľ, to všetko v kontexte rešpektovania faktu, že členovia biologickej rodiny predstavujú pre dieťa najdôležitejšie vzťahové osoby.

Umiestňovanie do PNR má prednosť pred umiestnením do skupiny, samostatne usporiadanej skupiny a špecializovanej samostatnej skupiny.

PNR musí mať „výbavu“ citových, psychologických a výchovných nástrojov, aby vedel a mohol zmierniť vnútorné rany na duši dieťaťa a zároveň zvládol túto náročnú úlohu po profesijnej stránke.

Jedným z predpokladov zabezpečenia kvalitnej starostlivosti o dieťa v PNR je popri kontinuálnom skvalitňovaní celkového poskytovania starostlivosti v PNR prostredníctvom podpory PNR, ako aj zvyšovania odbornosti PNR prostredníctvom ich ďalšieho rozvoja a vzdelávania zameraného na získavanie vedomostí a zručností pre prácu s deťmi so špecifickými potrebami aj kontinuálne skvalitňovanie programov pre prípravu na vykonávanie PNS,.

V neposlednom rade je dôležité poskytovať samotnému PNR potrebnú podporu, poradenstvo, pomoc, usmernenie, sprevádzanie, dbať na prevenciu zlyhávania, syndrómu vyhorenia a sociálnopatologických prejavov PNR.

Je prospešnejšie pre raný vývin dieťaťa mať zážitok citovej väzby s profesionálnym náhradným rodičom, i keď je to dočasné, ako nemať tento zážitok vôbec.

Novelou zákona č. 305/2005 Z. z., o SPODaSK s účinnosťou od 1.4.2018 sa udialo niekoľko dôležitých zmien, ktoré sa dotýkajú vykonávania PNS.

Zmenili sa kvalifikačné predpoklady záujemcov o vykonávanie PNS a príprava na vykonávanie PNR prešla kompetenčne pod zariadenia SPODaSK (Centrá pre deti a rodiny, ďalej len „CDR“) z dôvodu lepšej flexibility pri vykonávaní prípravy a najmä jej praktickej časti. Prípravu na vykonávanie PNR naďalej môžu realizovať aj akreditované subjekty, ktoré mali do 31.12.2018 akreditáciu na túto aktivitu. Práve tieto zmeny priniesli potrebu rozšíriť a skvalitniť programy pre prípravu na vykonávanie PNR.

V rámci NP DEI NSvZ bola pod vedením Ústredia PSVaR implementovaná aktivita s názvom „Rozšírenie a skvalitnenie programov pre prípravu na vykonávanie PNS“. Metodická príručka, ktorú držíte v rukách je výsledkom práce pracovnej skupiny, ktorá vznikla pre potreby uvedenej aktivity. Pracovnú skupinu tvorilo 16 členov - zástupcov štátnych aj neštátnych CDR, Ministerstva PSVaR SR, Ústredia PSVaR, Úradov PSVaR, RPPS, PNR a akademickej pôdy.

Pracovná skupina vyšpecifikovala pre potreby praxe po vecnej aj procesnej stránke obsah prípravy, ktorého základné parametre stanovuje § 16 Vyhlášky MPSVaR SR č. 103/2018 Z. z. v konkrétnymi témami, aktivitami tak, aby slúžil ako pomôcka a inšpirácia pre realizačný tím pri tvorbe konkrétneho programu prípravy v CDR.

Pracovná skupina zároveň vyšpecifikovala organizačné zabezpečenie podmienok pre realizáciu a proces prípravy, tak aby bola zabezpečená jednotnosť vedenia príprav v rámci celého Slovenska.

Snahou pracovnej skupiny bolo pomôcť tímu, ktorý realizuje prípravu v tom- ktorom CDR, zorientovať sa a vybrať pre danú oblasť najvhodnejšie témy, a tak zabezpečiť lepšiu pripravenosť PNR, ich orientáciu v systéme SPODaSK, zvládanie záťažových situácií spojených s rôznymi vývinovými obdobiami dieťaťa a špecifickými problémami v PNR.

V roku 2019 sa príprava na vykonávanie PNR začala realizovať iba vo vybraných 23 CDR, ktoré boli v roku 2014 vytvorené ako Centrá podpory profesionálnych rodičov (ďalej len „CPPR“) v rámci NP Podpora deinštitucionalizácie náhradnej starostlivosti v zriaďovateľskej pôsobnosti Ústredia PSVaR, ktoré sú organizačnou súčasťou príslušného CDR.

Za účelom skvalitnenia, zintenzívnenia a zjednotenia poskytovania starostlivosti a podpory PNR v CDR, ktoré nemali zriadené CPPR, Ústredie PSVaR ako zriaďovateľ CDR v rámci koncepcnej a metodickej činnosti vytvoril a zabezpečil odbornú podporu pre tieto zariadenia a to:

- Formou mentoringu - každé CDR, ktoré má vo svojej štruktúre CPPR začal mentorovať najbližšie CDR vo svojom okolí.
- Mentoring znamená proces riadenia a usmerňovania, ktorý stojí na záväzku medzi oboma účastníkmi vzťahu zdieľať skúsenosti, zážitky, postrehy a vedie k osobnostnému a profesionálnemu rastu mentorovaného, to znamená, že mentor - koordinátor CPPR všetky tieto dôležité informácie odovzdáva mentorovanému CDR.

Tento program prípravy na PNR budú môcť od roku 2020 využívať všetky CDR, ktoré budú takúto prípravu na PNR realizovať, čím sa zabezpečí obsahové zjednotenie prípravy, pravidelnosť realizácie prípravy na PNR, flexibilita v prípade potreby vyhľadávania

záujemcov a cielene vedená príprava na PNR podľa špecifických potrieb dieťaťa ako aj potrieb záujemcov o výkon PNS.

1.Všeobecné východiská

Základné podmienky, rozsah a obsah prípravy sú upravené zákonom č. 305/2005 Z. z. a Vyhláškou č. 103/2018 Z. z. MPSVaR SR.

PNR je súčasťou organizačnej štruktúry CDR, v ktorom sa vykonávajú opatrenia SPODaSK.

CDR vykonáva pobytové opatrenia súdu v PNR, ktorá poskytuje starostlivosť ustanovenému počtu detí a mladých dospelých v rodinnom dome alebo v byte, ktorého je PNR vlastníkom, spoluvlastníkom, nájomcom alebo spoločným nájomcom (§ 51 ods. 1 Zákona č. 305/2005 Z. z.).

Vykonávanie pobytového opatrenia súdu v profesionálnej náhradnej rodine má prednosť pred jeho vykonávaním v samostatne usporiadanej skupine (§51 ods. 4 Zákona č. 305/2005 Z. z.).

V PNR zabezpečuje starostlivosť o deti a mladých dospelých PNR, ktorým je manžel a manželka, ktorí sú zamestnancami CDR, alebo fyzická osoba, ktorá je zamestnancom CDR (§ 52 ods.1 Zákona č. 305/2005 Z.z.).

Pri zaradovaní dieťaťa do PNR sa rešpektujú súrodenecké väzby a rodičovské väzby. CDR utvára podmienky na zoznámenie dieťaťa s PNR, na uľahčenie nadviazania výchovného vzťahu medzi dieťaťom a PNR a na uľahčenie kontaktu medzi rodičom dieťaťa, osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, inou blízkou osobou dieťaťa alebo žiadateľom o NRS a dieťaťom umiestneným v PNR (§ 51 ods. 5 zákona č. 305/2005 Z. z.).

CDR vykonáva opatrenia pobytovou formou v PNR pre dieťa na základe dohody (§ 47 ods.1), ak je to vhodné, účelné a rodič alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa s tým súhlasí, po predchádzajúcom písomnom odporúčaní orgánu SPODaSK.

1.1. Profil profesionálneho náhradného rodiča

PNR je povinný splniť ustanovený kvalifikačný predpoklad a absolvovať prípravu na PNR v ustanovenom rozsahu, ktorej súčasťou je písomné zhodnotenie tejto prípravy. Ak starostlivosť o deti v PNR zabezpečujú manželia, ktorí sú zamestnancami CDR, ustanovený kvalifikačný predpoklad musí spĺňať aspoň jeden z manželov. Na manžela alebo manželku fyzickej osoby, ktorá je zamestnancom CDR sa vzťahuje zákonom stanovený rozsah prípravy a bezúhonnosť v rozsahu aká platí pre fyzickú osobu, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom (§ 52 ods. 2 zákona č. 305/2005 Z. z.).

Hlavným poslaním PNR je naplniť jednu zo základných potrieb dieťaťa a to, potrebu blízkej osoby s ktorou si dieťa vytvorí vzájomné puto – láskyplný vzťah. Samotná rola PNR je zložitá a nesie v sebe spojenie roly rodiča a roly profesionála – vychovávateľa. Snaha o porozumenie potrebe vyváženia oboch rolí je súčasťou prípravy na vykonávanie PNS.

Podobne, ako mnohé iné pomáhajúce profesie, aj profesionálni náhradní rodičia majú svoj etický kódex, v duchu ktorého by mali vykonávať svoju prácu.

1.1.1. Etický kódex profesionálneho náhradného rodiča

Poslaním PNR je chrániť najvyššie ľudské hodnoty v duchu princípov humanizmu a demokracie. PNR poskytuje starostlivosť deťom a mladým dospelým vo svojom domácom

prostredí a pripravuje ich na plnohodnotný život v kontexte s napĺňaním práv a potrieb dieťaťa.

1. PNR vykonáva svoje úlohy v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa, Ústavou SR, zákonmi, ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi a ustanoveniami tohto kódexu.
2. PNR koná vždy v súlade s dobrými mravmi, nezúčastňuje sa žiadnej činnosti, ktorá by mohla byť v rozpore s plnením jeho pracovných povinností, alebo ktorá je nezlučiteľná s riadnym výkonom jeho pracovných povinností. Zdržiava sa konania, ktoré by viedlo ku konfliktu verejného záujmu s osobnými záujmami zamestnanca a jemu blízkych osôb. Jeho povinnosťou je vyhnúť sa takémuto konfliktu a zároveň predchádzať situáciám, ktoré môžu vyvolať podozrenie z konfliktu záujmov.
3. PNR postupuje pri plnení svojich úloh nestranne a transparentne. Je povinný konať v súlade s cieľmi a úlohami zamestnávateľa, pričom sa nesmie dať ovplyvniť zámermi iných osôb, ani prijať akúkoľvek finančnú alebo inú výhodu, ktorá by mohla mať vplyv na riadny výkon jeho pracovných povinností a výsledok rozhodovania.
4. PNR je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri plnení svojich úloh a ktoré v záujme zamestnávateľa nemožno oznamovať iným osobám a to ani po skončení pracovného pomeru.
5. PNR svojou prácou prispieva k rozvoju a podpore profesijnej kultúry, je vzorom pre dieťa a pozitívne ovplyvňuje svoje okolie a spoločnosť
6. PNR sa celoživotne vzdeláva, zvyšuje svoju profesijnú úroveň, získava najnovšie informácie a poznatky zo svojho povolania, ktoré aplikuje vo svojej práci.
7. PNR zachováva a posilňuje dobré meno zamestnávateľa a to tak na pracovisku, ako aj mimo neho. Koná tak, aby nebola narušená dôvera verejnosti voči zamestnávateľovi.
8. PNR je povinný plniť si svoje úlohy svedomito a zodpovedne, v dobrej viere a v zhode s poslaním zamestnávateľa. Výkon práce musí byť spojený s maximálnou mierou slušnosti, porozumenia a ochoty.
9. PNR sa správa ku kolegom a spolupracovníkom slušne a profesionálne, spoluvytvára príjemnú pracovnú klímu, rešpektuje kompetencie kolegov a ich právo na odlišný názor.
10. PNR je aktívnym a spolupracujúcim členom tímu pri výchove a vzdelávaní dieťaťa. Snaží sa aby pôsobenie celého odbornému tímu voči dieťaťu bolo komplexné a synergizujúce.
11. PNR nezneužíva výhody plynúce z jeho postavenia ani informácie získané pri plnení pracovných úloh pre získanie akéhokoľvek prospechu
12. PNR rešpektuje individuálne potreby dieťaťa, s ohľadom na jeho osobné možnosti a schopnosti, odhaľuje a rozvíja jeho špecifické talenty a nadanie, podnecuje iniciatívu, kreativitu a samostatnosť dieťaťa.
13. PNR rešpektuje identitu dieťaťa, jeho pôvod, históriu rodiny a rodinu ako takú. Podporuje rovnosť bez ohľadu na pohlavie, náboženské vyznanie alebo vieru, manželský stav a rodinný stav, farbu pleti, jazyk, politické zmýšľanie alebo iné zmýšľanie, odborové činnosti, národného pôvodu alebo sociálneho pôvodu, zdravotného postihnutia, veku, majetku, rodu alebo iného postavenia.
14. PNR zachováva rovnaký prístup k deťom, ktoré má v starostlivosti.
15. PNR vytvára v rodine stabilné a bezpečné prostredie, pokojnú rodinnú atmosféru v ktorej sa dieťa cíti šťastne, spokojne, tak aby zabezpečil jeho komplexný fyzický, psychický a sociálny rozvoj osobnosti.
16. PNR koná v najlepšom záujme dieťaťa s prihliadaním na jeho budúcnosť v súlade s cieľom plánu sociálnej práce.
17. PNR nezamlčuje informácie týkajúce sa dieťaťa pred zamestnávateľom.
18. PNR podáva pravdivé informácie dieťaťu s prihliadnutím na jeho vek a rozumovú vyspelosť.
19. PNR má zakázané používať všetky formy telesných trestov na dieťati a iné hrubé alebo ponižujúce formy zaobchádzania a formy trestania dieťaťa, ktoré mu spôsobujú alebo môžu

spôsobiť fyzickú ujmu alebo psychickú ujmu. PNR má zakázané používať ako výchovný prostriedok zákaz kontaktu s rodičmi a ďalšími blízkymi osobami, sociálne vylúčenie, vyžadovanie neprimeraných fyzických výkonov, zásahov do vonkajšieho vzhľadu a nosenia znevažujúceho oblečenia, neodôvodnené zasahovanie do stravovania a iné výchovné prostriedky a postupy práce, ktoré dieťaťu môžu spôsobiť poníženie a môžu neprimerane zasiahnuť do jeho ľudskej dôstojnosti. Voči dieťaťu je zakázané použiť výchovný prostriedok len preto, že je súčasťou rovnakej skupiny detí ako dieťa, pri výchove ktorého má byť použitý výchovný prostriedok. Dieťa nesmie byť zodpovedné za rozhodovanie alebo určovanie výchovných prostriedkov pre iné dieťa.

Etický kódex obsahuje základný rámec správania sa profesionálneho náhradného rodiča.

Zamestnávateľ môže rozpracovať etický kódex v pracovnom poriadku alebo v programe centra v súlade s jeho zameraním.

1.2. Kvalifikačné predpoklady a rozsah prípravy na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti

1.) Kvalifikačný predpoklad pre zabezpečenie starostlivosti o dieťa v PNS je najmenej (§ 15 ods.1 vyhlášky MPSVaR SR č. 103/2018 Z. z.):

- a) nižšie stredné odborné vzdelanie, alebo stredné odborné vzdelanie,
- b) úplné stredné všeobecné vzdelanie alebo úplné stredné odborné, vzdelanie, ak sa zabezpečuje starostlivosť o dieťa, ktoré vyžaduje zvýšenú starostlivosť z dôvodu, že bolo týrané, sexuálne zneužívané alebo bol na ňom spáchaný trestný čin ohrozujúci jeho priaznivý psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin.

2.) Rozsah prípravy je:

- a) 60 hodín, ak fyzická osoba ukončila úplné stredné vzdelanie,
- b) 80 hodín, ak fyzická osoba ukončila stredné vzdelanie,
- c) najmenej 21 hodín nácviku praktických zručností podľa § 16 ods. 1 písm. b) vyhlášky č. 103/2018 Z. z., ak ide o
 - a. zamestnanca centra, ktorý bol členom odborného tímu podľa § 5 alebo ktorý zabezpečoval starostlivosť o deti nepretržite najmenej tri roky,
 - b. manžela profesionálneho náhradného rodiča a starostlivosť v profesionálnej náhradnej rodine zabezpečuje len jeden z manželov.

1.3. Organizačné podmienky prípravy

Prípravu realizuje CDR. Riaditeľ CDR zriaďuje tím na prípravu fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa PNR. Jeho súčasťou je najmenej jeden psychológ s ukončeným vysokoškolským vzdelaním druhého stupňa v študijnom odbore psychológia (§ 16 ods. 3 vyhlášky MPSVaR SR č. 103/2018 Z. z.).

Odporúčaná počet záujemcov o prípravu je 5 – 12 osôb. V prípade nedostatočného počtu záujemcov k termínu začatia prípravy, CDR prispôbi formu vedenia prípravy počtu záujemcov.

Odporúčaná dĺžka trvania prípravy je najviac tri mesiace, pričom čistý časový fond je 60 resp. 80 hodín (resp. 21 hodín), bez prestávok.

Odporúčané proporcionálne rozdelenie prípravy je nasledovné:

- poskytnutie základných informácií – 40 %
- nácvik praktických zručností – 60 %

Uvedené rozdelenie časového fondu sa vzťahuje k príprave v rozsahu 60 hod. Pri príprave v trvaní 80 hodín je obsahový základ rovnaký, nadstavba v trvaní 20 hodín spočíva v prehlbovaní okruhov, ktoré sa v priebehu prípravy ukázali ako problémové a je potrebné sa k nim vrátiť, pričom sa zachová proporcia 40 % na poskytnutie základných informácií a 60 % na nácvik praktických zručností.

Povolená neúčast' záujemcu na skupinových aktivitách je najviac 10 % časového fondu, pričom musí byť riadne zdokladovaná. Akceptovateľnými dôvodmi sú práceneschopnosť, úmrtie v rodine a pod. Zameškaný čas je potrebné si nahradiť individuálne po dohode s odborným tímom.

Manžel záujemcu o prípravu je povinný zúčastniť sa najmenej 21 hodín nácviku praktických zručností, pričom sa v tomto prípade odporúča venovať najmä týmto témam:

- vývinové štádiá dieťaťa a jeho potreby,
- príchod a odchod dieťaťa z PNR,
- strata a trauma,
- PNR ako systém.

Príprava v CDR musí začať:

- bez zbytočného odkladu v termíne, ktorý má CDR uvedený vo svojom programe centra,
- žiadosť záujemcu (viď príloha) musí byť v CDR zaevidovaná a najneskôr do 15 dní od prijatia žiadosti je CDR povinné písomne zaslať záujemcovi odpoveď. Akákoľvek písomná žiadosť záujemcu musí byť CDR akceptovaná a riadne zaevidovaná. V odpovedi je potrebné uviesť možnosti termínov začatia prípravy v CDR do ktorého žiadosť prišla, ale aj termíny začatia príprav v okolitých centrách. Tak aby každý záujemca o prípravu mal možnosť vybrať si termín a miesto začatia prípravy,
- časové rozvrhnutie prípravy je v kompetencii realizačného tímu (napr. v pravidelných intervaloch raz za týždeň prípadne súvislá príprava v priebehu týždňa a pod.)

Odporúčame o rozvrhnutí realizácií príprav v CDR vzájomne intenzívne komunikovať na úrovni mentor - mentorovaný a tiež v súlade s plánom realizácií príprav, ktoré sú súčasťou programu daného CDR. V rámci mentorovaných CDR je vhodné v januári kalendárneho roka naplánovať predbežný plán príprav na daný rok.

1.4. Personálne zabezpečenie

Riaditeľ CDR písomne vymenuje koordinátora prípravy, ktorým môže byť sociálny pracovník alebo psychológ, príp. iný člen odborného tímu. Zároveň zriadi tím na prípravu a písomne menuje jeho členov. Súčasťou tímu je najmenej jeden psychológ s ukončeným vysokoškolským vzdelaním 2. stupňa v študijnom odbore psychológia.

V prípade ak CDR nevie zabezpečiť požadovaný počet členov realizačného tímu v rámci svojho CDR, môže osloviť iné CDR. Tento člen realizačného tímu musí byť menovaný riaditeľom CDR, kde sa realizuje príprava so súhlasom riaditeľa CDR, z ktorého je tento zamestnanec.

Na účely zabezpečenia odborníka k príslušnej téme obsahu prípravy môže byť prizvaný aj externý lektor, ktorý nie je členom realizačného tímu, má však povinnosť po realizácii svojej časti prípravy, túto písomne zhodnotiť. Toto zhodnotenie slúži ako podklad k záverečnému hodnoteniu.

Odporúčame písomne spracovávať zhodnotenie každého stretnutia podľa záujemcov (zapájanie sa do aktivít, utvrdzovanie si témy, názory, motivácia,...) a tiež dotazníkom overovať si spätnú väzbu počas prípravy na konkrétnu tému.

Koordinátor prípravy vedie celý proces prípravy, ktorý zahŕňa:

- Zverejnenie informácie o plánovaných termínoch prípravy s kontaktnými údajmi CDR, koordinátora prípravy a vzorovou žiadosťou (viď príloha) na internetovom sídle CDR, príp. v regionálnych médiách (napr. noviny, mestská televízia a pod.).
- Zber žiadostí. Pri prijatí žiadostí sa odporúča zrealizovať pre záujemcov informačné poradenstvo zamerané na kvalifikačné predpoklady a rozsah prípravy na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti (viď. kapitola 1.2.).
- Evidenciu žiadostí, t. j.:
 - vedenie zoznamu žiadateľov,
 - zaradenie záujemcov podľa potrebného rozsahu prípravy (§ 15 ods. 2 vyhlášky MPSVaR SR č. 103/2018 Z. z.).
- Organizačné zabezpečenie prípravy, t. j.:
 - stanovenie harmonogramu prípravy,
 - zabezpečenie miesta konania (kmeňová budova CDR, samostatne usporiadaná skupina CDR, iné priestory mimo CDR),
 - určenie a zabezpečenie lektorov na jednotlivé stretnutia (sociálny pracovník, psychológ, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, vychovávateľ, zdravotná sestra, skúsený PNR, externý odborník),
 - písomné oznámenie o začatí prípravy Ústrediu PSVaR., o komunikácia so žiadateľmi:
 - zaslanie pozvánky s harmonogramom prípravy a organizačnými pokynmi,
 - zabezpečenie potrebnej dokumentácie:
 - prezenčné listiny s odpočtami úloh za každé stretnutie,
 - dohoda o vykonaní prípravy (viď príloha),
 - súhlas so spracovaním osobných údajov žiadateľa i jeho manžela*,
 - súhlas so zapísaním do databázy PNR,
 - distribúcia "Manuálu pre záujemcov o prípravu na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti", až po druhom stretnutí bežiacей príprava na PNR (v printovej alebo elektronickej podobe, viď príloha),
 - materiálne zabezpečenie:
 - potrebné technické vybavenie,
 - kancelárske potreby,
 - menovky,
 - občerstvenie.
- Súčasťou prípravy je aj prípadná účasť metodika pre PNR z Ústredia PSVaR. CDR ktoré realizuje prípravu prizve na posledné stretnutie so záujemcami metodika, aby mali záujemcovia možnosť doplniť si v prípade potreby informácie o fungovaní PNR Po absolvovaní určeného rozsahu prípravy záujemcovia vypracujú sebahodnotiacu esej na tému „Moja cesta ako profesionálneho náhradného rodiča“ a odovzdajú ju koordinátorovi prípravy. Eсей bude východiskom pre záverečný pohovor, ktorý tím vykoná so záujemcom.

*Neposkytnutie tohto súhlasu nie je dôvodom na odmietnutie žiadosti o prípravu na vykonávanie PNS

- Vedenie záverečných pohovorov so záujemcami vykoná realizačný tím na témy:
 - Sebareflexia – stotožnenie sa s profesiou PNR
 - Moje silné a slabé stránky v súvislosti s povoláním PNR
 - Silné a slabé stránky môjho rodinného, sociálneho a inštitucionálneho zázemia (manžel, deti, širšia rodina, susedia atď.)
 - V ktorých situáciách by som vyhľadal pomoc odborníka
 - Čo by som považoval za svoje zlyhanie v pozícii PNR
 - Za akých okolností by som prestal pracovať ako PNR
- Písomné zhodnotenie jednotlivých záujemcov v spolupráci s tímom na prípravu podľa § 16 ods. 2 Vyhlášky MPSVRaR SR č. 103/2018, (viď. príloha):
 - o zhodnotenie záujmu fyzickej osoby
 - o získanie informácií podľa odseku 1 písm. a) a zhodnotenie spolupráce pri nácviku podľa odseku 1 písm. b) počas prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti,
 - o zhodnotenie motivácie fyzickej osoby na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti,
 - o záver, či fyzická osoba absolvovala alebo neabsolvovala prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti.
- Doručenie zhodnotení záujemcom (osobne – na proti-podpis, poštou doporučené do vlastných rúk).
- Evidovanie vydaných zhodnotení v centrálnom registri na daný kalendárny rok / celkom vydaných zhodnotení.
- Oznámenie o ukončení prípravy a vypracovanie krátkej správy pre Ústredie PSVaR, zaslanej metodikovi pre PNR.
- Priebežné evidovanie nových žiadostí o prípravu na PNR.
- Všetky dokumenty súvisiace s prípravou je CDR povinné archivovať v zmysle registratúrneho poriadku CDR. Odporúčame archivovať materiály súvisiace s vedením agendy prípravy na PNR minimálne 25 rokov a vydané zhodnotenie o absolvovaní prípravy počas pôsobenia zariadenia.

2. Obsah prípravy

Obsah prípravy je rozvrhnutý do tém, ktoré vychádzajú z legislatívy ako aj praxe overených okruhov tém vyžadujúcich si náležitú pozornosť vzhľadom na ich náročnosť a citlivosť k ich pochopeniu, spracovaniu, či získaniu potrebných vedomostí a zručností.

V obsahu je orientačne uvedená časová dotácia danej témy. Realizačný tím prípravy si môže v úvode alebo počas prípravy prispôbiť počet hodín pre dané témy podľa individuálnych potrieb skupiny (jej zloženie, potreba venovať sa niektorej téme hlbšie alebo opakovane a pod.).

80 alebo 60 hodín prípravy predstavuje skutočný čas venovaný obsahu prípravy (t.j. nezahŕňa prestávky počas prípravy v dané dni).

Aplikačná prax ukázala, že pre záujem a potrebu uchádzačov je vhodné realizovať prípravu v rozsahu 80 hodín pre všetkých uchádzačov rovnako bez ohľadu na kvalifikačný predpoklad.

2.1 Základné informácie o právnych predpisoch, legislatívne a systémové ukotvenie

Odporúčaná časová dotácia: min. 1 hod.

2.1.1. Funkcia sociálneho systému

- Zákon č. 305/2005 Z.z.:
 - o Systém náhradnej rodinnej starostlivosti v SR – osvojenie, pestúnstvo, náhradná osobná starostlivosť, medzištátne osvojenie (§ 33-44)
- Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov :
 - o Systém náhradnej starostlivosti – náhradná osobná starostlivosť, pestúnstvo, ústavná starostlivosť (§ 44-55)
 - o Osvojenie (§ 97-109)
 - o Výchovné opatrenia (§ 37)
- Zákon č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 627/2005 Z.z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa:
 - o Príspevky v NRS (§ 1-7)

2.1.2. Centrum pre deti a rodiny

Novela zákona č. 305/2005 Z. z. priniesla nové formy práce s dieťaťom a jeho rodinou. Nová právna úprava umožňuje voľbu a uplatňovanie nových opatrení v závislosti od situácie, v ktorej sa dieťa alebo plnoletá fyzická osoba nachádza, tak aby umiestnenie dieťaťa v zariadení na výkon rozhodnutia súdu bolo krajným a dočasným riešením.

Dôvodom na zavedenie nových foriem pomoci deťom a ich rodinám je zabezpečiť aspoň minimálny rozsah podpory pre deti a ich rodiny. Celková nedostupnosť odborných metód práce pre rodinu (ambulantných ako aj terénnych) bola od roku 2009 riešená rozširovaním kompetencií orgánov SPODaSK, ktoré aj napriek tomu nedokázali v plnej miere pokryť celkovú potrebu detí a ich rodín. Navyše aj z pohľadu klienta bola v niektorých situáciách úloha orgánu SPODaSK vnímaná paradoxne – súčasne realizuje rodinnú asistenciu aj výchovné opatrenie. Plnenie dozornej a zároveň pomáhajúcej role môže sťažovať spoluprácu, vyvolávať zneistenie, nedôveru a pochybnosti u klientov. Systém SPODaSK by mal byť pri výkone potrebných opatrení pre deti a rodiny kompetentný pokryť všetky potreby v plnej miere.

Nápomocné tomu bolo využitie potenciálu zariadení SPODaSK – štátnych a neštátnych detských domovov, krízových stredísk a resocializačných stredísk na riešenie dostupnosti ambulantnej a terénnej odbornej pomoci deťom a ich rodinám, čo si vyžiadalo celkovú zmenu podmienok výkonu opatrení v zariadeniach. Na zabezpečenie ambulantnej a terénnej formy odbornej práce pre deti a rodiny boli od 1.1.2019 sú z pôvodných detských domovov, krízových stredísk a resocializačných stredísk zriadené CDR.

CDR môže zriadiť Ústredie PSVR, obec, vyšší územný celok, iná právnická osoba alebo fyzická osoba na základe udelennej akreditácie.

Centrum pre deti a rodiny

CDR je zariadenie zriadené na účel vykonávania :

- opatrení dočasne nahrádzajúcich dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie alebo náhradné rodinné prostredie na základe rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, o nariadení neodkladného opatrenia alebo o uložení výchovného opatrenia (ďalej len „pobytové opatrenie súdu“),
- výchovných opatrení, ktorými je uložená povinnosť podrobiť sa sociálnemu alebo inému odbornému poradenstvu, povinností uložených na zabezpečenie účelu výchovného opatrenia podľa osobitného predpisu alebo neodkladných opatrení (ďalej len „ambulantné výchovné opatrenia“),
- opatrení na predchádzanie vzniku, prehlbovania a opakovania krízových situácií a porúch psychického, fyzického alebo sociálneho vývinu dieťaťa v prirodzenom alebo náhradnom rodinnom prostredí,
- špecializovaného programu na predchádzanie, opakovanie alebo prehlbovanie krízových situácií dieťaťa, ktoré je obeťou trestného činu obchodovania s ľuďmi, týraného alebo sexuálne zneužívaného dieťaťa,
- resocializačného programu na podporu sociálneho začlenenia dieťaťa alebo plnoletej fyzickej osoby závislej od alkoholu, drog alebo patologického hráčstva do prirodzeného prostredia

Centrum vykonáva opatrenia formou pobytovej, ambulantnej a terénnej. Centrum sa môže zriadiť na plnenie viacerých účelov. Formy vykonávaných opatrení možno vhodne a účelne kombinovať. Centrum je povinné vypracovať program centra podľa účelu, na ktorý bolo zriadené. Centrum vypracuje a uskutočňuje program supervízie.

Pobytová forma na základe rozhodnutia súdu o nariadení neodkladného opatrenia, výchovného opatrenia alebo ústavnej starostlivosti

Centrum vykonáva **opatrenia pobytovou formou pre dieťa a pre plnoletú fyzickú osobu**. Pre dieťa sú vykonávané na základe dohody s rodičom, alebo osobou, ktorá sa osobne o dieťa stará, ďalej na základe požiadania dieťaťa a na základe rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, o nariadení neodkladného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia. Pre plnoletú fyzickú osobu sú vykonávané na základe dohody, keď sa plnoletá fyzická osoba zúčastňuje resocializačného programu, keď sa jedná o mladého dospelého, ktorý ukončil pobytové opatrenie súdu nadobudnutím plnoletosti a pre tehotnú ženu a túto ženu po pôrode aj jej dieťa. Centrum vykonáva opatrenia pobytovou formou zamestnancami centra, ktorí vykonávajú odborné činnosti v odbornom tíme a zamestnancami, ktorí poskytujú odbornú pomoc a starostlivosť prioritne v profesionálnej náhradnej rodine, v skupine a v samostatne usporiadanej skupine. Počet zamestnancov a profesijná štruktúra je daná vyhláškou MPSVaR SR č. 103/2018 Z. z. a normatívom zamestnancov.

Súčasťou vykonávania opatrení pobytovou formou je poskytovanie bývania, stravovania, obslužných činností, poskytnutia osobného vybavenia deťom, úschova cenných vecí a zabezpečenie zdravotnej starostlivosti ako aj plnenie si povinnej školskej dochádzky, čoho neoddeliteľnou súčasťou je aj príprava na povolanie.

Pobytové opatrenia súdu realizované v samostatne usporiadaných skupinách sa vykonávajú v rodinných domoch, bytoch alebo ďalších budovách centra so samostatným stravovaním, hospodárením a vyčleneným rozpočtom, v ustanovenom počte samostatne usporiadaných skupín a s ustanoveným počtom detí a mladých dospelých. Samostatne usporiadané skupiny členíme na samostatné diagnostické skupiny, samostatné skupiny, samostatné skupiny pre maloleté matky s deťmi, špecializované skupiny s ustanovenou špecializáciou a samostatné skupiny pre mladých dospelých. Špecifická starostlivosť je poskytovaná v skupinách so špecializovaným programom pre deti so syndrómom CAN, týrané, psychicky, fyzicky, sexuálne zneužívané a zanedbávané.

Vykonávanie pobytového opatrenia súdu v PNR má prednosť pred jeho vykonávaním v samostatne usporiadanej skupine.

Novela Zákona č. 305 /2005 Z. z. priniesla do praxe možnosť prijať a zaradiť dieťa na pobytové opatrenie súdu do samostatne usporiadanej skupiny **aj na základe odporúčania** orgánu SPODaSK **po dohode** s rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne o dieťa stará . Centrum musí mať vytvorené podmienky na prijatie takéhoto dieťaťa a zaradiť dieťa do samostatne usporiadanej skupiny , len ak je to pre toto dieťa a pre deti, ktorým je poskytovaná starostlivosť v samostatne usporiadanej skupine, vhodné.

Pre poskytovanú starostlivosť o deti pri pobytových formách opatrení je najvyššou prioritou kvalita poskytovanej starostlivosti.

Ďalšou rovnako významnou oblasťou je tím zamestnancov Centra, ktorí sú erudovaní a vybavení zručnosťami k práci so špecifickou cieľovou skupinou detí. Pri práci využívajú individuálny a integračný prístup, sú otvorení úzkej spolupráci s rodičmi a blízkymi osobami detí a nastavení si tieto kompetencie overovať a dopĺňať v procese celoživotného vzdelávania a tiež v rámci programu supervízie. Zamestnanci Centra musia pri priamom kontakte s deťmi zároveň splňať aj psychickú spôsobilosť.

Pri vykonávaní opatrení SPODaSK je zakázané používať všetky formy telesných trestov na dieťaťu a iné hrubé alebo ponižujúce formy zaobchádzania a formy trestania dieťaťa, ktoré mu spôsobujú alebo môžu spôsobiť fyzickú ujmu alebo psychickú ujmu. Tiež je zakázané používať ako výchovný prostriedok zákaz kontaktu s rodičmi a ďalšími blízkymi osobami, sociálne vylúčenie, vyžadovanie neprimeraných fyzických výkonov, zásahov do vonkajšieho vzhľadu a nosenia znevažujúceho oblečenia, neodôvodnené zasahovanie do stravovania a iné výchovné prostriedky a postupy práce, ktoré dieťaťu môžu spôsobiť poníženie a môžu neprimerane zasiahnuť do jeho ľudskej dôstojnosti. Voči dieťaťu je zakázané použiť výchovný prostriedok len preto, že je súčasťou rovnakej skupiny detí ako dieťa, pri výchove ktorého má byť použitý výchovný prostriedok. Dieťa nesmie byť zodpovedné za rozhodovanie alebo určovanie výchovných prostriedkov pre iné dieťa.(§7, ods. 3 Zákona č. 305/2005 Z. z.)

Základnou zásadou v starostlivosti je dodržiavanie práv detí a rovnaká príležitosť pre všetky deti vo všetkých porovnateľných samostatne usporiadaných skupinách, skupinách a v profesionálnych náhradných rodinách v súlade so Zákom č. 305/2005 Z. z.. Starostlivosť o deti v zariadeniach rešpektuje Európske štandardy kvality pre pomoc deťom žijúcim mimo vlastnej rodiny a vychádza z nasledujúcich štandardov:

- Adaptácia dieťaťa na prostredie je citlivá a rešpektujúca jeho aktuálnu situáciu – je zabezpečený citlivý proces prijatia dieťaťa do zariadenia a pomoc pri spracovaní životnej straty aj s pomocou rodičov a blízkych osôb.
- Dieťaťu je poskytnuté stabilné a bezpečné prostredie v samostatne usporiadanej skupine, v skupine, alebo profesionálnej náhradnej rodine, má zabezpečený dostatok súkromia a je podporované vo svojej identite.
- Dieťaťu je poskytnuté stabilné a bezpečné prostredie prostredníctvom sprevádzajúceho vychovávateľa/profesionálneho náhradného rodiča, ktorému je dieťa osobne zverené pre potreby plánovania a tiež prostredníctvom podpory vzťahovej osoby.
- Dieťa je premiestňované v rámci Centra a mimo neho len v odôvodnených prípadoch.
- Dieťa je aktívne zapájané do spolourozhodovania o svojom živote v bežných udalostiach v Centre v závislosti od jeho veku a mentálnych schopností.
- Dieťa má počas dočasného pobytu v Centre zabezpečený komplexný fyzický, psychický a sociálny rozvoj jeho osobnosti.
- Dieťa so špeciálnymi potrebami dostáva primeranú starostlivosť pomocou poskytovania odborných metód a starostlivosť v špecializovaných samostatných skupinách s ustanovenou špecializáciou.
- Budúcnosť dieťaťa je systematicky plánovaná - individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa.
- Dieťa má prednostné právo na výchovu v náhradnej starostlivosti.
- Dieťa dostáva pomoc pri spracovaní životnej histórie a súčasnej situácie rodiny.
- Dieťaťu sú umožňované pravidelné kontakty s rodinou.
- Dieťa má zachované súrodenecké väzby a je mu umožňovaný kontakt so súrodencami v súlade s jeho individuálnymi potrebami.
- Dieťa je podporované vo vytváraní vzťahu s fyzickými osobami, ku ktorým má blízky vzťah.
- Mladistvý /mladý dospelý je podporovaný pri formovaní svojej budúcnosti smerom k samostatnosti, sebarozvoju, spolaľhnutiu sa na seba a integrovaniu do spoločnosti, je pripravovaný na osamostatnenie v nepretržitom procese s využitím jemu vhodných foriem bývania a rozvojom finančnej gramotnosti, aktívne je zapájaný do procesu plánovania.
- Maloleté matky sú pripravované a podporované k samostatnej starostlivosti o svoje deti.
- Následne je zabezpečená nepretržitá podpora a možnosti kontaktu po skončení náhradnej starostlivosti.

Zjednocovaním podmienok v Centrách vo všetkých transformačných pilieroch od priestorových, ekonomicko-hospodárskych, cez personálne a výchovné sa kladie dôraz na systematickú prácu s dieťaťom a jeho rodinou, v závislosti od ich potrieb a špecifik a najmä so zameraním na opätovnú úspešnú reintegráciu do pôvodného rodinného a sociálneho prostredia alebo širšieho sociálneho prostredia a spoločnosti.

2.1.3. Zakotvenie PNR ako zamestnanca centra v legislatíve a v interných normách.

- Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce. 22
 - o Domácka práca (§ 52, , 130, 152)
 - o Dovolenka (§ 100-117)
 - o Mzda (§ 130) o Stravné (§ 152)
 - o Vzdelávanie (§ 153-154)
- Vyhláška MPSVaR SR č. 103/2018 Z.z.
- IN 003/2014 Bezpečnosť a ochrana zdravia detí v profesionálnych rodinách.
- IN 101/2015 Pravidlá na zabezpečenie jednotného postupu pri výberovom konaní na miesto

„profesionálneho rodiča“ – domácka práca v zmysle §52 Zákonníka práce, zamestnanca detského domova, ktorý poskytuje starostlivosť určenému počtu detí v domácom prostredí a štandardy práce s týmto zamestnancom.

- IN 12/2019 Postup zamestnancov Centier pre deti a rodiny pri vykonávaní opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadeniach
- IN 040/2019 Postup pri odmeňovaní profesionálnych náhradných rodičov v zariadeniach SPOSaSK v zriaďovateľskej pôsobnosti Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny.

2.2. Výchovné opatrenia, náhradná starostlivosť a osvojenie.

Odporúčaný počet hodín min.1 hodina

2.2.1.Výchovné opatrenie

Ak je potrebné v záujme maloletého dieťaťa, môže súd alebo orgán SPOaSK rozhodnúť o uložení výchovného opatrenia.

Výchovné opatrenia môžu byť uložené z dôvodu

- nevhodného správania sa maloletých detí
- porušovanie povinností rodičov alebo iných fyzických osôb, ktoré svojim správaním ohrozujú alebo narúšajú ich riadnu výchovu

V takýchto prípadoch je vhodné uloženie výchovného opatrenia v zmysle zákona č. 305/2005 Z. z. alebo Zákona č. 36 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Orgán SPODaSK má možnosť rozhodnúť o uložení výchovného opatrenia definované v Zákone č. 305/2005 Z. z.3 . Sú nimi:

- upozornenie – vhodným spôsobom upozorní dieťa, jeho rodičov alebo osobu, ktorá sa o dieťa osobne stará, ak svojim správaním môžu ohroziť alebo narušiť priaznivý vývin dieťaťa
- povinnosť podrobiť sa odbornej diagnostike – vykonáva sa v špecializovanej ambulantnej starostlivosti (ukladá sa dieťaťu)
- povinnosť zúčastniť sa na liečbe – vykonáva sa v špecializovanej ambulantnej starostlivosti (ukladá sa dieťaťu)
- povinnosť zúčastniť sa na výchovnom programe alebo sociálnom programe – ukladá sa dieťaťu alebo rodičom, resp. osobe, ktorá zabezpečuje starostlivosť o dieťa 3 §

V prípade, že tieto opatrenia nevedú k náprave situácie, orgán SPODaSK môže súdu navrhnúť uloženie výchovného opatrenia podľa zákona o rodine⁴ . Takýmito opatreniami sú:

- napomenutie – ukladá sa maloletému dieťaťu, jeho rodičovi alebo osobe, ktorá sa o dieťa stará, ak svojim správaním ohrozujú alebo narúšajú výchovu dieťaťa
- dohľad nad výchovou dieťaťa – vykonáva sa v súčinnosti orgánu SPODaSK, obce, školy, neštátnych subjektov a zariadenia, v ktorom je dieťa umiestnené
- obmedzenie v rozsahu potrebnom na prevenciu škodlivých vplyv – ide napr. o zákaz požívania alkoholu, zákaz vstupu do zábavných podnikov a pod.
- povinnosť podrobiť sa sociálnemu či inému odbornému poradenstvu – možno ho uložiť dieťaťu alebo jeho rodičom

Súd priebežne hodnotí účinnosť uložených výchovným opatrení. V prípade, že nesplnili svoj účel, môže nariadiť

- diagnostický pobyt dieťaťa najdlhšie na 6 mesiacov
- umiestnenie dieťaťa v zariadení za účelom odbornej pomoci alebo úpravy jeho rodinných a sociálnych pomerov najdlhšie na 6 mesiacov
- pobyt dieťaťa v resocializačnom zariadení špecializovanom na starostlivosť o osoby so závislosťou

Až v takom prípade, že žiadne z vyššie uvedených opatrení orgánu SPODaSK ani súdu neviedli k náprave a život, zdravie a priaznivý vývin dieťaťa je naďalej vážne ohrozený, súd pristupuje k nariadeniu ústavnej starostlivosti v konkrétnom zariadení.

2.2.2.Náhradná rodinná starostlivosť a jej formy

Náhradná rodinná starostlivosť je forma starostlivosti o deti, keď je dieťa vychovávané „náhradnými“ rodičmi v prostredí, ktoré sa najviac podobá životu v prirodzenej rodine.

Zákon NR SR č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov systémovo a koncepčne upravil náhradnú starostlivosť. Náhradná starostlivosť je definovaná ako viacero osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť. Náhradná starostlivosť, na základe ktorej vznikajú vzťahy medzi maloletým dieťaťom a inou osobou, môže vzniknúť len rozhodnutím súdu a jej obsah tvoria práva a povinnosti vymedzené zákonom alebo súdnym rozhodnutím.

Náhradná osobná starostlivosť

Náhradná osobná starostlivosť je legislatívne zadefinovaná veľmi podobne ako pestúnska starostlivosť, kde zámerom je starostlivosť o dieťa mimo biologickej rodiny. Prakticky sa často využíva na prechodné preklopenie starostlivosti o dieťa členom širšieho príbuzenstva.

Náhradná osobná starostlivosť je upravená v Zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine⁵. Ak to vyžaduje záujem dieťaťa, súd môže zveriť maloleté dieťa do náhradnej osobnej starostlivosti. Osobou, ktorej možno maloleté dieťa takto zveriť, sa môže stať len fyzická osoba s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne a spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti, zaručuje, že bude náhradnú osobnú starostlivosť vykonávať v záujme maloletého dieťaťa.

Pri zverení maloletého dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti uprednostní súd predovšetkým príbuzného maloletého dieťaťa, ak spĺňa ustanovené predpoklady. V rozhodnutí súd vymedzí osobe, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, jej rozsah práv a povinností k maloletému dieťaťu. Osoba, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti je povinná vykonávať osobnú starostlivosť o maloleté dieťa v rovnakom rozsahu, v akom ju vykonávajú rodičia. Právo zastupovať maloleté dieťa a spravovať jeho majetok má iba v bežných veciach.

Rodičia maloletého dieťaťa vykonávajú práva a povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností len v rozsahu, v akom nepatria osobe, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Rodičia majú právo stykať sa s maloletým dieťaťom, ktoré bolo zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Ak sa s osobou, ktorej bolo maloleté dieťa

takto zverené, nedohodnú o výkone tohto práva, rozhodne na návrh niektorého z rodičov alebo tejto osoby súd.

Pestúnska starostlivosť

Jednou z možností ako zabezpečiť náhradné rodinné prostredie dieťaťu, ktoré nie je osvojiteľné, pričom biologickí rodičia sa nemôžu z rôznych príčin o dieťa postarať, je inštitút pestúnskej starostlivosti.

Právna úprava pestúnskej starostlivosti je obsiahnutá v Zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov⁶. Ak rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečovať osobnú starostlivosť o maloleté dieťa a ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o jeho zverení do pestúnskej starostlivosti fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom a splňa ustanovené predpoklady. Pestúnom sa môže stať:

- fyzická osoba s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky,
- ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu,
- ktorá má osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne,
- je zapísaná do zoznamu žiadateľov o pestúnsku starostlivosť,
- a spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti zaručuje, že bude pestúnsku starostlivosť vykonávať v záujme dieťaťa.

Maloleté dieťa možno zveriť do spoločnej pestúnskej starostlivosti aj manželom. Pri zverení maloletého dieťaťa do pestúnskej starostlivosti jednému z manželov je potrebný písomný súhlas druhého manžela. Súhlas nie je potrebný, ak manželia nežijú v spoločnej domácnosti, ak druhý manžel nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu alebo je zadováženie súhlasu spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou.

Pestún je povinný vykonávať osobnú starostlivosť o maloleté dieťa v rovnakom rozsahu, v akom ju vykonávajú rodičia. Právo zastupovať maloleté dieťa a spravovať jeho majetok má iba v bežných veciach. Ak pestún predpokladá, že rozhodnutie zákonného zástupcu maloletého dieťaťa v podstatných veciach nie je v súlade so záujmom maloletého dieťaťa, môže sa domáhať, aby tento súlad pri konkrétnom rozhodnutí zákonného zástupcu preskúmal súd.

Poručníctvo

Poručníctvo je z právneho hľadiska upravené v Zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov⁷.

Ak obaja rodičia maloletého dieťaťa zomreli, boli pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, bol pozastavený výkon ich rodičovských práv a povinností alebo nemajú spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, súd ustanoví maloletému dieťaťu poručníka, ktorý bude zabezpečovať jeho výchovu, zastupovať ho a spravovať jeho majetok.

Poručník nie je povinný osobne starať sa o maloleté dieťa. Pri osobnej starostlivosti o dieťa má poručník nárok na rovnaké hmotné zabezpečenie ako pestún alebo fyzická osoba, ktorej dieťa bolo zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Ak sa poručník o dieťa osobne nestará, dohliada na rozsah a spôsob starostlivosti, ktorá sa dieťaťu poskytuje. Poručník je povinný vykonávať svoju funkciu riadne a v najlepšom záujme maloletého dieťaťa. Za jej riadny výkon zodpovedá súdu. Rozhodnutie poručníka, týkajúce sa každej podstatnej veci maloletého dieťaťa, vyžaduje schválenie súdu. Súd sústavne sleduje spôsob výkonu funkcie poručníka a

najmenej dvakrát ročne v súčinnosti s obcou a orgánom sociálnoprávnej ochrany a SK výkon funkcie poručníka hodnotí.

Príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

Podmienky poskytovania príspevkov náhradnej starostlivosti a ich výšku upravuje Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa⁸. Podľa tohto zákona sa po splnení stanovených podmienok poskytuje:

- Jednorazový príspevok dieťaťu pri jeho zverení do náhradnej starostlivosti je určený na podporu zabezpečenia základného osobného vybavenia dieťaťa, najmä na zabezpečenie jeho ošatenia, obuvi, hygienických potrieb, nevyhnutného nábytku a iných vecí na uspokojenie potrieb dieťaťa.
- Jednorazový príspevok dieťaťu pri zániku náhradnej starostlivosti je určený na podporu osamostatnenia sa dieťaťa.
- Opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti je určený na podporu uspokojovania potrieb dieťaťa, najmä na úhradu nákladov na výživu, výchovu, vzdelávanie a bývanie.
- Opakovaný príspevok náhradnému rodičovi je určený na podporu vykonávania osobnej starostlivosti o dieťa, ktoré má náhradný rodič zverené do náhradnej starostlivosti.
- Osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi je určený na podporu vykonávania osobnej starostlivosti o dieťa, t.j. za starostlivosť o každé zverené dieťa, ktoré je občanom s ťažkým zdravotným postihnutím.

Osvojenie

Inštitút osvojenia upravuje Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine⁹.

Osvojenie je najvýznamnejšia forma náhradnej starostlivosti. Podľa zákona o rodine osvojením vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom rovnaký vzťah, aký je medzi rodičmi a deťmi. Osvojiteľia majú pri výchove detí rovnakú zodpovednosť a rovnaké práva a povinnosti ako rodičia. O osvojení rozhoduje súd na návrh osvojiteľa. Osvojiteľom sa môže stať fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne, je zapísaná do zoznamu žiadateľov o osvojenie a spôsobom života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti zaručuje, že osvojenie bude v záujme maloletého dieťaťa. Medzi osvojiteľom a osvojencom musí byť primeraný vekový rozdiel. Osvojiť možno len maloleté dieťa, ak je osvojenie v jeho záujme.

Osvojiť maloleté dieťa môžu manželia alebo jeden z manželov, ktorý žije s niektorým z rodičov dieťaťa v manželstve, alebo pozostalý manžel po rodičovi, alebo osvojiteľovi maloletého dieťaťa. Maloleté dieťa môže výnimočne osvojiť aj osamelá osoba, ak sú splnené predpoklady, že osvojenie bude v záujme dieťaťa. Ako spoločné dieťa môžu maloletého osvojiť len manželia. Ak je osvojiteľ manželom rodiča maloletého dieťaťa, môže osvojiť maloleté dieťa len so súhlasom druhého manžela. Súhlas nie je potrebný, ak druhý manžel stratil spôsobilosť na právne úkony, alebo ak je zadováženie súhlasu spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou.

Na osvojenie je potrebný súhlas rodičov osvojovaného maloletého dieťaťa, ak tento zákon neustanovuje inak. Rovnako potrebný na osvojenie je súhlas maloletého rodiča maloletého dieťaťa, ak zákon o rodine neustanovuje inak. Odvolať súhlas možno len do času, kým nie je maloleté dieťa umiestnené na základe rozhodnutia súdu do starostlivosti budúcich osvojiteľov.

Ak jeden z rodičov zomrel, nie je známy, bol pozbavený spôsobilosti na právne úkony v plnom rozsahu, bol pozbavený výkonu rodičovských práv a povinností, vyžaduje sa len súhlas druhého rodiča. Ak spôsobilosť jedného z rodičov na právne úkony bola obmedzená, jeho súhlas na osvojenie sa vyžaduje iba vtedy, ak je spôsobilý posúdiť dôsledky osvojenia. Ak obaja rodičia maloletého dieťaťa zomreli, nie sú známi, boli pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, boli pozbavení spôsobilosti na právne úkony v plnom rozsahu, alebo nie sú schopní posúdiť dôsledky osvojenia, vyžaduje sa súhlas poručníka, ktorý bol dieťaťu ustanovený. Ak je maloleté dieťa schopné posúdiť dosah osvojenia, je potrebný aj jeho súhlas.

Na osvojenie nie je potrebný súhlas rodičov osvojovaného maloletého dieťaťa ani súhlas maloletého rodiča maloletého dieťaťa, ak:

- počas najmenej šiestich mesiacov neprejavovali skutočný záujem o maloleté dieťa najmä tým, že ho nenavštevovali, neplnili si pravidelne a dobrovoľne vyživovaciu povinnosť k maloletému dieťaťu a nevynaložili úsilie upraviť si svoje rodinné a sociálne pomery tak, aby mohli osobne vykonávať starostlivosť o maloleté dieťa, ak im v prejavení záujmu nebránila závažná prekážka,
- počas najmenej dvoch mesiacov po narodení dieťaťa (v prípade, že dieťa bolo zanechané v zdravotníckom zariadení po narodení) neprejavili o dieťa žiadny záujem, ak im v prejavení záujmu nebránila závažná prekážka,
- dajú súhlas na osvojenie vopred bez vzťahu k určitým osvojiteľom.

V praxi sa pomerne často stretávame s prípadmi tzv. „utajených pôrodov“, čo je aj zakotvené v Zákone o rodine č. 36/2005 Z. z..

V takýchto prípadoch, keď matka požiada o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom, je adopcia dieťaťa možná okamžite, pretože na osvojenie nie je potrebný súhlas matky dieťaťa, ktorá ho po pôrode zanechala v zdravotníckom zariadení, čiže využila možnosť porodiť dieťa anonymne, teda bez uvedenia osobných údajov. Pri „utajenom pôrode“ bude v rodnom liste dieťaťa napísaný dátum jeho narodenia a pohlavie.

O splnení podmienok osvojiteľnosti maloletého dieťaťa rozhoduje súd na návrh orgánu SPODaSK alebo aj bez návrhu.

Pred rozhodnutím súdu o osvojení musí byť maloleté dieťa najmenej po dobu deviatich mesiacov v starostlivosti budúceho osvojiteľa. Náklady spojené s predosvojiteľskou starostlivosťou uhrádza budúci osvojiteľ. O zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti budúcich osvojiteľov rozhodne na návrh budúceho osvojiteľa súd. V rozhodnutí o zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti budúcich osvojiteľov súd vymedzí rozsah ich práv a povinností k maloletému dieťaťu. Budúci osvojiteľ má rovnaké práva a povinnosti ako osoba, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti.

Osvojenec bude mať priezvisko osvojiteľov.

Zákon o rodine vymedzuje aj práva a povinnosti medzi osvojencom a pôvodnou rodinou a hovorí, že osvojením zanikajú práva a povinnosti medzi osvojencom a pôvodnou rodinou, ako aj medzi osvojencom a poručníkom alebo opatrovníkom, ktorý mu bol ustanovený súdom. Ak je osvojiteľ manželom jedného z rodičov osvojenca, príbuzenské vzťahy medzi osvojencom, rodičom a jeho príbuznými zostávajú zachované. Ak je to v záujme osvojenca, osvojiteľa mu môžu sprostredkovať prístup k informáciám o jeho rodičoch alebo poskytnúť informácie, ktorými disponujú, ak osobitný predpis neustanovuje inak.

Osvojenie môže súd zrušiť z vážnych dôvodov, ktoré sú v záujme maloletého dieťaťa do šiestich mesiacov odo dňa právoplatnosti rozhodnutia o osvojení na návrh osvojenca alebo osvojiteľa alebo aj bez návrhu. Zrušením osvojenia vznikajú znovu vzájomné vzťahy medzi osvojencom a pôvodnou rodinou. Osvojenec bude mať opäť svoje predošlé priezvisko.

Medzištátne osvojenie

Problematiku medzištátnych adopcií ustanovuje Haagsky dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach z 29. 5. 1993 (ďalej len Dohovor o osvojeniach), ktorý Slovenská republika ratifikovala v roku 2001 a ktorý na území Slovenskej republiky nadobudol platnosť 1. 10. 2001. Počnúc týmto dňom sa Slovenská republika zaviazala dodržiavať princípy ochrany detí v oblasti medzištátnych adopcií zakotvených v tomto Dohovore.

Systém medzištátnych osvojení v Slovenskej republike, tak ako je v súčasnosti, plne korešponduje so základnými cieľmi Haagskeho dohovoru, ktorými sú ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa, predchádzanie únosom, predaju a obchodovaniu s deťmi, vzájomné uznávanie osvojení medzi jednotlivými zmluvnými štátmi Dohovoru. V popredí Dohovoru vystupuje ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa v podobe požiadavky, aby každé dieťa vyrastalo v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia, čo je fundamentálnym predpokladom harmonického rozvoja osobnosti dieťaťa.

Najideálnejším prostredím je podľa medzinárodného spoločenstva pre dieťa jeho pôvodná biologická rodina. Ak táto nie je z akýchkoľvek dôvodov schopná postarať sa o dieťa, potom by sa malo pristúpiť k hľadaniu vhodnej náhradnej rodiny v krajine pôvodu dieťaťa prostredníctvom inštitútu vnútroštátneho osvojenia. Ak ani takto nie je možné zabezpečiť dieťaťu rodinné prostredie, potom systém medzištátneho osvojenia môže dieťaťu poskytnúť stabilný, milujúci domov.

V súčasnosti Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže v Bratislave (ďalej len centrum MPODM) ako ústredný orgán v zmysle Dohovoru spolupracuje v oblasti medzištátneho osvojenia výhradne s krajinami, ktoré sú zmluvnými štátmi Dohovoru o osvojeniach.

Spolupráci s jednotlivými zmluvnými štátmi Dohovoru o osvojeniach predchádza náročný proces porovnávania vnútroštátnych poriadkov, ako aj dojednávanie jednotlivých administratívnych postupov. Nevyhnutným predpokladom spolupráce medzi Centrom MPODM a príslušným orgánom prijímajúceho štátu je preukázanie skutočností, že zahraniční žiadatelia vo svojej domovskej krajine absolvovali kvalitnú psychologickú prípravu, počas ktorej sa oboznámili s potrebami detí z centier pre deti a rodiny, že žiadateľom je poskytované nevyhnutné poradenstvo a následná podpora zo strany príslušných orgánov po príchode dieťaťa do prijímajúcej krajiny. Centrum MPODM spolupracuje s ústrednými orgánmi, resp. s akreditovanými inštitúciami týchto prijímajúcich krajín.

Všetky dokumentácie detí vhodných pre medzištátne osvojenia, ako aj dokumentácie zahraničných žiadateľov sú dôkladne posudzované psychológom Centra MPODM a následne predkladané Komisii pre medzištátne osvojenia. Členovia komisie sa usilujú o hľadanie čo najoptimálnejšej náhradnej rodiny pre dieťa, ktorému nebolo možné nájsť vhodnú náhradnú rodinu na území SR. Dôležitou súčasťou celého procesu je aj psychologická príprava dieťaťa, ktorá je oceňovaná zo strany zahraničných žiadateľov a partnerských inštitúcií v prijímajúcich krajinách.

O zverení dieťaťa s obvyklým pobytom na území Slovenskej republiky do predosvojiteľskej starostlivosti budúcich zahraničných osvojiteľov rozhoduje príslušný slovenský súd, avšak pred samotným konaním prebieha riadená interakcia medzi dieťaťom a zahraničnými žiadateľmi. Interakcia trvá 2 – 3 týždne a má niekoľko fáz, pričom v posledných dňoch interakcie sa už dieťa nachádza v nepretržitej starostlivosti zahraničných žiadateľov. Celú interakciu sledujú sociálni pracovníci určených úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorí vypracovávajú správy o interakcii ako podklad pre rozhodnutie súdu o zverení dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti zahraničným žiadateľom.

Významným mechanizmom v ochrane medzištátne osvojovaného dieťaťa sú tzv. postadopčné správy o začleňovaní maloletého dieťaťa do adoptívnej rodiny, ktoré zasiela príslušný orgán prijímajúceho štátu Centru MPODM.

2.2.3. Ústavná starostlivosť

V zmysle Zákona č. 36/2005 Z. z. 11 náhradná osobná starostlivosť alebo pestúnska starostlivosť má prednosť pred ústavnou starostlivosťou. Podľa tohto zákona pred nariadením ústavnej starostlivosti je súd povinný vždy skúmať, či maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti. Súd môže nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak výchova maloletého dieťaťa je vážne ohrozená alebo vážne narušená a iné výchovné opatrenia neviedli k náprave alebo ak rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa z iných vážnych dôvodov a maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti.

Ústavná starostlivosť sa vykonáva v

- centrách pre deti a rodiny
- reedukačných centrách

Za vážne ohrozenie alebo narušenie výchovy maloletého dieťaťa sa podľa § 54 Zákona č. 36/2005 Z. z. „nepovažujú nedostatočné bytové pomery alebo majetkové pomery rodičov maloletého dieťaťa. Súd v rozhodnutí, ktorým nariaďuje ústavnú starostlivosť musí presne označiť zariadenie, do ktorého má byť dieťa umiestnené. Pri rozhodovaní o nariadení ústavnej starostlivosti súd vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa, najmä na citové väzby maloletého dieťaťa k súrodencom a na ich zachovanie.“

„Súd sústavne sleduje spôsob výkonu ústavnej starostlivosti a najmenej dvakrát do roka hodnotí jej účinnosť, najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, obcou a s príslušným zariadením, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené.“ (§ 55 Zákona č. 36/2005 Z. z.)

Ak súd nariadil ústavnú starostlivosť z dôvodov, ktoré sú na strane rodičov, podľa § 55 zákona č. 36/2005 Z. z., v rozhodnutí zároveň určí rodičom dieťaťa primeranú lehotu na úpravu ich rodinných a sociálnych pomerov tak, aby mohli osobne vykonávať starostlivosť o maloleté dieťa.

Zákon č. 305/2005 Z. z. umožňuje aj finančne sa podieľať na tom, aby sa dieťa mohlo vrátiť do svojej rodiny. Na úpravu a zachovanie vzťahu medzi dieťaťom a rodičmi poskytuje obec finančnú pomoc nasledujúcimi formami:

- príspevok rodičom dieťaťa na dopravu do CDR,
- príspevok pri osamostatnení sa mladého dospelého.

2.2.4.Dôvody prijatia dieťaťa do CDR:

Súd môže nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy ak:

- výchova maloletého dieťaťa je vážne ohrozená alebo narušená alebo ak rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa z iných vážnych dôvodov a maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti.

Časté dôvody rodičov nemožnosti zabezpečovať osobnú starostlivosť o maloleté dieťa:

- duševná choroba rodiča alebo dlhodobá choroba,
- súhlas s osvojením,
- utajený pôrod,
- ohrozenie na zdraví – psychický, fyzický a sociálny vývin (z dôvodu bytových podmienok, matka sa nechce starať o dieťa – zanechanie dieťaťa v pôrodnici, problémy so závislosťou rodičov),
- ŤZP dieťa o ktoré sa rodičia nedokážu/nechcú postarať ,
- úmrtie rodičov,
- nezvládanie výchovných problémov – záškoláctvo, problémové správanie detí,
- maloletá matka s dieťaťom,
- výkon väzby rodičov a iné.

2.2.5.Formy prijatia

- dohody s rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,
- požiadania dieťaťa,
- rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, o nariadení neodkladného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia,

2.3. Psychický, fyzický a sociálny vývin dieťaťa. Potreby dieťaťa

Odporúčaný počet hodín min. 4 hod.

Milena – miesto v parku Opäť jej bolo smutno, pripadala si ako z iného sveta. A tak, ako obyčajne v týchto chvíľach, pozorovala ľudí. Zadívala sa na rovnako staré dievča, ktoré išlo po ulici so svojou matkou a niečo jedlo. Obe sa niečomu smiali. Milena spomalila krok, aby ich mohla ďalej pozorovať. Preto si všimla, že majú skoro rovnaké oblečenie, ktoré sa jej páčilo. Tiež by chcela takto ísť so svojou mamou a smiať sa. Spomínala, kedy sa to stalo naposledy, a nejako to nešlo, vybaviť si takú spomienku. Skôr si spomínala na to, ako sa s matkou hádali, ako matka mala svoje veci a to, čo chcela Milena, ju vôbec nezaujímalo. Matka peniaze utrácala viac na veci na seba, ako pre ňu. Dvojica prešla za roh a tam sa k nim pripojil muž, asi otec. Dievča mu dalo odhryznúť a niečo si povedali. Potom ju zobral okolo pliec a pohladiť. Milena premýšľala, či by niečo také urobil aj jej otec. Možno áno, nevedela to. Všetci traja sa jej potom stratili v nejakom obchode a Milena zostala na ulici sama, medzi cudzími ľuďmi. Navyše jej čas vychádzky sa už pomaly končil a ona vedela, že sa bude musieť vrátiť. Nechcelo sa jej, a tak sa rozhodla ísť cez park. Ten park nebol nijak upravovaný, ale ona ho mala rada. Proste bol taký, aký bol. Keď dlhšie pršalo, voda naplnila jazierko uprostred. Zamierila k nemu a sadla si na rozpadnutú lavičku. Dívala sa na vodu a uvedomila si, že tá už trochu páchne. Teda že páchne skôr bahno vo vode, ktorú nikto nečistil. A potom si všimla ten krásny kvet na vodnej hladine. Prišla bližšie, aby zistila, či vonia. A voňal, len si to určite nikto nevšimol, pretože každý videl skôr tú špinu a cítil zápach bahna. Dívala sa na kvet a premýšľala, ako to, že z takého bahna môže vyrásť nádherný kvet. A došlo jej, že kvet potrebuje živiny a to bahno tie živiny dáva. A že keby to bahno nebolo, určite by tak nádhodne nerozkvitol. Milena sa dívala

na kvet a premýšľala o tom dievčati, ktoré stretla s matkou a otcom. Nie, tá určite nevyrastala v bahne, pomyslela si. Tá má určite svoju izbičku, svoje hračky a množstvo krásnych vecí. Ale keď vyrastala v takom blahobyte, vyrastie z nej taký krásny voňavý kvet?... To skôr ona, Milena, vyrastala v bahne, tak ako ten biely kvietok. Potom sa usmiala. Došlo jej, že nie je také dôležité, z čoho človek vyrastá, pretože to neovplyvní. Že je skôr dôležité, aký je a aký chce byť. A že aj ona, Milena, má svoju vôľu a môže byť ako ten kvietok, čo vyrastá z bahna. Pretože to, z čoho vyrastala, jej dáva „živiny“. Učí ju, čo chce, aby bolo inak. Ale aby to mohlo byť inak, musí chcieť ona, Milena. A ona chcela. Ako čas plynul, vyrástla z Mileny krásna usmievavá žena. Dokázala to. Možno aj vďaka bielemu kvetu, ktorý videla v parku. Kvetu, ktorý vyrastal z toho, čomu mnohí hovoria „bahno“. (Svoboda, Jochmannová, 2018, str. 105-106)

2.3.1.Potreby detí. Biologické, psychické a sociálne potreby

Pre optimálny psychický a fyzický vývin dieťaťa je veľmi dôležité napĺňanie potrieb. Ich neuspokojovanie ohrozuje dieťa v závislosti na veku, intenzite a trvaní nepriaznivých okolností.

- Biologické potreby
ubytovanie, strava, oblečenie, teplo, fyzické prejavy ako objatie a bozky, držanie a dotyky, bezpečie
- Psychické potreby
lásk a opater, pocit príslušnosti, stimulácia, životná istota a bezpečie, potreba učenia, získavania skúseností a štruktúry zmysluplného sveta, potreba identity
- Sociálne potreby
schopnosť budovať vzťahy, komunikovať, riešiť problémy, vychádzať s druhými ľuďmi a inými kultúrami
- Náučné potreby
usporiadanie hodnôt a morálky, učenie sa zručnostiam v živote, podpora učenia v škole
- Morálne a spirituálne potreby
rozlišovanie dobra od zla, budovanie hodnotového systému
- Spôsoby ich napĺňania
- Dôsledky nenapĺňania potrieb v emocionálnom prežívaní a sociálnom živote

2.3.2.Potreby detí podľa vývinového obdobia

Čo môžeme urobiť pre dieťa v prvom roku života

- reagujte na prejavy dieťaťa – zrkadlením a starostlivosťou
- buďte čo najčastejšie v telesnom kontakte s dieťaťom – dotýkajte sa ho
- hovorte na dieťa – popisujte mu činnosti
- pozerajte sa na dieťa, buďte s ním v očnom kontakte
- starajte sa o dieťa optimálnym spôsobom

Čo môžeme urobiť pre dieťa v 2 – 3 roku života

- Zaistite primerané bezpečie pre poznávanie
- vymedzte zvláduteľný priestor – kontakt s voľnosťou aj ohraničením
- ponúknite primeraný počet podnetov
- dovoľte dieťaťu pocítiť vlastníctvo (priestor, ľudia, veci)

Čo môžeme urobiť pre dieťa 3 – 5 roku života

- Voľte činnosti, pri ktorých dieťa samo uspeje alebo sa môže zapojiť

- pri hre ponechajte dieťaťu radšej menej hračiek, aby sa naučilo si vybrať, sústrediť sa, dokončovať aktivity a nepreskakovať nepremyslene
- popisujte a ukazujte činnosti, ktoré chcete, aby dieťa zvládlo – učí sa samostatnosti
- aktivity rozdeľujte do jednotlivých krokov (max. 2), dieťa sa učí pracovným postupom a plánovaniu, oceňujte, povzbudzujte
- nechajte dieťa dokončiť činnosť alebo včas upozorníte na dokončenie

Čo môžeme urobiť pre dieťa v 5 – 14 roku života

- Oceňujte, čo už dieťa samo zvláda • pracujte s vreckovým
- povzbudzujte a dodávajte odvalu, doprevádzajte ho v nových činnostiach
- nezveličujte chyby
- v sankciách využívajte logické dôsledky
- zapájajte dieťa do pravidelných domácich prác
- vytvorte spoločné pravidlá súžitia

Čo môžeme urobiť pre dieťa v 14 – 21 roku

- Vyjadrujte dieťaťu rešpekt a záujem, neznevažujte ho
- predstavujte svoje stanoviská, pýtajte sa na ich názory
- uplatňujte logické dôsledky (aj v otázkach financií)
- prispôbte oslovovanie, prejavy náklonnosti, spôsob kontroly
- jasne definujte kompetencie pri riešení problému
- vzdorovanie patrí k zdravému vývoju, berte ho s nadhľadom

Miesto pri stole Keď sme sa pripravovali na príchod prvých detí na našej rodiny, uvedomovali sme si, aké dôležité je vytvoriť im pre nich osobný priestor. S manželkou sme sa zhodli na to, že potrebujú svoju posteľ, miesto na veci, ale napríklad aj šálku, prestieranie a stabilné miesto pri stole. Veľmi rýchlo si zvykli na to, čo je ich (nikoho ani nenapadlo zobrať si šálku inej farby), čím sa predišlo zbytočným hádkam pri stolovaní. Potešilo nás, tieto počiatkové usmernenia im pomohli pri začleňovaní sa do tradičného chodu našej rodiny. Neskôr sme si uvedomili, že tieto zdanlivé maličkosti deťom pomohli nadobudnúť pocit bezpečia.

NÁSTENKA BEZPEČIA

Inštrukcia: Účastníci dostanú zoznam otázok, na ktoré si pripravlia odpovede a vzájomne o nich podebatujú s tým, že vytvoria „Nástenku bezpečia“, tz. optimálne podmienky pre zabezpečenie pocitu bezpečného domova.

Otázky: Ako sa väčšinou cítiš doma?
 Máš okolo seba ľudí, ktorým môžeš dôverovať?
 Cítiš sa na ceste domov bezpečne?
 Ktoré slová v tebe vzbudzujú strach počas domácej hádky ?
 Pri akom type rodičovského správania sa cítiš najbezpečnejšie?
 Čo (veci, predmety, hračky, činnosti) ti pomáha cítiť sa doma vpohode?
 V ktorej časti domu alebo bytu sa cítiš vystrašený?
 V ktorú hodinu počas dňa, noci?

Zámer: Úvaha nad potrebou bezpečia. Pouvažovať nad príčinami toho, prečo sa niekedy môžeme cítiť v domácom prostredí bezpečne a inokedy nie. Čo je potrebné pre jeho zabezpečenie.

OTLAČOK PRSTA

- Inštrukcia:** Každý účastník odtlačí na papier svoj nafarbený ukazovák alebo palec. Nieкто zo skupiny urobí niekoľkonásobné zväčšené kópie, dá ich na nástenku, aby ich účastníci mohli v skupine pozorovať. Všetci majú možnosť vidieť, že neexistujú dva rovnaké odtlačky.
- Zámer:** Pochopenie toho, že každý človek je iný, jedinečný a každý máme svoje vlastné silné a slabé stránky. Potrebný je rešpekt odlišnosti a prijatie.

KNÍŽNICA

- Inštrukcia:** Účastníci si zo zoznamu rôznych žánrov vyberú ten, ktorý najlepšie vystihuje ich osobnosť a to, ako komunikujú s druhými ľuďmi. Spočiatku písomne, potom ústne poinformujú o tom, aký žáner ich vystihuje najlepšie. Vybrať si môžu z nasledujúcich ponúk.
- Napríklad: dlhý román (informujú podrobne do najmenšieho detailu), poviedka (vyrozprávajú svoj príbeh, ale nezachádzajú do detailov), list šéfredaktorovi (ochotne porozprávajú o sebe čo majú alebo nemajú radi, bez ohľadu na to, čo si o tom myslia druhí), časopis (preskakujú z témy na tému, ostatným prezentujú len momentky z ich života), úvaha (uvažujú nad svojim životom z každej strany).
- Zámer:** Úvaha nad uspokojením potreby prijatia a lásky napriek odlišnosti s druhými.

IZBOVÉ ZNAMENIE

- Inštrukcia:** Účastníci si pripomenú, že v minulosti v niektorých veľkých mestách mávali domy, nad dverami ktorých bývali názvy podľa priezvisk ich majiteľov. Hrady mávali rodové erby, ktoré symbolicky znázorňovali kladné vlastnosti vládcov. Účastníci sa nechajú inšpirovať a vymyslia izbové znamenia jednotlivých členov rodiny, ktoré budú visieť nad dvermi. Zvoliť môžu jednoduché symboly, ktoré ich vystihujú a označujú ich "teritória". Napríklad ak sú silní ako levy, znázornia leva, ak sú múdri ako sovy, znázornia sovy alebo iné výstižné prevedenia. Výtvory môžu nakresliť alebo len napísať a zavesiť nad dvere miestnosti.
- Zámer:** Úvaha nad uspokojením potreby miesta v živote človeka.

2.3.3. Rodina

Rodina je prvým a jedinečným miestom, kde by sa dieťa malo učiť láske, úcte a rešpektu. Združuje ľudí na podklade pokrvnej príbuznosti. Preto je veľmi dôležité, aby deti vyrastali v biologickej rodine, ktorá sa pokladá za základnú bunku spoločnosti. Ak sa deti z rozličných dôvodov ocitnú v profesionálnej rodine, malo by sa dbať, pokiaľ je to v záujme detí, na kontakt a podporu vzťahov medzi jednotlivými členmi biologickej rodiny, na ich pôvod a identitu.

- Rodinný systém a rodinná dynamika
- Motivácia pre prijatie dieťaťa

- Príprava pred príchodom do rodiny o s ohľadom na potreby členov rodiny o s ohľadom na potreby dieťaťa
- Pomoc pri adaptácii dieťaťa v rodine a rodiny na dieťa
- Zachovávanie kontaktu s BR
- Podpora akceptácie BR dieťaťom v PR
- Príprava na odchod dieťaťa (všetkých členov rodiny)
- Uvedomelé ukončenie procesu a odpútanie sa od dieťaťa
- Odovzdávanie informácií o dieťati náhradným alebo biologickým rodičom bez negatívnych emócií a predsudkov
- Psychohygiena

Mama je mama Stretnutie s biologickými rodičmi dieťaťa nebýva vždy príjemné. Sama mám nejednu negatívnu skúsenosť. Niektorí rodičia akoby na nás žiarlili. Majú dojem, že sme im dieťa zobrali. A keď nás pri nich nedajbože osloví „mama, oco“, oheň je na streche. Ja sa však s rodičmi vždy rada stretnem. Občas treba popočúvať, povzniesť sa aj nad osočovanie, ale človek veľa zistí a pochopí, ak má otvorené srdce. Odsúdiť človeka, to je najjednoduchšie. Ja sa však snažím ich pochopiť a aj deťom o nich rozprávam pekne – učím ich, aby v nich to dobré našli. Naša Erika napríklad spočiatku nechcela o mamke ani počuť. Nechcela ísť ku nej na návštevu, a už vôbec na pobyt. Mame to bolo veľmi ľúto. Samozrejme, za vinu to dávala mne. Vnímala som však, že mojou úlohou je vydržať a dieťa sprevádzať po celý čas. Postupne sme s mamou hľadali a nachádzali nie len spoločnú reč, ale aj spôsoby, ako ich s malou zbližiť. Napr. som jej do izby dala maminu fotku. Prvá reakcia? „Prečo je taká škaredá?“ No čo na to povedať. Upriamila som pozornosť na to, že má pekné tričko (ukázalo sa, že krv nie je voda – mali veľmi podobný štýl obliekania a parádovania). A zabralo to. Nebudem tajiť svoju radosť nad tým, že všetko napokon dobre dopadlo. Erika, ktorá prišla ako dvojmesačné mimino, od nás odchádzala ako šesťročná. Dnes spolu so svojimi deviatimi súrodencami býva so svojou mamkou a sú spolu šťastní.

PODOBNOSTI

Inštrukcia: Každý účastník si na papier napíše 3 obľúbené činnosti, 3 situácie, z ktorých má strach, 3 záležitosti, s ktorými by potreboval v živote pomôcť, 3 prania v nových životných situáciách. Ponechá sa priestor na písanie a následne sa vzájomne oboznámi so svojimi obsahmi. Hľadajú sa zhody medzi sebou.

Zámer: Lepšie spoznanie sa, prehĺbenie vzájomných vzťahov

TY MUSÍŠ – manipulácia

Inštrukcia: Účastníci sa rozdelia do dvojíc. Jeden z dvojice bude ten, kto bude dávať príkazy, druhý ten, čo bude počúvať. Potom si role vymenia. Ako príkazy môžu byť povely typu: Musíš stáť rovno! Musíš to robiť rýchlejšie! Musíš byť tichšie! Nesmieš mi protirečiť! Každá veta sa musí začínať slovíčkom Musíš! Druhý z dvojice odpovedá vždy tým istým začiatkom vety: Áno máš pravdu, pričom zakaždým niečo dodá, čím samého seba dehonestuje. Po skončení sa porozprávajú o svojich pocitoch. Pýtajú sa, ktorá pozícia im viacej vyhovovala, prípadne či by navrhli novú pozíciu.

Otázky po skončení hry:

Ako sa vám páčilo rozkazovanie? Komu rozkazujete najviac? Kedy najviac rozkazujem? Kedy mne rozkazujú? Kedy mi rozkazovanie prospieva? Kedy mi škodí? Ako sa vám páčila rola pokorného? Ako ste sa v nej cítili? V akých situáciách sa tak správate?

Zámer: Hra je určená na uvedomenie si prínosov a rizík manipulatívneho a direktívneho výchovného štýlu v rodine.

ZÁCHRANNÝ ČLN

Inštrukcia: Účastníci si predstavia, že sa ocitli uprostred oceánu v záchrannom člne zo stroskotanej výletnej lode. V člne majú miesto predmetov určité typy správania, ktoré sa vyskytujú u jednotlivých členov rodiny. Čln je však malý a začína sa potápať, ak sa chcú zachrániť, musia z člna povyhadzovať 7 typov správania.

Zoznam správania na palube člna:

- ohováranie
- časté upratovanie
- poučanie
- vyžadovanie plnenia povinností
- nepočúvanie - slušné pozdravenie
- bozky pri príchode a odchode z domu
- zatajovanie informácií
- kradnutie
- nepomáhanie
- neskoré príchody domov
- ponocovanie
- nadávanie
- spoločné čítanie rozprávok pred spaním
- hra na PC
- hlučná hudba

Po skončení aktivity sa účastníci vzájomne porozprávajú pomocou otázok typu: Akým spôsobom ste sa rozhodovali? V čom bolo rozhodovanie ťažké? Prečo ste si vybrali práve to či ono?

ZÁZRAČNÉ KOMUNIKAČNÉ FRÁZY

Inštrukcia: Účastníci majú nahradiť neprimeranú reakciu rodiča na dieťa vhodnejšou nekonfrontačnou formou, ktorou by sa zabránilo eskalácii hnevu a napätia v rodine. Vhodné je pripraviť si záznamový hárok s týmito frázami a miestom na ich nahradenie:

- Prestaň hádzať tie veci!
- Veľké deti sa už takto nesprávajú!
- Tak toto si nedovoľuj! Nikoho biť nebudeš!
- Bože, ty si taký komplikovaný!
- Tak a teraz môžeš ísť do svojej izby a zavri za sebou dvere!
- Zjedz si to jedlo, lebo pôjdeš do postele hladný!
- Tvoja izba vyzerá hrozne! Nevyjdeš z nej, pokiaľ ju neupraveš.
- Odchádzame!

- Prestaň skučať!
- Prestaň sa stále sťažovať!
- Prestaň byť zase naštvaný!
- Chod' do svojej izby!
- Neprevracajte oči a nezazerať!
- Si úúúplne nemožný!
- Prestaň hneď kričať!
- Nebudem sa s tebou teraz dohadovať!
- Dohovorila som!
- Svoj názor nezmením a hotovo!
- Prestaň už hovoriť „Nie“!
- Prestaň byť jedovitý!
- Prestaň s tým okamžite!

Zámer: Nachádzať také spôsoby správania, ktoré eliminujú konflikty a prispievajú k pochopeniu emocionálneho stavu dieťaťa.

Vytváram si bezpečné miesto

Inštrukcia: Zámerom je vytvoriť pre účastníkov priestor, v ktorom sa budú cítiť v bezpečí, aby mohli vyjadriť svoje pocity. Úlohou je nakresliť, z čoho má účastník najväčšiu radosť a čo mu dáva najväčší pocit bezpečia, aké veci alebo ľudí má najradšej okolo seba.

(Vyrovanávaní se dítěte se ztrátou a odloučením – Júlía Sorensen)

Naša identita

Inštrukcia: Účastníci majú spoločne v skupinách vytvoriť niečo, čo bude charakterizovať identitu ich skupiny. Výsledný produkt má zachytávať charakteristické znaky tejto skupiny a symboly súdržnosti. Môže ísť o vlajku, odznak, čiapku, pieseň, rituál či skupinový erb.

Sme nepriatel'ia?

Bol daždivý podvečer a ja som premýšľala nad tým, ako dopadne zajtrajšie stretnutie s Karolovými rodičmi. Bola som pripravená na všetko – veď to nebolo prvý krát. Chlapec sa ku rodičom veľmi nemal, z cesty bol nervózny, dokonca sa v noci pocikal (čo nebolo obvyklé). Keď došlo ku stretnutiu, žiadne príjemné prekvapenie ma nečakalo. Matka ma hneď pri príchode začala osočovať kvôli Karolovmu oblečeniu a účesu. Akoby ju vôbec nezaujímalo dieťa samotné, ale iba to, čo mi môže vytknúť. Bolo mi to veľmi nepríjemné. Som však profesionál, takže som sa snažila nad to povzniesť a pozornosť zamerať na interakciu matky s dieťaťom. Myslím, že som urobila dobre, keď som nepristúpila na jej hru a nešla do vzájomnej prestrelky. Napokon sa mi dostalo aj uznania, že som malého Karola zbavila dlhodobého sopleňa. Ukázalo sa, že rodičia, hoci to neradi priznávajú, vidia našu starostlivosť v dobrom svetle.

2.3.4. Výchova a komunikácia v rodine

- Výchovný vzťah, jeho budovanie, dynamika, napr. pygmalion efekt
- Hľadanie a rozvíjanie silných stránok dieťaťa
- Nevychovanosť vs. Poruchy správania (čo si počať so zlými stránkami dieťaťa)
- Výchovné štýly
- Efektívne výchovné prostriedky (aj o tom, čo už nie je OK)

- Zásady pri výchove traumatizovaných detí
- Zásady efektívnej komunikácie
- Spôsoby zvládania konfliktných situácií v strese

Prekvapenie

Ked' som sa stala profesionálnou matkou a pripravovala som sa na príchod prvého dieťaťa, bolo, akoby som čakala svoje vlastné dieťaťa. Kupovala som výbavičku pre bábätko, zariad'ovala bábätkovskú izbu a tak. Priznám sa, bola som v šoku, keď mi oznámili, že moje miminko má 6 rokov. Moje očakávania sa razom zrútili ako domček z karát. Rozhodne som však nemala v pláne dieťa odmietnuť. Napriek obavám, Patrik prišiel ku nám domov. Adaptačný proces bol veľmi rýchly. Chlapec bol vo veku mojich synov a tí ho bezprostredne a s otvorenou náručou prijali. Boli radi, že majú parťáka. S manželom sa vždy snažíme hľadať u dieťaťa nejaké prepojenie s našimi životmi. A náš prvotný šok sme v tomto prípade prekonali vďaka tomu, že chlapec sa volá rovnako ako môj manžel. Tak to nemôže dopadnúť zle. Nie? Ešte prezradím, že bábätko napokon prišlo – s menším meškaním (2 mesiace).

2.3.5. Traumy a straty v živote dieťaťa

- definície traumy
- druhy a formy traumy
- príznaky a prejavy jednotlivých fáz traumy
- možnosti pomoci a riešenia traumy
- straty v živote dieťaťa
- proces straty a spôsoby ako s ňou zaobchádzať
- Základné informácie o psychoterapeutických spôsoboch práce s traumatizovaným dieťaťom (napr. terapia hrou, sand-play, filiálna terapie, rodinná doska, komunikačná bedňa...)
- Strata ako zdroj
- Aktivity pre prácu v skupine

STRATA HRAČKY ALEBO ZVIERACIEHO KAMARÁTA

Inštrukcia:

Účastníci si majú spomenúť na moment z detstva, kedy stratili svoju obľúbenú hračku, ktorú dostali darom od milovanej osoby. Na hračku, ktorú nosili pri sebe vždy ako talizman pri nových situáciách alebo keď sa báli a mali ju pri sebe pri zaspávaní. Rovnako tak si môžu zaspomínať na stratu zvieracieho kamaráta. V skupine si následne pohovoria o svojich pocitoch, ako sa cítili, čo prežívali, čo im pomohlo stratu prekonať.

Inštrukcia: Spomeň si na chvíle strávené s milovaným zvieratkom alebo obľúbenou hračkou, ktorú si stratil. Ako sa volala? Ako vyzerala? Napíš, prípadne zakresli.

Zámer:

Pripomenúť si stratu obľúbenej hračky alebo zvieratka. Dať priestor na vyjadrenie pocitov. Vytvoriť príležitosť k ozdravnému procesu.

RIEKA ŽIVOTA

Inštrukcia:

Účastníci majú za úlohu nakresliť rieku svojho života. Fantázii sa medze nekladú. Tok rieky predstavuje čas a okolie ich

vzťahy. Prípadné problémové situácie možno znázorniť rozvetvením rieky, kaskádami, balvanmi a pod. Následne sa všetci oboznámia so svojou riekou. Dovoľené sú otázky typu Bolo jednoduché alebo zložité znázorniť svoju riekku života? Čo by ste zmenili na toku, keby ste mohli? Ktorý úsek bol pre vás náročný, najkrajší?

Zámer:

Uvedomiť si jednotlivé etapy svojho života a umožniť tak druhému pochopiť okolnosti, ktoré vytvárali jeho život, motívy prípadného správania.

Keby veci rozprávali

Inštrukcia:

Vyber si veci, ktoré denne používaš. Čo by asi o tebe tieto veci povedali? Hrebeň, kefa, pero, bicykel, počítač, posteľ?

Účastníci si spíšu, čo by o nich veci prezradili a potom to povedia v skupinke. Môže sa vybrať najvtipnejší alebo najúprimnejší príbeh.

Farba mojich pocitov

Inštrukcia:

Účastníci nakreslia do krúžku, akú farbu majú ich pocity – hnev, podráždenosť, ľútosť, smútok, šťastie, nespokojnosť, strach, pocit viny, pocit hanby

Učím sa, ako sa rozlúčiť

Inštrukcia:

Účastník má nakresliť obrázok, kedy sa lúčil nerád a obrázok, kedy sa lúčil rád. V následnom rozhovore popíše rozdiely a sprievodné pocity.

Krabička spomienok

Inštrukcia:

Účastníci si pripravlia krabicu, do ktorej neskôr poukladajú veci, na ktoré nebudú chcieť nikdy zabudnúť. Krabičku si môžu vymalovať, rôzne vyzdobiť, upraviť podľa vlastného vkusu. Následne do nej uložia predmety, ktoré majú pre nich veľkú hodnotu, symbolickú spomienku. Všetky vybrané predmety majú opatrne vložiť do krabičky, zatvoriť oči a pomaly vysloviť: „Nikdy na teba nezabudnem, naozaj ostaneš v mojich spomienkach“. Nakoniec uložia krabičku spomienok na nejaké miesto a kedykoľvek sa ku nej budú môcť vrátiť, keď si budú chcieť zaspomínať.

Poznámka: vhodné napr. v situácii odchodu dieťaťa za PNR

2.3.6. Deprivácia detí

- Definícia pojmu
- Vznik a podstata deprivácie
- Typy deprivácie

- Deprivácie v jednotlivých vývinových obdobiach
- Príznaky, prejavy
- Následky deprivácie
- Spôsoby odbornej pomoci
- Aktivity pre prácu v skupine

PROTOKOL HNEVU A ZLOSTI

Inštrukcia: Účastníci si písomne zostavia „protokol hnevu a zlosti“ podľa nasledovného príkladu:

Čo alebo kto ma dnes nahneval?

Ako som zareagoval? (Ignoroval som to, plakal som, utiekol som, kričal som, mlátil som do všetkého okolo seba, kopol som do stoličky, vybil som si zlosť na niekom nezúčastnenom, hľadal som pomoc u dospelých, čakám na najbližšiu príležitosť k pomste, ...)

Ako chcem reagovať najbližšie? Prečo?

Spoločne sa v skupine porozprávajú o svojich skúsenostiach, o efektívnejších spôsoboch vyjadrenia hnevu, o tom, ako sa cítiť, keď sú nahnevaní. Budú sa riadiť pravidlami, vďaka ktorým si nebudú skákať do reči, nebudú posudzovať, kritizovať, urážať, budú sa viacej počúvať a klásť si otázky.

Zámer: Vedieť sa počúvať, efektívne komunikovať, chápať a kontrolovať hnev, nachádzať účinnejšie spôsoby emocionálneho vyjadrenia prostredníctvom vzájomného zdieľania.

DELIŤ SA O ZLOSŤ

Inštrukcia: Účastníci sa rozdelia do dvojíc s tým, že si predstavia, že sa nemajú radi, že sú na seba poriadne nahnevaní, že sa často dostávajú do hádok. Za úlohu dostanú spoločne namaľovať obraz zlosti. Bez toho, aby spolu hovorili kreslia čiarku za čiarkou. Snažia sa pritom vyjadriť city, ktoré voči sebe prechovávajú. Mnohokrát už táto spoločná práca pomôže k zblíženiu. Otázka po skončení kreslenia: Aké ste mali pocity pri spoločnom maľovaní s partnerom, ktorého vlastne nemáte radi?

Zámer: Neverbálnym spôsobom odkomunikovať negatívne emócie.

TAJNÉ PRIATELSTVO

Inštrukcia: Účastníci si počas skupinovej práce zvolia jedného človeka za svojho tajného priateľa. Počas zvolenej aktivity sa snažia s týmto človekom pozitívne komunikovať, prejavovať mu svoj záujem, aktívne ho počúvať, v diskusii podporujú jeho argumenty, snažia sa mu plniť jeho prania. Vedú si „protokol

priateľstva“, v ktorom zachytávajú pozitívne momenty a pozorovania. Po uplynutí určeného času sa v skupine diskutuje o skúsenostiach s tajným priateľstvom. Zisťujú sa, čo v komunikácii bolo príjemné, ako to na nich pôsobilo, čo to robilo s ich náladami, vzťahom k druhým.

Zámer: Pozitívnu komunikáciou prehľbovať vzťahy v skupine.

2.3.7.Etnicita detí, rómske dieťa

- Špecifiká rómskeho etnika (mentalita, kultúra, zvyky a tradície)
- Prijatie rómskeho etnika • Motivácia pre prijatie rómskeho dieťaťa
- Rómske deti v nerómskej náhradnej rodine
- Špecifiká výchovy rómskeho dieťaťa
- Pomoc dieťaťu spracovať negatívne reakcie okolia
- Aktivity pre prácu v skupine

ERB

Inštrukcia: Každý účastník si na papier nakreslí svoj erb, ktorý má vyjadrovať jeho charakteristické vlastnosti, spôsoby prežívania, konania. Ponechá sa priestor na kreslenie a následne sa vzájomne oboznámia so svojimi obsahmi.

Zámer: Lepšie spoznanie sa, prehĺbenie vzájomných vzťahov

2.3.8.Teória vzťahovej väzby

- Vznik teórie vzťahovej väzby
- Utváranie vzťahovej väzby medzi matkou a dieťaťom
- Význam vzťahovej väzby v jednotlivých vývinových štádiách
- Poruchy rozvoja vzťahovej väzby, typy vzťahovej väzby
- Prejavy správania pri jednotlivých typoch vzťahovej väzby
- Rozoznávanie typov vzťahovej väzby
- Práca s deťmi s jednotlivými typmi vzťahovej väzby
- Špecifiká náhradnej rodinnej starostlivosti pri výchove dieťaťa s poruchou vzťahovej väzby
- Prejavy v dospelosti

HRA NA OSLA - sila dobrého slova

Inštrukcia: Účastníci sa rozdelia do dvoch skupín a spomedzi seba si vyberú dvoch dobrovoľníkov, ktorí sa podujmú zahrať sa na „osla“. Skupiny sa majú postarať o to, aby „osol“ prekročil stanovenú cieľovú líniu určenú niekde v miestnosti. Dostanú aj „obušok“ vyrobený zo stočeného novinového papiera. „Osli“ sú vopred inštruovaní, že sa nemajú pohnúť údermi obuška, tlačení, sácaním, negatívnym pokrikovaním, ale len dobrým slovom, hladkaním, pozitívnym motivovaním. Víťazom je tá skupina, ktorej „osol“ ako prvý prekročí cieľovú rovinku.

Zámer: Hra je určená na uvedomenie si pozitívnej motivácie

Ukľudňujúci kútik

Inštrukcia:

Účastníci si v miestnosti vyberú kútik, v ktorom môžu bezpečným spôsobom identifikovať a prejsť negatívne pocity. V kútiku sa môžu umiestniť nasledovné pomôcky –

- Boxovací vak – účastníci si môžu svoju zlosť vybiť na vaku
- Basketbalový alebo odpadkový kôš – keď sa účastníci rozčúlia, môžu pokrčiť alebo roztrhať staré noviny alebo papier a s veľkou silou ich zahodiť do toho koša
- Nakreslené okno – účastníci do neho môžu vykričať ako sa cítia.

2.4. Dieťa so špecifickými potrebami

Deti so špecifickými potrebami si vyžadujú úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód, prostredia a prístupov nielen vo vzdelávaní, ale aj vo výchove, čo je **v kompetencii najmä tých, ktorí s nimi denne prichádzajú do kontaktu, nevynímajúc profesionálnych náhradných rodičov**. Špeciálna pedagogika sa zaoberá teóriou a praxou výchovy, edukácie detí, mládeže a dospelých vyžadujúcich špeciálnu starostlivosť z dôvodu mentálneho, senzorického, somatického postihnutia alebo narušených komunikačných schopností, či psychosociálneho narušenia, alebo z dôvodu iných špecifických daností, porúch učenia, správania. Zaraďujú sa sem aj jedinci s výnimočným nadaním a talentom, či inými špecifickými potrebami. K deťom so špecifickými potrebami v centrách pre deti a rodiny sa radia aj deti traumatizované, či už zo straty, odlúčenia od rodičov a vyňatia z ich pôvodného prostredia, alebo traumou spôsobenou na ich duševnom alebo fyzickom zdraví týraním, zneužitím, či na nich páchanými inými trestnými činmi.

Okrem trpezlivosti, lásky a prijatia takéhoto dieťaťa je potrebné, aby profesionálni náhradní rodičia disponovali základnými vedomosťami o príčinách a dôvodoch týchto špecifik, čo im následne pomôže pochopiť prejavy správania detí so špecifickými potrebami tak, aby zvládli aj výchovu takto poznačených či zranených detí.

Minimálne 16 hodín z celkového počtu hodín (zákonná povinnosť)

2.4.1. Dieťa so syndrómom CAN

Syndróm CAN (Child Abuse & Neglect) predstavuje zložitý sociálny fenomén. Ide o súbor konkrétnych foriem neadekvátneho zaobchádzania s dieťaťom, ktoré vedú k nedostatočnému napĺňaniu jeho základných potrieb – potrieb biologických, emočných, pocitu bezpečia, istoty, a tým k závažnému narušeniu až trvalému poškodeniu vývoja, osobnosti, sebavedomia a medziľudských vzťahov dieťaťa. Dieťa môže byť vystavené len jednej z foriem syndrómu CAN. Častejšie sa však stretávame s kombináciou viacerých z nich, čím sa závažnosť aj hĺbka traumy prehĺbuje.

Intenzita dopadu je o to vážnejšia, že väčšina foriem syndrómu CAN sa viaže na rodinné prostredie. Tým sa neguje základná bezpečnosť dieťaťa a úloha tých najbližších, ktorí majú chrániť jeho záujmy a naplňovať jeho základné potreby. Dieťa je ešte takmer úplne odkázané na starostlivosť rodičov a je na nich citovo závislé. V dôsledku toho je pocit istoty u týchto detí natoľko oslabený, že sa boja stratiť aj svoju nefunkčnú rodinu, napriek tomu, že je zdrojom ich utrpenia.

Často až potom, keď dieťa dorastie do veku, kedy sa prehľbuje vplyv rovesníkov a v jeho dôsledku sa prirodzene oslabuje vplyv rodiny, majú týrané deti možnosť porovnať svoju situáciu so situáciou iných. Toto poznanie vedie v niektorých prípadoch k tomu, že dieťa začne iniciatívne vyhľadávať pomoc a zmenu neprijateľných pomerov. Iným spúšťacím momentom pre vyhľadanie pomoci môže byť vnímanie narastajúceho ohrozenia mladšieho súrodenca. A teda nie obava o seba, ale až strach o druhého môže viesť dieťa k verbalizovaniu svojich pocitov a problémov.

Treba zdôrazniť, že prevencia je tým účinnejšia, čím skôr sa realizuje. Máme na mysli prevenciu, ktorá je súčasťou ochranných opatrení a zahŕňa predovšetkým predchádzanie násilia, ale aj zabráňovanie už prebiehajúceho násilia a predchádzanie dlhodobých následkov na zdraví dieťaťa.

Rizikové faktory, v ktorých rodina zažíva krízové situácie:

- nízka sociálna a ekonomická úroveň rodiny,
- nezamestnanosť,
- stiesnený životný priestor,
- spoločenská izolácia,
- sklamanie z vlastnej neúspešnosti,
- fyzické a psychické vyčerpanie spôsobené chronicitou ochorenia a ďalšie.

V rámci syndrómu CAN rozlišujeme:

- fyzické zneužívanie
- telesné týranie
- psychické a emocionálne týranie
- sexuálne zneužívanie • zanedbávanie.

FYZICKÉ ZNEUŽÍVANIE

- predovšetkým využívanie detí na prácu,
- nás najmä v rodinách s katastrofálne nízkym sociálnym a ekonomickým statusom, prípadne u migrantov z chudobných východných krajín, ktorí využívajú svojich potomkov na žobranie, drobné krádeže a pod.

TELESNÉ TÝRANIE

Z definície Zdravotnej komisie Rady Európy vyplýva, že pri tomto druhu týrania ide o telesné ublíženie dieťaťu alebo o jeho nezabránenie, prípadne nezabránenie utrpeniu dieťaťa, vrátane úmyselného otrávenia alebo udusenia dieťaťa, a to tam, kde je určitá znalosť či dôvodné podozrenie, že zranenie bolo spôsobené, alebo že mu vedome nebolo zabránené.

Telesné týranie sa teda chápe ako akékoľvek vedomé fyzické ubližovanie dieťaťu a predstavuje vlastne všetky neprimerané praktiky násilia na dieťati. Často ho spôsobuje konanie dospelého, ktorý sa má o dieťa postarať, alebo naopak, nedostatkom jeho konania. Telesné týranie sa môže vyskytovať ako ojedinelý incident, ako sporadický hrubý útok na dieťa alebo pretrváva dlhší čas. V tomto prípade zahŕňa aj pravidelné telesné tresty ako dominantný výchovný prostriedok.

Fyzické symptómy dieťaťa, ktoré je telesne týrané:

- modriny na „mäkkých“ častiach tela – ramená, stehná, vnútorné strany paží,
- rôzne popáleniny (od cigariet, žehličky, obarenie horúcou vodou),
- rezné rany (často nožičkami),

- stopy po zviazaní na rukách, nohách, po škrtení, hryzení, kopaní, odhodení dieťaťa,
- modriny na tvári a po tele od varešiek, gumových hadíc, opaskov,
- lysiny po vytrhnutí vlasov,
- trhliny na ušných lalôčkoch z dôvodu neprimeraného ťahania,
- tržné rany na hlave; Shaken Infant Syndrom (t.j. vnútorné poranenia bez vonkajších príznakov),
- Poranenia hlavy sú najčastejšou príčinou úmrtia u týraných detí. Existuje tzv. „čiara klobúka“, nad ktorou je náhodné poranenie hlavy pádom alebo iným úrazom veľmi málo pravdepodobné – je nutné zvážiť možné týranie.

Duševné symptómy dieťaťa, ktoré je telesne týrané:

- vyplašené reakcie, neistota, úzkosť v istých situáciách,
- dieťa je obozretné voči dospelým, pri nečakaných dotykoch sa krčí alebo myká, malé deti nenadväzujú očný kontakt,
- sklony k sebatrýzneniu,
- agresivita voči rovesníkom, šikanovanie,
- dieťa je nadmerne poddajné a veľmi sa usiluje zapáčiť sa,
- k nápadným zmenám v správaní patrí neochota vyzliekať sa pred spolužiakmi na telocviku, nápadne skoré príchody a neskoré odchody do a zo školy – teda strach ísť domov, strach z lekárskej prehliadky, úteky z domu.

Jedným z hlavných predpokladov vzniku telesného týrania sú telesné tresty – údery za drobné prehrešky, zlé známky, aj nezavinené nehody postupne prerastú v každodennú tyraniu, spojenú s nadávkami a ponižovaním. Dieťa sa cíti byť v bezvýchodiskovej situácii, kedy je krutý rodič zároveň jedinou alternatívou rodiča, ktorého strata by priniesla nepredstaviteľné dôsledky. Častou reakciou je potom sebaobviňovanie – depresie – možné suicídium. Dôležitú úlohu pri odhaľovaní týchto prípadov zohrávajú učitelia, blízki známi, susedia. Neohlásenie je odôvodňované strachom z rozpadu danej rodiny, o ďalší osud dieťaťa i o vlastnú bezpečnosť.

Okrem opísaného rodičovského správania má značný vplyv na vznik telesného týrania aj povaha samotných detí. V odborných štúdiách sa potvrdilo, že niektoré deti vyrastajúce v tej istej rodine sú odsudzované viac ako iné. Sú to najmä deti s nepokojným správaním, deti s nezvládnuteľným temperamentom a s oneskoreným vývinom. Ide teda o deti, ktoré spôsobujú rodičom nepríjemnosti alebo stresy. Z uvedeného vyplýva, že ohrozené sú predovšetkým deti príliš pasívne alebo naopak príliš živé, a tiež deti mentálne postihnuté. Vyžadujú si náročnejšiu, resp. mimoriadnu starostlivosť a bývajú častejším objektom neprimeraného zaobchádzania. V týchto rodinách žije zväčša viac súrodencov, z ktorých je týrané spravidla iba to dieťa, ktoré spôsobuje rodičom nepríjemnosti. Ťažkosti pri výchove detí vzbudzujú v rodičoch pocit narušenia autority a presvedčenie, že nestíhajú. V ich výchove prevládajú tresty, zákazy, okrikovanie, bitky.

Psychológovia pritom uvádzajú, že priama úmernosť medzi silou a frekvenciou útokov a ich následkov neexistuje. Medzi deťmi sú rozdiely v tom, ako znášajú útrapy trestu, aká je ich fyzická a psychická odolnosť. Závisí to nielen na individualite dieťaťa, ale tiež na jeho veku, vývojovej fáze a pohlaví. Vo väčšine prípadov však platí, že čím je dieťa menšie, tým je zraniteľnejšie.

Znepokojujúce je tiež, že telesné týranie vytvára alebo zvyšuje pravdepodobnosť odchýlky, vrátane delikvencie v adolescencii a násilnej kriminality vo vnútri rodiny i mimo nej v dospelom veku. U týraných detí pozorujeme častejší výskyt negatívneho sebahodnotenia a pocitov menejcennosti, charakterizujúce narušený vzťah k rodičom, pre ktorých je násilie

výrazom moci a nadradenosti nad dieťaťom. Závažným následkom neprimeraného zaobchádzania s deťmi, prežívanie detstva v neustálom strachu z násilia a ohrozenia je utváranie budúceho vzťahu k výchove vlastných potomkov.

PSYCHICKÉ A EMOCIONÁLNE TÝRANIE

Psychické týranie väčšinou sprevádza ďalšie diagnostické kategórie syndrómu CAN – fyzické týranie, sexuálne zneužívanie, šikanovanie, môže sa však vyskytovať aj samo o sebe. Psychické týranie zahŕňa akékoľvek konanie, ktoré bráni vytvoreniu priaznivých životných podmienok pre dieťa. Ide o prípady, kedy je vzťah dospelého k dieťaťu taký negatívny, že sa vážne narúša osobnosť dieťaťa. V praxi sa prejavuje tak, že osoba, väčšinou rodič, dáva dieťaťu slovne aj správaním najavo, že je neposlušné a stále sú s ním iba problémy, prípadne poukazuje na jeho telesné či duševné, často aj neobjektívne, nedostatky.

Každodenné formy psychického týrania:

- frekventované nadávky a krik,
- ponižovanie,
- zosmiešňovanie a opovrhovanie,
- terorizovanie, vyhrážky a iné spôsoby zámerného vzbudzovania strachu u dieťaťa,
- citové vydieranie („keď nebudeš poslúchať, dostaneš ma do hrobu“),
- porovnávanie s úspešnejším súrodencom, („on by to rozhodne zvládol lepšie“),
- neprimerané zaťažovanie dieťaťa povinnosťami v domácnosti alebo starostlivosťou o mladších súrodencov,
- požiadavka nereálnych výkonov v škole, v športe alebo v iných koníčkoch,
- násilná izolácia a neadekvátne oddelenie dieťaťa od rovesníkov alebo iných osôb.

Alarmujúcou kapitolou psychického týrania sú čoraz častejšie rozvody rodičov a s tým spojená snaha o získanie si priazne a teda pridelenie dieťaťa. Dovtedy milovaní a milujúci rodičia sa teraz v prítomnosti svojho potomka navzájom očierňujú, snažia sa ukázať v lepšom svetle. Vôbec si tak neuvedomujú, aký vplyv to má na toho, o koho im, ako sami tvrdia, v prvom rade ide. V praxi tak často dochádza k psychickému týraniu, kedy býva dieťa vystavené dlhodobej a neprimeranej záťaži.

Rozvodová problematika zahŕňa najmä:

- zaťahovanie dieťaťa do konfliktov medzi rodičmi,
- zneužívanie dieťaťa ako „svedka“,
- negatívne ovplyvňovanie dieťaťa proti rodičovi, získavanie dieťaťa na svoju stranu,
- bránenie v kontakte dieťaťa s druhým rodičom a pod.

Emocionálne týranie, na rozdiel od psychického, ktoré obsahuje niečo, čo by nemalo byť, naopak neobsahuje niečo, čo súčasťou výchovy nevyhnutne byť musí. Absentujú akékoľvek prejavy lásky a náklonnosti, resp. je ich žalostne málo a sú podmienené nejakým správaním, výsledkami, a pod.

Dôsledky psychického a emocionálneho týrania:

- prejavy fyzického, mentálneho alebo emocionálneho oneskorenia vo vývoji,
- neúmerné reakcie na vlastné chyby,
- podceňovanie sa,
- neurotické správanie,

- depresie,
- extrémna utiahnutosť alebo agresivita,
- prílišná poddajnosť, poslušnosť, poriadnosť a čistotnosť,
- neprimerané reakcie na bolesť (prehnane i málo intenzívne),
- drogy,
- neistota vo vzťahoch, nedôvera voči iným ľuďom alebo naopak prílišná závislosť na nich a extrémne vyžadovanie si pozornosti okolia.

Fyzické symptómy dieťaťa, ktoré je psychicky týrané:

- nočné pomočovanie,
- časté psychosomatické ťažkosti,
- nevoľnosť,
- bolesti hlavy,
- bolesti žalúdka, nechutenstvo,
- neprospievanie dieťaťa bez organických príčin.

Jedným zo závažných problémov psychického týrania je fakt, že sa dá veľmi ťažko zistiť, identifikovať a ešte ťažšie dokázať. Jedinými príznakmi sú poruchy správania, ktorých príčinu je takmer nemožné jednoznačne určiť. Problémom dokazovania je tiež nedostatočná dôvera voči dieťaťu. Hodnota jeho výpovede je oproti výpovedi dospelého veľmi malá.

SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE

Sexuálne zneužívanie je každé nevhodné vystavenie dieťaťa sexuálnemu kontaktu, ktorý vedie predovšetkým k uspokojovaniu sexuálnych potrieb staršej osoby. Dieťa je zákonom chránené pred sexuálnym správaním v akejkoľvek forme až do svojich 15 rokov. Veková hranica nie je stanovená tam, kde je zneužívaná závislosť jednej osoby od druhej. Ide o jednu z najzložitejších foriem násilia, o ktorom sa otvorene začalo hovoriť len prednedávnom. Sexuálne zneužívanie zahŕňa všetky druhy aktivít so sexuálnym podtónom, vrátane tých, kedy dieťa na prvý pohľad netrpí alebo nie je ohrozované. Dieťa totiž môže niektoré formy sexuálneho zneužívania prežívať ako relatívne telesne príjemné, ale aj vtedy má sexuálne zneužívanie závažný negatívny dopad na jeho ďalší psychický vývoj. Z konkrétnych praktík sa často stretávame s tým, že zneužívateľ zasahuje do sexuality dieťaťa, vyzýva ho k dotykom, núti k určitým sexuálnym aktivitám, vystavuje vlastné genitálie v prítomnosti dieťaťa a pod. Zneužívateľom môže byť v podstate ktokoľvek, často to však býva osoba, ktorú dieťa dobre pozná – osoba príbuzná, či rodine dobre známa, menej často potom osoba celkom neznáma a cudzia. Zneužívateľ môže pôsobiť na okolie dobrým dojmom, môže mať príjemné vystupovanie na verejnosti a môže zastávať v zamestnaní prestížne miesto.

Niektoré z ukazovateľov správania dieťaťa, ktoré je sexuálne zneužívané:

- veku neprimerané sexuálne hry s hračkami,
- prejavy jednoznačného sexuálneho správania neprimeraného veku, kresby alebo opisy, ktoré jasne vyjadrujú sexuálne správanie, veku neprimerané sexuálne vedomosti, alebo nezvyčajný záujem o ne,
- vyjadrovanie náklonnosti nezvyčajnými spôsobmi,
- strach z ľudí alebo výrazný odpor, ak majú s niekým zostať samy,
- zvädzanie, prostitúcia, • kriminalita alebo úteky z domu.

Fyzické symptómy dieťaťa, ktoré je sexuálne zneužívané:

- nezvyčajné alebo nadmerné svrbenie v genitálnej alebo análnej oblasti,
- roztrhaná, fľakatá alebo zakrvavená bielizeň,
- tehotenstvo,
- zranenia vo vaginálnej alebo análnej oblasti, t.j. modriny, opuchy alebo infekcia, pohlavné choroby,
- ťažkosti pri chôdzi a sedení

Varovné signály, že blízka osoba prežila sexuálne násilie

Varovné symptómy traumy ako dôsledku sexuálneho násillia:

- **príznaky depresie** (ako pretrvávajúci smútok, skleslosť, nedostatok energie, zmeny v páňkovom režime, stiahnutie sa z bežných aktivít, vyhýbanie sa spoločnosti)
- **úzkosť alebo obavy, vyhýbanie sa špecifickým situáciám, miestam alebo osobám**
- **zmeny v sexuálnom správaní** (odmietanie sexuálnych kontaktov alebo, naopak, rizikové sexuálne správanie)
- **sebapoškodzujúce správanie, myšlienky na samovraždu alebo samovražedné pokusy**
- **znížené sebavedomie**
- **zanedbávanie bežnej starostlivosti o seba** (týkajúce sa hygieny, vzhľadu či obliekania)
- **zhoršenie študijného prospechu alebo pracovnej výkonnosti**
- **zmeny v stravovacích návykoch**
- **zvýšené užívanie alkoholu alebo drog**
- **sexuálne prenosné ochorenia**
- **pocity viny a hanby**
- **príznaky posttraumatickej stresovej poruchy**

Posttraumatická stresová porucha (PTSD).

Charakterizuje ju striedanie sa období intruzívneho (t. j. vtieravého) pripomínania sa traumy s obdobiami popierania alebo znečitlivenia. V prvej fáze množstvo podnetov vyvoláva spontánne a vôľou neovládateľné spomienky na traumy, ktoré obeť so skúsenosťou násillia oberajú o sústredenie. Vtedy môže mať silnú potrebu zdôveriť sa s prežívaným utrpením. Zároveň ale čelí tomu, že traumatické spomienky sa vynárajú v podobe zmyslových útržkov udalosti – zrakových, čuchových, zvukových i pohybových vnemov a intenzívnych prívalov emócií, ktoré je prinajmenšom spoiatku ťažké pretlmočiť do slov. V druhej fáze obeť popiera význam podnetov, ktoré súvisia s traumou, môže sa rozprávanie o traume aktívne vyhýbať a správať sa tak, akoby sa nič nestalo. Nepochopenie mechanizmu posttraumatickej stresovej poruchy môže viesť jej blízkych k negatívnemu hodnoteniu traumatizovanej osoby alebo k nereálnym očakávaniam vo vzťahu k nej.

Príčiny mlčania detských obetí sexuálneho zneužívania

Obete sexuálneho zneužívania sa najčastejšie zdôveria blízkym priateľkám či priateľom, menej často sa zdôverujú autoritám. Aby reakcia na oneskorené odhalenie nebola pre obeť zraňujúca, treba porozumieť tomu, čo sa podieľa na ich umlčovaní.

Príčinou mlčania môžu byť napríklad:

- **Obavy dieťaťa**, že sa naplnia páchateľove hrozby, teda dostane do ťažkostí seba, ublíži svojej rodine alebo páchateľovi.
- **Skreslené vnímanie reality**, ktoré je výsledkom manipulácie zo strany páchateľa a okolia, ktoré nevidí alebo nechce vidieť zločin a zastáva sa skôr páchateľa než obete.
- **Neadekvátne reakcie rodičov**, ku ktorým dochádza najmä v prípadoch, kde páchateľ je osobou dieťaťu známou.
- **Ambivalentné pocity**, ktoré obete sexuálneho zneužívania k páchateľovi môžu prechovávať, im bránia, aby urobili rázny krok k vyhľadaniu pomoci. Živnou pôdou pre rozporuplné pocity (napr. lásku i nenávisť zároveň) môže byť skutočnosť, že páchateľ na jednej strane obeti ubližuje, na druhej strane jej prejavuje priazeň a starostlivosť a že páchateľ požíva dôveru okolia.
- **Potreba zachovania vzťahovej väzby** zohráva významnú úlohu, ak je páchateľom alebo komplicom zločinu niekto, na kom je obeť existenčne závislá, pretože zabezpečuje jej základné životné potreby. V takom prípade je otvorená konfrontácia príliš ohrozujúcou, a teda neprijateľnou voľbou. Mlčaním obeť chráni vzťah, ktorý vníma ako nevyhnutný.
- **Disociácia**, t. j. psychický obranný mechanizmus, ktorý umožňuje vytlačiť z vedomia príliš ohrozujúce informácie. Obeti je/bolo ubližované, ale nepripúšťa si to. V každodennom živote funguje, akoby sa nič nestalo.
- **Pocity viny a zahanbenia** obeti buď priamo vsugeroval páchateľ, alebo sú výsledkom nepochopenia prirodzených reakcií, ktoré obeť nemala pod vôľovou kontrolou, napríklad inštinktívne ochromenie v situácii ohrozenia znemožňujúce zjavnú sebaobranu alebo zážitok sexuálneho vzrušenia ako prirodzená odpoveď na dráždenie erotogénnych zón.
- **Dieťa so skúsenosťou zneužívania sa často neidentifikuje ako obeť**. Sexuálne zneužívané dieťa nemusí mať dostatok informácií, aby dokázalo rozoznať, čo sa vlastne deje. Navyše, páchateľ manipulatívne uisťuje obeť o normálnosti a neškodnosti daného správania. Obeť môže mať ťažkosti vnímať svoju skúsenosť ako zneužívanie aj preto, že v rozpore so stereotypnými predstavami páchateľ neuplatňuje fyzické násilie, ale používa skôr nenápadné, manipulujúce stratégie. Napriek tomu, že v kontexte zneužívania obeť môže prežívať distress, t. j. záťaž spôsobenú negatívnymi zážitkami, k uvedomeniu si skutočnosti, že išlo o zneužívanie, dospeje až s odstupom času, zvyčajne počas adolescencie
- **Disociatívna amnézia**, t. j. dočasné zdanlivé zabudnutie na traumatické udalosti. Spomienky môžu byť potlačené trebárs tým, že chýbajú pripomienky udalostí (napr. obeť sa odsťahovala, páchateľ zomrel, téma je tabuizovaná a ľudia v okolí ju spontánne nespomínajú) alebo tým, že obeť sa úmyselne snaží rozptyľovať a sústrediť na iné myšlienky.

Ako reagovať, keď sa dieťa zdôverí so sexuálnou traumou

Mnoho ľudí nevie ako zareagovať, ak im niekto, na kom im záleží, povie, že prežil sexuálne napadnutie alebo zneužívanie. Môžeme byť situáciou zaskočení, pripadať si bezradne a reagovať neadekvátne. Prejaviť obetiam podporu je dôležité, ale nie je to vždy ľahké.

Užitočné môžu byť takéto vyjadrenia:

- **„Je mi ľúto, čo sa ti stalo.“** „Musí to byť pre teba naozaj ťažké.“ Vyjadríme empatiu a uznajme, že takáto skúsenosť musí človekom otriast’.
- **„Nie je to tvoja vina.“** Osoby, ktoré prežili sexuálne násilie, často trápí subjektívny pocit viny. Je dôležité stále, aj opakovane, pripomínať, že zodpovednosť za násilie

nesie výlučne páchatel'.

- **„Verím ti.“**

Zdôveriť sa niekomu so svojou traumatickou skúsenosťou môže byť extrémne náročné. Osoba so skúsenosťou násilia sa môže cítiť zahanbene, môže mať obavy, či jej budeme veriť, alebo strach, že jej budeme niečo vyčítať. Je dôležité, aby sme prekonalí nutkanie všetkému porozumieť a vyšetrovať. Ak budeme nástojčivo zisťovať, čo sa stalo a prečo, môžeme zvýšiť obavy osoby, ktorá prežila násilie. V tejto ťažkej chvíli nie je našou úlohou byť detektívom, ale oporou. Mlčanie nesmieme interpretovať ako znak nevierohodnosti. Pamätajme na to, že proces tlmočenia traumatických spomienok do slov je nesmierne náročný.

- **„Nie si sama.“**

Vyjadríme žene so skúsenosťou násilia ochotu pomáhať jej v procese zotavovania sa. Pripomeňme, že v jej živote sú ďalší ľudia, ktorým na nej záleží, a že existuje aj odborná pomoc, ktorá môže pomôcť pri zotavovaní sa z traumy.

- **„Nemení to môj pohľad na teba.“** Niektoré ženy so skúsenosťou násilia sa obávajú, že keď sa so svojimi zážitkami zdôveria, ľudia ich začnú vnímať inak. Uistite ženu o tom, že si ju stále vážite.

- **„Môžeš mi dôverovať.“** Ak sa vám obeť zverila so skúsenosťou s násilím, znamená to, že vám dôveruje. Uistite ju, že vám môže dôverovať aj naďalej a že budete rešpektovať jej súkromie. Nehovorte o jej príbehu s inými ľuďmi bez jej vedomia a súhlasu.

Ak sa obeť niekomu zverí s tým, že prežila násilie, a narazí na neprimeranú reakciu, môže jej to znova veľmi ublížiť. Naopak, citlivý prístup a empatické načúvanie môžu pôsobiť liečivo.

Preto treba dodržiavať aj **nasledujúce zásady komunikácie s obeťou**:

- **Neuist'ujeme obeť spôsobom, ktorý by mohol znižovať váhu alebo význam jej skúsenosti s násilím**, napr. Stalo sa to tak dávno, možno by pomohlo snažiť sa ísť prosto ďalej. – Neboj sa.
- **Nesúdime a nehodnotíme jej reakcie alebo rozhodnutia**, napr. Nemohla si namiesto toho povedať/urobiť toto...? – Myslím, žeby pre teba bolo lepšie... – Prečo si... ?
- **Úprimne potvrdzujeme jej emócie**, napr. Vzhľadom na tú skúsenosť je opodstatnené, že si cítila/povedala/urobila.... – Myslím, že mnoho ľudí s takou skúsenosťou by sa cítilo podobne.
- **Poukazujeme na jej silné stránky**, napr. Žasnem, koľko odvahy si v sebe našla. – Skutočne obdivujem tvoju silu.
- **Sústredíme sa na skúsenosť hovoriacej**, nie na svoju vlastnú. Radíme iba vtedy, ak nás o to požiada.

ZANEDBÁVANIE

Pod týmto pojmom rozumieme akýkoľvek nedostatok starostlivosti, ktorý dieťa ohrozuje alebo spôsobuje vážnu ujmu na jeho vývoji. Telesné zanedbávanie sa konkrétne chápe ako neuspokojovanie telesných potrieb dieťaťa. To zahŕňa podľa Zdravotnej komisie Rady Európy „neposkytovanie primeranej výživy, oblečenia, prístrešia, zdravotnej starostlivosti a ochrany pred zlom.“

Väčšina dospelých však nezanedbáva deti úmyselne. Zanedbávanie zvyčajne vyplýva z neschopnosti plánovania alebo z nevedomosti o tom, čo je primeraná starostlivosť o dieťa.

Niektoré z foriem zanedbávania:

- neuspokojovanie telesných potrieb dieťaťa,
- nedostatočná a nepravidelná strava,
- slabá alebo žiadna hygiena, • nedostatočná čistota a kvalita ošatenia, aj vzhľadom na počasie
- ponechávanie najmä malých detí bez adekvátneho dozoru,
- nedostatočná lekárska starostlivosť, zanedbávanie prevencie,
- časté absencie v škole.

Niektoré z ukazovateľov správania detí, ktoré sú zanedbávané:

- zdravotné problémy,
- chronická únava, apatia,
- bledosť, vyziabnutosť,
- sebadeštruktívne sklony,
- malá sebaúcta,
- úteky z domu,
- delikvencia, krádeže, žobranie,
- konzumácia alkoholu a drog.

Zanedbávanie je takmer nevyhnutne späté s nízkym sociálnym a ekonomickým postavením rodiny, preto jeho riešením, ak sa vôbec odhalí, je takmer vždy ústavná starostlivosť, teda strata rodiny.

Viac informácií a strategické dokumenty k tejto téme nájdete na www.detstvobeznasilia.sk.

OBCHODOVANIE S DEŤMI

Obchodovanie s ľuďmi je získavanie, preprava, ukrývanie alebo prijímanie ľudí s cieľom ich zneužívania. Toto obchodovanie zahŕňa používanie nelegálnych prostriedkov ako sú hrozby alebo použitie sily alebo iných foriem donucovania, zneužívanie, podvod, klamanie, zneužívanie moci alebo stavu núdze.

Deti sa najčastejšie stávajú obeťami obchodovania prostredníctvom ľudí, ktorých poznajú. Osoby, ktoré deti predávajú môžu byť ich príbuzní, kamaráti, známi. V niektorých prípadoch sa z detských obetí obchodovania stávajú obchodníci, ktorí sa vracajú do svojho domova, aby zlákali ďalšie obeť za vidinou lepšieho života a hmotného zabezpečenia. Obchodovanie s deťmi často zneužíva extrémnu chudobu rodičov. Títo môžu predat' deti obchodníkom, aby sa vyplatili z dlhov alebo získali príjem alebo sa môžu stať obeťou podvodu týkajúceho sa vyhliadok na vyučenie sa detí a ich lepší ďalší život. V prípadoch týkajúcich sa obchodovania s deťmi môžu byť do mechanizmu obchodovania zainteresovaní aj členovia rodiny ako napr. strýkovia, bratia, dokonca aj matky. Títo si často neuvedomujú svoj čin ako obchodovanie s deťmi, ale skôr ako stratégiu prežitia rodiny alebo ako ochranu pre svoje dieťa (t.j. pošlú dieťa tam, kde mu sľubujú lepšiu budúcnosť).

Spôsoby obchodovania s deťmi

Formy obchodovania s deťmi zahŕňajú:

- prostitúciu a iné formy sexuálneho zneužívania,
- nútené práce alebo služby,

- otroctvo alebo zaobchádzanie podobné otroctvu,
- nevoľníctvo,
- odoberanie orgánov.

Najrozšírenejšou formou obchodovania s deťmi je prostitúcia. Inými formami sexuálneho zneužívania sú komerčná produkcia detskej pornografie, nútené uzatváranie manželstva alebo nútené sexuálne praktiky. Medzi spôsoby fyzického zneužívania, nútených prác alebo otroctvu podobného zaobchádzania patria:

- nezákonná činnosť a menšie priestupky: žobranie na ulici a pouličný predaj, vreckové krádeže, pašovanie drog
- fyzické zneužívanie: nútená pomoc pri práci v kuchyni, čašníčky, práca na plantážach a v poľnohospodárstve, práca v baniach, práca s vysokým pracovným nasadením
- najímanie detských vojakov
- nelegálne adopcia.

Následky na duševné zdravie dieťaťa

Chronické zneužívanie môže ovplyvniť psychický rozvoj detí a zapríčiniť vývoj patologickej osobnosti. Deti sa naučia prežiť tak, že aj v situácii zneužívania vytvárajú vzťahy so svojimi dozorcami. Napriek všetkému majú tendenciu veriť im ako dospelým autoritám a obviňovať sa za to, čo na nich páchajú. Skúsenosť obchodovania má katastrofálny dopad na ich budúcu schopnosť vytvárať zdravé vzťahy založené na vzájomnej dôvere a intímnosti.

Nepriaznivé dopady zneužívania na vývoj dieťaťa sú rôzne a ovplyvňujú sféry fyzické, citové, kognitívne, behaviorálne a vzťahové. Obchodovanie a s tým súvisiace pohlavné zneužívanie bránia dieťaťu absolvovať normálne vývojové štádiá. Sú príliš skoro vystavené životu dospelých, dôsledkom čoho je silný zmätok v oblasti identity, hraníc a rolí.

Telá detí nie sú dostatočne vyvinuté a pripravené na pohlavné aktivity, zneužívanie im preto spôsobuje neprijemné fyzické pocity. Násilný a nútený sex má škodlivý dopad na budúce vzťahy a konanie dospelávajúcej mládeže, ktorá ešte len začína vnímať svoje pohlavie a sexualitu. Každé dieťa sa učí zvládať stres z pohlavného zneužívania svojim vlastným spôsobom. Keď sú vystavené kombinácii nezvládnuteľných pocitov strachu, zmätku a fyzického trápenia, deti si vyvinú stratégiu mentálneho dištancovania sa od toho, čo sa deje. Môžu tiež prejavovať nepriateľstvo a odmietavý postoj ako spôsob zvládania svojich pocitov zlosti a bezbrannosti. Hlavne dospelávajúci sa prejavujú impulzívne a agresívne. K možným dopadom sexuálneho zneužívania dieťaťa patria nízka sebaúcta, slabé interpersonálne zručnosti, úzkosť, izolácia, vyvolané psychotické správanie, agresívne alebo hypersexuálne správanie, poruchy učenia, závislosť na návykových látkach, samovražedné tendencie.

Obchodovanie a s tým súvisiace pohlavné zneužívanie:

- bráni dieťaťu absolvovať normálne vývojové štádiá
- je príliš skoro vystavené životu dospelých
- dieťa má silný zmätok v oblasti identity, hraníc a rolí
- pohlavné zneužívanie im spôsobuje neprijemné fyzické pocity, bolesť, mätúcu rozkoš
- deti majú problémy pri vnímaní svojho tela, pri vytváraní vzťahov s inými
- deti sa učia zvládať stres z pohlavného zneužívania a nezvládnuteľných pocitov strachu, zmätku a fyzického trápenia napríklad mentálnym dištancovaním sa od

toho, čo sa deje

- môžu prejavovať nepriateľstvo a odmietavý postoj ako spôsob zvládania svojich pocitov zlosti a bezbrannosti
- u detí sa môže prejavovať neorganizované alebo nekontrolovateľné správanie, nočné mory, úzkosť, vyhýbavé správanie

Negatívne dopady sexuálneho zneužívania dieťaťa:

- nízka sebaúcta, slabé interpersonálne zručnosti,, úzkosť, izolácia,, vyvolané psychotické správanie, agresívne alebo hypersexuálne správanie
- poruchy učenia, závislosť od návykových látok, samovražedné tendencie
- k negatívnym dopadom na dieťa v dôsledku zneužívania patrí aj obmedzovanie príležitostí na vzdelanie, obmedzovanie nenahraditeľnej skúsenosti hier s rovesníkmi, násilná zmena mena, nútenie klamať, kraťnúť alebo páchať inú trestnú činnosť, neadekvátna starostlivosť o výživu a zdravie

Trauma detských obetí obchodovania s ľuďmi:

Traumy, ktoré zažívajú deti ako obeť obchodovania sú rozmanité a zahŕňajú:

- oddelenie od milovaných osôb alebo podporujúceho okolia
- fyzické, psychické, sexuálne zneužívanie alebo hrozbu zneužitia
- fyzické zadržiavanie a väznenie v uzavretom priestore
- dopravu bez vedomia cieľa cesty
- prítomnosť pri násilných činoch a sexuálnej činnosti

Následky intenzívnych traumatických zážitkov:

• Zužovanie pozornosti

Ide o úplné vynechávanie dôležitých informácií traumatického zážitku.

• Disociácia

Ide o prirodzený obranný mechanizmus, kedy sa osoba od prežitej traumy emocionálne odstrihne. Často sa môže skončiť ako strata pamäti na danú udalosť.

• Potlačenie

Traumatický zážitok je v pamäti potlačený a zabudnutý. Spomienka na udalosť sa môže neskôr obnoviť.

• Posttraumatická stresová porucha

Ide o ochorenie, ktoré môže vzniknúť po extrémnej stresovej situácii alebo prežití mimoriadne traumatickej udalosti či už s krátkodobým alebo dlhodobým priebehom. Takúto udalosť môže človek prežiť sám na sebe (primárna traumatizácia) alebo môže byť jej svedkom u blízkej osoby (sekundárna traumatizácia). Opätovné prežívanie traumatických zážitkov cez vracajúce sa obrazy, vizuálne alebo pocity halucinácie a živé spomienky. Deti často trpia nočnými morami, môžu počuť hlasy, trpia prílišným rozrušením a sú extrémne citlivé. Niekedy sú neochotné, často neschopné opísať, čo sa vlastne stalo. Ako následok traumy sa vyskytuje neochota spolupracovať, zjavné nepriateľstvo, narušená schopnosť detailne si spomenúť na udalosti, chyby alebo vymýšľanie pri opisoch udalostí. To všetko je nevyhnutné akceptovať. Pre psychosociálne zdravie traumatizovanej obeť je preto nevyhnutné zabezpečiť okamžitú fyzickú bezpečnosť a prístup k špecializovanej pomoci.

2.4.2. Dieťa so zdravotným znevýhodnením

Špeciálna výchovno-vzdelávacia potreba je požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo jeho vývinu v sociálne znevýhodňujúcom prostredí, uplatnenie ktorých je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti dieťaťa a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelávania, rozvoja a primeraného začlenenia do spoločnosti. Do kategórie detí so ŠVVP patria aj deti so sociálne znevýhodňujúceho prostredia a deti s nadaním.

Skupina zdravotne znevýhodnených sa člení na:

- dieťa so zdravotným postihnutím,
- deti choré alebo zdravotne oslabené
- deti s vývinovými poruchami
- deti s poruchou správania.

Tieto skupiny detí definuje **školský zákon** nasledovne ako žiakov:

- so zdravotným postihnutím, s mentálnym postihnutím, sluchovým postihnutím, zrakovým postihnutím, telesným postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami alebo viacnásobným postihnutím
- chorých alebo zdravotne oslabených, s ochorením, ktoré je dlhodobého charakteru, a tiež žiak vzdelávajúci sa v školách pri zdravotníckych zariadeniach
- s vývinovými poruchami- s poruchou aktivity a pozornosti , s vývinovou poruchou učenia
- s poruchou správania- s narušením funkcií v oblasti emocionálnej alebo sociálnej okrem žiaka s poruchou aktivity a pozornosti a žiaka s vývinovou poruchou učenia.

Deťom so zdravotným znevýhodnením je nevyhnutné zabezpečiť predovšetkým nasledujúce **podporné prostriedky** pre ich efektívnu výchovu a vzdelávanie:

- **odborný prístup vo vzdelávaní**, t. j. včasná špeciálnopedagogická, psychologická, medicínska diagnostika, vzdelávanie podľa individuálneho vzdelávacieho programu, individuálna a skupinová práca s deťmi, používanie špeciálnych metód a foriem vyučovania, úprava vzdelávacieho obsahu, usporiadanie denných činností s prihliadaním na špecifické potreby a možnosti dieťaťa a so zohľadnením jeho aktuálneho psychického a fyzického stavu, aplikácia alternatívnych foriem komunikácie, úzka spolupráca s rodičmi a iné, podľa individuálnej potreby konkrétneho dieťaťa vyplývajúcej z výsledkov odbornej diagnostiky;
- **materiálne**, ktoré zahŕňajú napríklad špeciálne vyučovacie pomôcky, kompenzačné pomôcky, úpravy prostredia a iné;
- **personálne**, t. j. odborný a podporný servis špeciálneho pedagóga, špeciálneho pedagóga, logopéda, psychológa, tlmočníka posunkovej reči, asistenta učiteľa a iných odborníkov;
- **finančné** – na zabezpečenie špeciálnych materiálnych, odborných a personálnych podmienok. Vzhľadom na špecifiká konkrétnych špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb každého dieťaťa je nevyhnutné riadiť sa pri jeho výchove a vzdelávaní odporúčaniami poradenských zariadení rezortu školstva ako aj odporúčaniami odborných zamestnancov centier

Možnosti vzdelávania žiakov so zdravotným postihnutím

Školský systém na Slovensku umožňuje vzdelávanie žiakov so ZP na predprimárnej, primárnej a sekundárnej úrovni jednak v systéme špeciálneho školstva, t.j. v školách pre jednotlivé druhy zdravotných postihnutí, ďalej v špeciálnych triedach, alebo formou integrovaného vzdelávania v školách bežného typu. Odporúčanie na vhodnú formu vzdelávania poskytuje rodičom i školskému zariadeniu na základe psychologickkej a špeciálnopedagogickej diagnostiky dieťaťa príslušné zariadenie výchovného poradenstva a prevencie, zaradené do siete školských zariadení.

Školská integrácia/ školské začlenenie sa realizuje v školách podľa školského zákona okrem špeciálnych škôl a špeciálnych tried v materských, základných a stredných školách. Školská integrácia prebieha v triedach spolu s ostatnými žiakmi školy, ak je to potrebné

Dieťa má potom právo na:

- individuálny prístup rešpektujúci jeho schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav v rozsahu ustanovenom v zákone,
- poskytovanie poradenstva a služieb spojených s výchovou a vzdelávaním,
- organizáciu výchovy a vzdelávania primeranú jeho veku, schopnostiam, záujmom, zdravotnému stavu a v súlade so zásadami psychohygieny,
- na výchovu a vzdelávanie s využitím špecifických foriem a metód, ktoré zodpovedajú jeho potrebám a na vytvorenie nevyhnutných podmienok, ktoré túto výchovu a vzdelávanie umožňujú,
- na používanie pri výchove a vzdelávaní špeciálne učebnice a špeciálne didaktické a kompenzačné pomôcky,
- nevidiacim deťom sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie s použitím Braillovho písma,
- deťom s narušenou komunikačnou schopnosťou sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie prostredníctvom náhradných spôsobov dorozumievania,
- nepočujúcim deťom sa zaručuje aj právo na výchovu a vzdelávanie v posunkovej reči nepočujúcich ako ich prirodzeného komunikačného prostriedku

2.4.3. Dieťa so závislosťou

Špecifiká závislostí u detí a dospelých

- vyvíja sa oveľa rýchlejšie ako u dospelých,
- predstavuje vážnejšie riziká pre mladý organizmus. Nezrelosť metabolických procesov spomaľuje elimináciu návykových látok a predstavuje riziko telesného poškodenia a otravy,
- významnú úlohu zohráva rodina, interakcie v nej a spolupráca s rodinou, resp. významnými dospelými v okolí závislého,
- u dospelých je charakteristická tendencia testovať hranice, riskovať, experimentovať, preháňať,
- deti a mladí ľudia tolerujú výrazne nižšiu dávku drog než dospelí, majú sklon k riskovaniu a často kombinujú užívanie viacerých návykových látok,
- dlhodobá prognóza u dospelých na rozdiel od dospelých je priaznivejšia.

Prejavy závislosti

- silná potreba získať a užívať túto látku (craving),
- neschopnosť kontroly a sebaovládania vo vzťahu k užívaniu látky,
- rast tolerancie,
- abstinénčný syndróm.

Proces vzniku závislosti

1. fáza experimentovania
2. fáza príležitostného užívania
3. fáza pravidelného užívania
4. fáza návykového užívania.

Nie každý jednotlivec užívajúci drogy musí prejsť všetkými fázami. Niektorí môžu zostať v etape experimentu, iní prejdú do pravidelného užívania bez návyku, iní do poslednej fázy.

TYPY ZÁVISLOSTÍ

Psychická závislosť

- duševný stav, prejavujúci sa ťažko zvládnuteľnou túžbou vziať si dávku drogy, potrebou užívať ju opakovane a s presvedčením, že keď ju neužije, bude sa cítiť zle,
- prejavuje sa zmenou duševného stavu užívateľa drog následkom opakovaného podávania návykovej látky a je sprevádzaný túžbou opäť požívať drogu,
- vznik je viazaný na psychické zážitky, ktoré droga konzumentovi poskytuje.

Fyzická závislosť

- stav organizmu, ktorý vznikol podávaním drogy, spravidla dlhodobejším a častým a ktorý sa prejavuje výskytom abstinénčných príznakov, ak je podávanie drogy na určitú dobu zastavené,
- organizmus zahrnul drogu do svojej látkovej výmeny.
- stav adaptácie biologických funkcií organizmu na príslušnú psychoaktívnu látku, niekedy sprevádzaný zvyšovaním tolerancie.

Patologické hráčstvo a iné závislosti

• spočíva v častých a opakovaných epizódach hráčstva, ktoré dominujú v živote subjektu na úkor sociálnych, materiálnych, rodinných a pracovných hodnôt a záväzkov

• Prejavy:

- silná túžba po príjemných zážitkoch a zaujatosť týmito činnosťami,
- problémy s kontrolou v jednotlivých činnostiach,
- preferencia týchto činností pred inými činnosťami, povinnosťami, aktivitami a záujmami jedinca, ktoré následne zanedbáva,
- pokračovanie v týchto činnostiach aj napriek vznikajúcim závažným dôsledkom ekonomickým (finančné dlhy), rodinným (konflikty a vzťahové problémy), pracovným, spoločenským, telesným a psychickým.

Závislosť od internetu

- virtuálny svet internetu ponúka prostredie bez zábran a subjektívny pocit anonymity. Je to priestor, kde je možné klamať, uvádzať polopравdy, môže byť zdrojom nevhodných až nebezpečných informácií,
- prostriedok k hazardnej hre,
- navštevovanie pornografických stránok.
- Internetové diskusné skupiny – „chat“ – nadmerná účasť na týchto diskusiách môže viesť k zanedbávaniu reálnych vzťahov na úkor povrchných kontaktov na internete.

Závislosť na mobilnom telefonovaní, na SMS správach

- Závislým sa v tomto smere stáva ten, kto zvyšuje frekvenciu telefonovania, často sníva o telefonovaní, esemeskovaní, zvyšuje sa čas strávený telefonovaním alebo posielaním SMS správ, pociťuje napätie a neodolateľne nutkanie zatelefonovať si, poslať SMS a cíti príjemne vzrušenie pri týchto činnostiach.
- Častými spúšťačmi sú nuda, samota, nedostatok kvalitných a zaujímavých podnetov a nadbytok finančných prostriedkov.

Ako spoznáte závislosť?

- mení sa správanie dieťaťa
- obmedzuje iné aktivity
- ocitá sa v sociálnej izolácii
- je nekludný
- je viac unavený
- je pasívne, rezignované a v depresiách

Reakcie dospelých by v ideálnom prípade mala vyzeráť takto:

1. Osvojiť si postoj „tough love“ alebo tvrdá láska, to je dobrý vzťah k dieťaťu a snaha pomoci spojená s cieľavedomosťou a pevnosťou (neplatiť dlhy, neospravedlňovať, neumožňovať drogovú závislosť).
2. Hovoriť o probléme s členmi rodiny, priateľmi dieťaťa, odborníkmi, nájsť si spojencov.
3. Sťažovať a komplikovať branie drog, odmeňovať zmenu k lepšiemu, vytvoriť situáciu, kedy je pre dieťa výhodnejšie abstinovať.
4. Pokračovať v komunikácii s dieťaťom (človeku pod vplyvom drog nemá zmysel dohovárať, vhodnou dobou je doba odvykacích potiaží...).
5. Tráviť s dieťaťom viac času, mať prehľad kde je a čo robí, avšak neuprednostňovať ho pred svojimi súrodencami (aj oni sú ohrození, trpia problémom v rodine, potrebujú záujem a čas rodičov).
6. Pomôcť mu odpútať sa od nevhodnej spoločnosti a zmeniť prostredie.
7. Spolupráca s užšou a širšou rodinou.
8. Byť pre dieťa dobrým vzorom (myslieť aj na svoje vlastné duševné a fyzické zdravie).
9. Vyhľadať odbornú pomoc a poradenstvo pre seba a rodinu, ak dieťaťo samé odmieta pomoc (do 18 rokov je však rodičovská zodpovednosť spojená aj s právami rodiča a rodič môže trvať na liečbe i keď s ňou dieťaťo nesúhlasí).

Ako pomôcť?

Ak rodič (zákonný zástupca) zistí akúkoľvek závislosť dieťaťa, môže sa obrátiť na oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, kde sociálny kurátor poskytne rodičom poradenstvo a odporučí najvhodnejší postup pri riešení aktuálnej situácie. Podľa druhu a stupňa závislosti sociálny kurátor odporúča odbornú psychologickú pomoc prostredníctvom referátu poradensko-psychologických služieb úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, odbornú pomoc prostredníctvom Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ambulantnú odbornú starostlivosť napr. v Centre drogových závislostí a neposlednom rade pobytovú odbornú starostlivosť hospitalizáciou v zdravotníckom zariadení (detoxikačný pobyt) a následne v resocializačnom stredisku. 5 ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou.

2.4.4. Dieťa s ADHD

ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder, v minulosti označovaný ako LMD – ľahká mozgová dysfunkcia) je klinický syndróm, ktorého základnými príznakmi je narušenie koncentrácie a stability pozornosti, hyperaktivita a impulzivita. Dôsledky ADHD sa prejavujú v školskom i domácom prostredí.

K typickým ťažkostiam, ktoré sprevádzajú dieťa s ADHD je narušenie školského výkonu. Takýto žiak nedokáže dostatočne venovať pozornosť výkladu učiva ani domácej príprave. Často sa dopúšťa chýb z nepozornosti, ktoré zväčša nie sú spôsobené tým, že by rozumovo nedokázal učivu porozumieť. Narušenie schopnosti sústrediť sa má negatívny dopad na jeho celkový prospech. Časté sú problémy v správaní a disciplíne a to ako v škole tak i doma. Dieťa nerešpektuje pokyny rodičov a učiteľov, narúša priebeh vyučovacej hodiny rozprávaním alebo pobežovaním. Nedokáže pokojne sedieť na svojom mieste, neustále sa vrtí na stoličke alebo z nej opakovane vstáva a pohybuje sa po triede. Intenzívny motorický nepokoj sa prejavuje tiež častými neúčelnými pohybmi nôh a rúk, pohrávaním sa s predmetmi, ktoré nepotrebuje k práci. Afektívna labilita, ťažkosti so sebaovládaním a impulzívne reakcie obvykle vedú k množstvu sporov s autoritami i vrstovníkmi. Dieťa má problémy v medziľudských vzťahoch, môže mať problémy nájsť a udržať si priateľov. K základným sprievodným príznakom ADHD patrí nerovnomerný vývin kognitívnych schopností, čo znamená, že v danom čase môžu byť u dieťaťa niektoré parciálne intelektové schopnosti rozvinuté nadpriemerne vzhľadom k veku a iné naopak oslabené až podpriemerné.

ADHD je syndróm vyznačujúci sa radom symptómov, ktoré možno rozdeliť do 3 oblastí:

Oblasť zahŕňajúca ťažkosti s pozornosťou/sústredením:

- Neschopnosť sústrediť sa po potrebné dlhý čas pri školskej práci, pri vypracovávaní úloh, pracovnej činnosti alebo pri hre.
- Výrazné ťažkosti s postrehovaním detailov a sústredením sa na ne, roztržitosť a nadmerná chybovosť v školských a pracovných úlohách a pri voľnočasových aktivitách zapríčinená nepozornosťou.
- Výrazné ťažkosti s dodržiavaním pokynov.
- Neschopnosť plynule dokončiť školské úlohy alebo domáce práce.
- Výrazné ťažkosti s organizovaním vlastnej činnosti, s plánovaním práce alebo hry.
- Odmietanie úloh a činností, ktoré vyžadujú sústredenie alebo zvýšené mentálne úsilie (počúvanie rozprávok, písanie domácich úloh).
- Časté strácanie vecí potrebných pre vypracovávanie úloh alebo vykonávanie činností.

- Ľahká odkloniteľnosť pozornosti – sústredenie je nadmerne často rozptýlené pôsobením vonkajších vplyvov.
- Dieťa často pôsobí dojemom akoby nepočúvalo, čo sa mu hovorí.
- Časté zabúdanie na plnenie rutinných denných povinností.
- Charakteristická je rýchla a nedôsledná práca na predložených zadaniach. Dieťa má problémy s postrehovaním pokynov, zadaní alebo iných podstatných informácií.

Oblasť symptómov hyperaktivity:

- Nadmerný psychomotorický nepokoj - neschopnosť v pokoji sedieť na jednom mieste – neustále behanie po triede (počas vyučovacej hodiny) alebo miestnosti, neustále vrtenie sa na stoličke, permanentné neúčelné kopanie, dupanie a kývanie nohami, opakované hranie sa s predmetmi, ktoré nepotrebuje k aktuálnej práci a činnosti, časté vstávanie zo stoličky hupanie sa na stoličke.
- Rýchle zmeny predmetu záujmu – neustále roztržité odbiehanie od činnosti k činnosti.
- Neustále vyžadovanie pozornosti – dieťa sa nedokáže samostatne venovať úlohám alebo hre po dobu primeranú vzhľadom k veku.
- Nadmerná verbálna aktivita – neustále rozprávanie, skákanie do reči alebo neprestajné kladenie otázok.
- Dieťa má ťažkosti s čakaním – nedokáže počkať, až na neho príde rad a pod.

Oblasť symptómov impulzivity:

- Neschopnosť vypočítať si celé znenie otázky alebo zadania – vyhrkávanie odpovedí pred dokončením otázky.
- Často kladie nepremyslené, impulzívne odpovede.
- Neustále skákanie do reči, prerušovanie ostatných.
- Ťažkosti so sebaovládaním a reguláciou vlastného správania.
- Neschopnosť odložiť uspokojenie svojej potreby, intenzívne dožadovanie sa jej okamžitého naplnenia.
- Afektívna instabilita, časté výrazné afektívne rozlady, najmä výbuchy hnevu a plaču.
- Nepremyslené, impulzívne konanie bez ohľadu na dôsledky a prípadné riziká.
- Výrazné ťažkosti s dodržiavaním pokynov, príkazov, školského poriadku, nerešpektovanie autorít.

Etiológia ADHD

Rozvoj syndrómu ADHD je multifaktoriálne podmienený. K hlavným príčinám jeho vzniku a patogenézy sa radia faktory genetické, neurofyziologické, neurochemické, dietetické, toxikologické a psychosociálne. Predpokladá sa teda, že ADHD je geneticky podmienené a súvisí s aktivitou neurotransmiterov (chemických látok zabezpečujúcich prenos informácií medzi neurónmi). ADHD sa môže rozvinúť aj v súvislosti s poškodeniami a odchýlkami v priebehu perinatálneho vnútromaternicového vývinu a perinatálneho obdobia, v dôsledku otravy olovom a traumatických poškodení mozgu, ku ktorým došlo následkom úrazov a poranení hlavy. Rozvoj príznakov tohto syndrómu môže byť podmienený tiež neuromotorickou nezrelosťou nervovej sústavy dieťaťa. Vplyv môže mať aj prítomnosť potravinárskych aditív v strave a rôzne psychosociálne činitele.

Odporúčaný prístup k deťom s ADHD – poruchou pozornosti s hyperaktivitou

- Dosiahnuť pravidelnosť denného režimu.
- Informácie – príkazy dávať cielene a jasne.
- Dobré štruktúrovať požiadavky.
- Pravidlá vypracovať/ dohodnúť s dieťaťom a dodržiavať.
- Platí to pre obidvoch partnerov zmluvy (pre všetkých členov rodiny).
- Snažiť sa o dosiahnutie stanovených vzorov správania jednotlivo jedno za druhým.
- Dostatočne skoro stanoviť presné hranice.
- Rozpoznávať vlastné hranice, aby sa dalo vyhnúť emocionálnym reakciám a aby sa dalo primerane reagovať.
- Vyhnúť sa dlhším diskusiam – dieťa má väčšiu výdrž.
- Vyhnúť sa bojom o moc – dieťa vydrží viac.
- Konať namiesto hovoriť (platí pre rodičov).
- Konať namiesto sľúbiť (platí pre dieťa).
- Prehliadnuť menšie prečiny.
- Pri väčších prečinoch musia okamžite nasledovať dieťaťu známe dôsledky.
- Vždy rátať s recidívou.
- Viditeľná snaha a dobrá vôľa musia byť ocenené.
- Dohováraním hyperaktívne dieťa nemotivujeme.
- Sústavné kritizovanie ho provokuje. Nie sú vhodné slová ako: „ Andrej, si nenapraviteľný.“, „ Môžeš sa za seba hanbiť.“ a pod.
- Ak učiteľ reaguje na verbálne útoky dieťaťa hrozbou trestu, stupňuje hladinu jeho vzrušivosti.
- Treba sa vyhnúť morálnym požiadavkám, lepšie je, keď učiteľ dieťa v tomto ohľade ignoruje.
- Práce za trest nepomáhajú, stigmatizujú a premiestňujú konflikt do domáceho prostredia.
- V situáciách vyžadujúcich intenzívnu pozornosť má hyperaktívne dieťa sedieť samo.
- Nie je to nijaký trest, ale pomoc – a tak sa to má aj prezentovať.
- Pevné pravidlá sú mimoriadne dôležité.
- Keď hyperaktívne dieťa počas prestávky vyrušuje, pedagóg nesmie pripustiť, aby ostatné deti naň žalovali, pretože hyperaktívne dieťa to ešte viac vyprovokuje a reaguje prehnane.
- Pri športovaní sa hyperaktívne dieťa dostáva prostredníctvom motorického správania do stavu vzrušenia. Preto má veľký zmysel dať na konci hodiny hyperaktívnemu dieťaťu motoricky aktívnu úlohu.

2.5. PRÁVA DIEŤAŤA

Odporúčaný počet hodín min.1 hod.

Každý dospelý človek zažil obdobie, kedy bol najviac zraniteľný, obdobie kedy sa formuje celá jeho osobnosť, obdobie, z ktorého čerpá do ďalšieho života, obdobie tak veľmi krehké a zároveň pre človeka veľmi významné – detstvo. Človek v období detstva pre svoju zraniteľnosť a významnosť tejto životnej fázy, si zaručuje špeciálnu ochranu a starostlivosť. Na túto požiadavku, ktorá bola vyslovená už vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv v roku 1948, reagujú aj práva dieťaťa.

Slovenská republika sa zaviazala zabezpečovať ochranu práv detí ratifikovaním medzinárodných dohovorov, medzi inými Dohovoru o právach dieťaťa z roku 1989 a Dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach z roku 1993.

Na spomínaný dokument nadväzujú vnútroštátne predpisy súvisiace so zabezpečovaním náhradného rodinného prostredia pre deti - Ústava SR, Zákon č. 36/2005 Z.z., Zákon č. 305/2005 Z. z..

Na účely tohto Dohovoru sa dieťaťom rozumie „každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov,“ pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá inak. V tomto dokumente sa zdôrazňuje, že deti vyžadujú vzhľadom na svoju zraniteľnosť zvláštnu starostlivosť a ochranu. Zvláštny dôraz sa v ňom kladie na základnú starostlivosť a ochrannú zodpovednosť rodiny, na nevyhnutnosť právnej a ďalšej ochrany dieťaťa pred a po narodení, na význam rešpektovania kultúrnych hodnôt detského spoločenstva a na životne dôležitú úlohu medzinárodnej spolupráce pri uplatňovaní práv dieťaťa. V systéme náhradnej rodinnej starostlivosti musí byť zabezpečené, aby sa v prvom rade bral do úvahy najlepší záujem dieťaťa. Výbor pre práva dieťaťa označil štyri princípy, ktorými sa musí uplatňovanie všetkých ostatných práv riadiť:

- všetky práva sa musia vzťahovať na všetky deti bez akejkoľvek diskriminácie
- všetky činnosti týkajúce sa dieťaťa musia brať do úvahy jeho najlepšie záujmy
- deti majú právo na život, zachovanie života a rozvoj v maximálnej možnej miere
- právo vyjadriť slobodný názor na všetko, čo sa ich týka, aj právo na to, aby boli ich názory brané vážne.

Podľa Preambuly Dohovoru o právach dieťaťa, „detstvo má nárok na osobitnú pomoc, presvedčené, že rodina, ako základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho všetkých svojich členov a najmä detí, musí mať nárok na potrebnú ochranu a takú pomoc, aby mohla bezo zbytku plniť svoju úlohu v spoločnosti, uznávajúc, že v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti musí dieťa vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia.“

Základným právom dieťaťa je právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Dieťa má právo na rodinné prostredie. Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia, alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom, ktorý takému dieťaťu v súlade so svojím vnútroštátnym zákonodarstvom zabezpečí náhradnú starostlivosť.

Postavenie dieťaťa v spoločnosti sa neustále mení, ako z hľadiska ekonomického tak aj spoločenského. V minulosti bolo dieťa prostriedkom ekonomického zaistenia rodičov v starobe, čo bolo aj jednou z motivácií pre založenie rodiny. Nebolo ničím neobvyklým, že deti už od útleho veku pracovali. V dnešnej spoločnosti je situácia odlišná, dieťa je chápané skôr ako prostriedok seberealizácie, ktorá ale môže prinášať finančné riziká. Ďalším faktorom ovplyvňujúcim postavenie dieťaťa v spoločnosti je sociálny a ekonomický status rodiny. Avšak hlavným faktorom, ktorý vo veľkej miere ovplyvňuje postavenie dieťaťa v spoločnosti je vymedzenie práv a povinností detí, ktoré zabezpečuje samotný štát, v ktorom dieťa žije. Jeho úlohou je poskytovať deťom tak doplnkovú starostlivosť a podporu pre rozvoj dobre fungujúcich rodín, ako aj zabezpečenie a ochranu v prípade ich zlyhania. Právo upravuje tak vzťahy ľudí a štátu, ako aj vzťahy medzi ľuďmi navzájom, čiže upravuje vzťahy aj medzi dospelými, rodičmi a deťmi. Keďže je rodina základom našej spoločnosti, prvotné informácie o spoločnosti a adaptovaní sa v nej získava dieťa v rodine od svojich rodičov.

Práva dieťa sú ukotvené v dokumente, ktorý prijala OSN v roku 1959 a ktoré prijala aj Slovenská republika v roku 1990. Uvedený dokument obsahuje desať základných práv dieťaťa.

1. Dieťaťu náležia všetky práva uvedené v deklarácii

Na tieto práva majú nárok všetky deti bez jedinej výnimky, bez rozdielu rasy, farby pleti, pohlavia, reči, náboženstva, politického alebo iného spoločenského postavenia, či už dieťať a samého alebo jeho rodiny. K dieťaťu sa treba správať ako k seberovnému. Zaslúži si to najlepšie, čo svet poskytuje.

2. Dieťa má osobitné právo na telesný a duchovný rast

Dieťaťu sa má dostať zvláštnej ochrany a treba mu zákonmi a inými prostriedkami zabezpečiť, aby sa v slobodných a dôstojných podmienkach zdravým a normálnym spôsobom vyvíjalo telesne, duševne, mravne, duchovne a sociálne. Pri prijímaní zákonov hlavným hľadiskom majú byť najvlastnejšie záujmy dieťaťa.

3. Dieťa má mať právo na meno od narodenia a právo na štátnu príslušnosť

Dieťa má mať právo na meno a krajinu, ktorú môže volať svojou.

4. Dieťa má právo na dobrú stravu, bývanie a zdravotnícke služby

Dieťaťu sa majú dostať všetky výhody sociálneho zabezpečenia. Má mať právo dospievať a vyvíjať sa v zdraví, preto treba jemu i jeho matke poskytovať zvláštnu starostlivosť a ochranu vrátane primeranej starostlivosti pred narodením aj po ňom. Dieťa má mať právo na primeranú výživu, bývanie, zotavenie a zdravotnícke služby.

5. Dieťa má právo na osobitnú starostlivosť

Ak je akýmkoľvek spôsobom postihnuté. Telesne, duševne alebo sociálne postihnutému dieťaťu treba poskytnúť zvláštnu opateru, výchovu a starostlivosť, akú vyžaduje jeho konkrétny stav. Dieťaťu s akýmkoľvek postihnutím treba vyjsť v ústrety, aj jeho zvláštnym potrebám.

6. Dieťa má právo na lásku

A pochopenie u svojich rodičov a rodiny, ale aj od štátu, ak títo nemôžu pomôcť.

Plný a harmonický rozvoj osobnosti dieťaťa vyžaduje lásku a porozumenie. Všade, kde je možné, má vyrastať obklopené starostlivosťou a zodpovednosťou svojich rodičov a vždy v ovzduší lásky a mravnej a hmotnej istoty, výnimkou mimoriadnych okolností sa dieťa nemá odlúčiť od matky. Má byť povinnosťou spoločnosti a úradov venovať osobitnú starostlivosť deťom, ktoré nemajú rodinu, a tým, ktorým sa nedostáva primeraných prostriedkov na výživu. Je žiaduce, aby štát poskytoval finančnú pomoc, alebo inú na výživu mnohopočetným rodinám.

7. Dieťa má právo zadarmo chodiť do školy

Možnosť rozvíjať sa. Rodičia majú osobitnú zodpovednosť za vzdelávanie a výchovu dieťaťa. Dieťa má nárok na vzdelanie, ktoré má byť bezplatné a povinné, aspoň na základnom stupni. Má sa mu dostávať vzdelávanie, ktoré mu zvýši jeho všeobecno-kultúrnu úroveň a poskytne mu rovnaké možnosti rozvíjať svoje schopnosti, svoje názory a svoj zmysel pre mravnú a spoločenskú myseľ, aby sa mohlo stať užitočným členom spoločnosti. Dieťa má mať zároveň všetky možnosti a podmienky pre hru a zotavenie. Hrou sa má pripravovať pre samostatný život.

8. Dieťa má právo vždy byť medzi prvými, komu treba pomôcť

Každému dieťaťu treba poskytovať pomoc a ochranu, a to nielen v najťažších chvíľach života, lebo od detí závisí budúcnosť sveta.

9. Dieťa má právo na ochranu proti krutosti a zneužívaniu

Nesmie pracovať, kým nedosiahne určený minimálny vek. Dieťa má byť chránené pred všetkými formami zanedbávania, krutosti a využívania. Dieťa sa nesmie zamestnávať pred dovŕšením primeraného, minimálneho veku, v nijakom prípade mu nemožno vnútiť, alebo mu dovoliť, aby vykonával prácu alebo zamestnanie, ktoré je na úkor jeho zdravia alebo vzdelávania, alebo bráni jeho telesnému, duševnému alebo mravnému vývinu.

10. Dieťa treba učiť mieru, tolerancii a priateľstvu voči všetkým ľuďom

Dieťa treba chrániť pred pôsobením, ktoré môže podnecovať rasovú, náboženskú alebo akúkoľvek inú formu diskriminácie. Dieťa sa má vychovávať v duchu porozumenia, znášanlivosti, priateľstva medzi národmi, mieru a bratstva všetkých ľudí, aby si plne uvedomovalo, že má svoje sily a schopnosti venovať službe ostatným ľuďom.

2.6. Práva a povinnosti profesionálneho náhradného rodiča

Odporúčaný počet hodín min.1 hod.

2.6.1.Práva profesionálneho náhradného rodiča

PNR pri výkone pracovnej činnosti má právo na:

- zabezpečenie podmienok potrebných na výkon pracovnej činnosti,
- ochranu pred sociálno-patologickými prejavmi v správaní priamych nadriadených zamestnancov, odborných zamestnancov, a ďalších zamestnancov,
- ochranu pred neodborným zasahovaním do výkonu pracovnej činnosti,
- profesijný rozvoj,
- objektívne hodnotenie výkonu pracovnej činnosti,
- na pravdivé a úplné informácie o dieťati (najmä o zdravotnom stave, sociálnej situácii rodiny...),
- právo zvoliť si vhodný dôvod čerpania dovolenky s ohľadom na možnosti centra,
- odmietnuť kontakt s biologickou rodinou v špecifických prípadoch – agresia rodičov,... (bez dotknutia práva dieťaťa na kontakt s ňou),
- rešpektovanie bytových podmienok, fyzických a psychických možností pri umiestňovaní dvoch a troch detí,
- spravodlivé odmeňovanie na základe jednotlivých kritérií,
- uplatnenie rešpektovania súkromia (pozeranie do skríň a chladničky nie je v poriadku),
- vzdelávanie a supervíziu,
- podporu a psychohygienu.

Príbeh profi-mamy

Ked' som prvý krát počula, že jedna pani od nás z dediny sa stará o bábätká, tak som si povedala, a že to musí byť úžasné mať doma bábätko, ktoré keď trošku vyrastie, odíde preč. Od vtedy vo mne rástla túžba, ako začiatok môjho povolania. Potom samozrejme nasledovalo ešte

niekoľko rokov premýšľania, zisťovania a zasa premýšľania. Keď som sa odhodlala absolvovať prípravu, bola som takmer rozhodnutá. Počas prípravy sa rozhodovala moja rodina. Neboli síce tak nadšený a odhodlaný ako ja, ale súhlasili. Prácu som si našla veľmi rýchlo. Ani som sa nestihla spamätať a mala som doma 10 mesačného chlapčeka. Priznám sa, že sa mi po príchode domov mihla hlavou myšlienka: „Čo som to spravila, veď mám doma cudzie dieťa?“ Bola som odhodlaná spraviť pre tohto drobčeka všetko. Všetci sme si ho hneď obľúbili, deti sa s nim hrali a on bol šťastný. Keď som začínala, mala som základné predsavzatie, vydržať kým sa mu nájde ďalšia rodina. Bolo to rýchlo, už o štyri mesiace od nás odchádzal. Hoci nebol u nás dlho, jeho odchod bol ťažký. Po pár rokoch som sa dozvedela, že pre neho ešte ťažší. Zapamätal si nás ako „rodinu, kde boli deti a ako nechcel od nás odísť.“ Keď sme zvládli prvú métu, zvažovali sme, či to je dobré a chceme pokračovať s ďalším dieťaťom. Chceli sme a tak k nám prišli sestričky, 1,5 a 2,5 ročné. Tento začiatok bol náročnejší. Štyri mesiace sme hľadali „spoločnú reč“, ale našli sme. Boli u nás deväť mesiacov, kým sa im našla pestúnska rodina. Odchod samozrejme ťažší, ako ten predošlý. A doma znovu otázka, či pokračujeme. Pokračovali sme. Už sme mali štrnásť detí. Zažili sme odchod (po troch rokoch) tak ťažký, že som myslela, že už nebudem ďalej pokračovať. Mali sme aj postihnuté dievčatko, kedy som celý čas verila, že sa jedného dňa zmení, zobudí sa a dobehne zameškaný vývoj. Po dvoch rokoch som akceptovala signály svojej rodiny a dievčatko preložili na oddelenie. Väčšina detí u nás bolo hneď z pôrodnice. Niektoré mesiac, niektoré dlhšie. Väčšinou odišli do nových rodín, ale boli aj také, ktoré sa vrátili do biologickej rodiny. Už viac krát som zvažovala koniec v tejto profesii. Bolo to vždy v čase veľkej únavy. No keď sa podarilo jedno z detí umiestniť do rodiny, prešla aj únava, nabrala som nové sily a vrátila sa mi aj chuť pokračovať. Stále som zostala verná dôslednému zvažovaniu, či zvládnem ešte jedno dieťa. Nebojím sa tohto rozhodovania. Chcem si byť istá, že ešte mám čo deťom odovzdať, že mám chuť sa s nimi tešiť a hrať, učiť a vychovávať. Ak si nebudem istá skončím.

Monika

2.6.2. Povinnosti PNR

PNR je v pracovnoprávnom vzťahu a preto sa na neho vzťahujú nasledovné povinnosti:

- chrániť a rešpektovať práva dieťaťa a jeho zákonného zástupcu,
- zachovávať mlčanlivosť a chrániť pred zneužitím ich osobných údajov výsledky odborných vyšetrení detí, s ktorými prišiel do styku,
- rešpektovať individuálne výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa s ohľadom na jeho schopnosti, možnosti, sociálne a kultúrne zázemie a odporúčania odborných zamestnancov CDR,
- zdržať sa konania, ktoré vedie k porušovaniu práv ostatných zamestnancov,
- správať sa v súlade s Etickým kódexom PNR,
- zúčastniť sa na poradách PNR, ktoré sa konajú v CDR,
- zúčastniť sa pravidelne na supervíziách - min. 8 hodín ročne
- rozširovať svoje odborné poznatky pravidelným interným alebo externým vzdelávaním min. 15 hod/rok,
- odborný tím centra a PNR si navzájom poskytujú všetky dostupné a aktuálne informácie o dieťati umiestnenom v PNR. Závažné skutočnosti sú poskytované bezodkladne (úraz, hospitalizácia),
- oboznámiť zamestnávateľa o závažných zmenách v rodinných a bytových podmienkach,
- zabezpečiť odborné vyšetrenia, pravidelnú školskú dochádzku mal. dieťaťa,
- zabezpečiť bezpečné rodinné prostredie pre dieťa v dome alebo byte – platné revízne správy (elektrina, plyn, komín, hromozvod),

- vedenie spisovej dokumentácie dieťaťa:
 - o vedenie evidencie výdavkov na dieťa v PNR
 - o vedenie evidencie vreckového u detí nad 6 rokov veku- kniha vreckového
 - o osobné karty o vedenie evidencie vecných darov
 - o Záznam o dôležitých udalostiach v živote dieťaťa
 - o Plány výchovnej práce s dieťaťom a vyhodnotenie plánov
 - o Záznam o psychickom, fyzickom a sociálnom vývine dieťaťa
 - o Plán osamostatnenia mladého dospelého

Do školy Keď sme do našej rodiny prijali Ferka a Zuzku, bolo potrebné ich umiestniť do školy. Netušili sme, aké problémy nás čakajú. Keď sme prišli za pani riaditeľkou ZŠ, pokladali sme to za úplnú samozrejmosť a formalitu. Jej reakcia nás však veľmi prekvapila. Tušili sme, že budeme odpovedať na množstvo otázok o našom právnom vzťahu ku deťom. Čo sme však nečakali, bol jej chladný byrokratický prístup. Nevidela pred sebou deti, ktorým treba pomôcť, ale len komplikácie a množstvo administratívy spojené s prijatím detí aj s ich eventuálnym odchodom. Nedali sme sa odbiť a deti boli prijaté. Trvalo to nejakú dobu a stálo nás to mnoho úsilia, energie, času, stretávaní. Napokon však pracovníci školy pochopili, že sa niet čoho báť. A na dôvažok, malý Ferko chodil do školy rád a výrazne si zlepšil prospech. Zuzku škola veľmi nenatchla, ale to už iný príbeh.

SPOJENIA

Inštrukcia:

Účastníci si nakreslia obrázky, na ktorých bude zoznam dvojíc, ktoré k sebe bez výhrady patria. Napríklad kostol a zvon, more a ryby, stromy a listy, krieda a tabuľa, škrupinka a orech, hlava a mozog, sviečka a knôť. V skupine sa následne porozprávajú o tom, aké to je, keď je medzi nimi vytvorený funkčný vzťah. Akým spôsobom sa dá spojenie posilniť, udržať, v čom je to iné, pokiaľ to nefunguje, keď je to pokazené.

Zámer:

Poukázať na potrebu vzájomnej symbiózy, vďaka ktorej sa vytvára zmysluplný celok.

Slepý slalom

Inštrukcia:

Účastníci sa rozdelia do dvojíc. Dostanú inštrukciu, aby si v dvojiciach dohodli neverbálne komunikačné signály pre navigáciu v priestore s prekážkami „naslepo“. Následne si jeden účastník z každej dvojice zaviazne oči a lektor pripraví v miestnosti prekážkovú dráhu. Úlohou účastníkov je previesť svojich nevidomých partnerov touto dráhou. Následne sa roly vymenia.

Zámer:

Poukázať na potrebu efektívnej komunikácie a zdieľania informácií pri dosahovaní spoločného cieľa.

Vlaková súprava

Inštrukcia:

Účastníci vytvoria 5-členné skupiny, ktoré predstavujú vláčiky. Prvý má otvorené oči, ostatní zatvorené. Všetci sa držia za lakty, pás alebo boky a sú postavení za sebou. Prvý hráč skupiny je

strojvodcom, jeho úlohou je bez slov usmerňovať pohyb ostatných za sebou. Účastníci si ešte pred tým dohodnú pokyny. Do priestoru je možné postaviť rôzne prekážky, napr. stoličky. Účastníci si postupne vymieňajú pozície strojvodcu, toho, kto je uprostred, a posledného vagóna. V závere si popisujú pocity, obavy, schopnosť spoľahnúť sa jeden na druhého, schopnosť dôverovať si.

Zámer: Poukázať na potrebu efektívnej vzájomnej komunikácie a spolupráce.

2.7.Nácvik praktických zručností

- identifikácia vývinových potrieb dieťaťa, /5h/
- vzťahová väzba, citové pripútanie a separácia dieťaťa, /5h/
- prispôsobenie sa zmene v rodine profesionálneho náhradného rodiča, /6h/
- komunikačné zručnosti, /2h/
- rozvoj výchovných zručností, /10h/
- riešenie záťažových situácií v rodine, /6h/
- spolupráca v tíme odborníkov. /2h/

/pri príprave na vykonávanie PNR klásť dôraz na správnu motiváciu a sebareflexiu záujemcu/

Pri vyššie uvedených bodoch môžu byť použité nasledujúce metódy:

- rozhovor,
- pozorovanie,
- skupinové aktivity,
- dotazníky,
- príklad dobrej praxe,
- filmové ukážky,
- interaktívne prednášky,
- zážitkové techniky,
- a iné podľa potreby.

Aktivity je potrebné konkrétne vyšpecifikovať /priamo druh aktivity/ vo výkaze časofondu. Námety je možné čerpať z vytvorenej prípravy ÚPSVaR, odbornej literatúry, internetu.

Záverečné zhodnotenie **je povinné**. Čiastkové hodnotenia podľa zváženia CDR.

Témy prípravy sú rozpracované aj v materiáli – „Inovatívne a efektívne metódy prípravy fyzických osôb na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti“, vypracovaného v rámci Národného projektu XXIV – 2 „Zvyšovanie zamestnateľnosti profesionálnych rodičov“.

Odborným garantom materiálu je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, odbor sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a odbor poradensko-psychologických služieb.

Inovatívne a efektívne metódy prípravy sú spracované vo forme uceleného programu prípravy, ktorého zámerom je poskytnúť záujemcom informácie, poznatky a praktické zručnosti nevyhnutné pre profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti prostredníctvom efektívneho interaktívneho spôsobu učenia.

3. Inovatívne metódy

- Teoretickú časť nahrať na CD a tým zabezpečiť rovnaký prístup informácií.
- Zriadiť webovú stránku, ktorá bude sústreďovať všetky dostupné materiály k praktickým zručnostiam, ako sú napr. knihy, webové stránky, na ktorých sú dostupné materiály k aktivitám a pod.

Záver

Primárnym cieľom PNR je dočasné poskytnutie domova dieťaťu a stálosť blízkej osoby, kým nebude možný jeho návrat do biologickej rodiny, prípadne do náhradnej rodiny.

Prijatie dieťaťa do PNR nie je bezproblémová záležitosť a ovplyvňuje jej ďalšie fungovanie i vzťahy s ostatnými členmi rodiny. Adaptačné obdobie je časom vzájomného sa spoznávania, prispôsobovania sa a zvykania si jeden na druhého. Toto obdobie je najnáročnejším obdobím a od neho sa odvíja i ďalšie fungovanie PNR.

Dieťa či mladý človek sa zrazu ocitne bez podpory vlastných biologických rodičov a je zrazu odkázaný na pomoc cudzích ľudí, je to frustrujúci moment. Neexistuje nič, čo by nahradilo vlastnú rodinu, aj keď tá nie vždy funguje tak, ako by mala. Traumy, ktoré si mnohé z týchto detí museli prežiť, a ponesú si ich už celý život, sú akoby len kvapkou v mori ďalších problémov, ktoré sa vynárajú pri riešení ich komplikovanej situácie.

Dokázať pochopiť a prijať dieťa so všetkými bôľmi, ktoré si prinesie do novej rodiny, pomôcť spracovať mu straty a umožniť mu vyrastať v rodinnom prostredí s dostatočnými podnetmi je veľmi dôležité z hľadiska jeho vývinu pre budovanie vzťahov a väzieb. Túto úlohu zvláda len osobnostne zrelý ale zároveň aj odborné pripravený PNR.

V procese prípravy na vykonávanie profesionálnej náhradnej starostlivosti hrá dôležitú a nezastupiteľnú úlohu práve kvalitná príprava profesionálneho náhradného rodiča, ktorá rozhoduje o úspešnosti profesionálnej náhradnej rodiny.

Milí kolegovia, dostáva sa Vám do rúk materiál, vytvorený kolektívom odborníkov pracujúcich v sociálnej oblasti z rôznych úrovní, profesií a pohľadov zameraných na oblasť profesionálneho náhradného rodičovstva.

Predkladaný materiál si kladie za cieľ byť nápomocný pri realizovaní príprav na PNR a má ambíciu byť dobrou pomôckou odborníkom v CDR, ktorí sú zodpovední za obsah a celkovú prípravu na PNR a tak pomôcť čo najkvalitnejšie pripraviť budúcich PNR na tak ťažké, ale zároveň krásne povolanie.

Zároveň Vaša spätná väzba na predkladaný materiál má ambíciu zreálniť a skvalitniť v určitých smeroch aj rozšíriť a tak pripraviť dobrú východiskovú základňu pri prehodnocovaní a tvorbe záväzného predpisu pre prípravu PNR, vychádzajúci z reálnej praxou overenej metodiky. 67

Literatúra

BARTOŠOVÁ, A., URBANOVÁ, J. 2015. Vzdelávacia príručka o obchodovaní s ľuďmi pre pedagógov a sociálnych pracovníkov. Bratislava : Slovenská katolícka charita. 52 s.

BERTO VÁ, S., BOHOVICOVÁ, M., DOMANKUŠOVÁ, H. et al. 2011. Náhradná starostlivosť. Inovatívne a efektívne metódy prípravy fyzických osôb na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti. Bratislava : Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. 150 s. ISBN 978-80-969002- 5-1

BRISH, H. K. 2011. Poruchy vzťahové vazby: od teórie k terapii. Praha : Portál. 312 s. ISBN 978-80-7367- 870-8.

FILADEFIOVÁ, J. 2008. Zvyšovanie kvality poskytovania starostlivosti a výchovy deťom v detských domovoch–zameranie na profesionálne rodiny zamestnancov. [on-line]. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny. 139 s.

HUGHES, D. 2012. Parenting a child with emotional and behavioral difficulties. London : British association for adoption and fostering. 104 s. ISBN 978-1-907585-60-9.

JORENSSEN, J. 2012.: Vyrovnívání se dítěte se ztrátou a odloučením. Praha : Portál. 88 s. ISBN 978-80- 262-0095-6

LUKŠÍK, I. et al. 2017. Kvalita života detí a mladých ľudí v ústavnej starostlivosti. Trnava : Trnavská univerzita v Trnave, Pedagogická fakulta. 152 s. ISBN 978-80-568-0077-5.

MATEJ, V. et al. , 2000. Profesionálny rodič alebo guľatá kocka : Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodine. Bratislava: Návrat, 78 s. ISBN 80-967908-1-1.

PAINE, T. N. Masáže detí – komunikácia dotykcom. Praktický manuál. Bratislava : Návrat, o.z., 32 s.

PURVIS, K. B. et al. 2013. Dítě v nové rodině. Praha : Grada. ISBN 978-80-247-4535-0

REICHELOVÁ, E. 201. Na chvíľu Freudom. Filiálna terapia. Košice : Self Creation. 70 s. ISBN 9788097059231

RIEGER, Z. 2009. Návrat k rodině a domu. Praha : Portál. 106 s. ISBN 978-80-7367-544-8

ŠIMANOVSKÝ, MertinM.: 2012. Hry pomáhají s problémy. Praha : Portál. 160 s. ISBN 978-80-262- 0053-6

ŠKOVIERA, A. 2007. Dilemata náhradní výchovy. Praha : Portál. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5

Vyhláška č. 103/2018 Z.z. ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálno-právnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ZELINOVÁ M.: 2011. Hry pro rozvoj emocí a komunikace. Praha : Portál. 144 s. ISBN 978-80-262-0036- 9

ZEZULOVÁ, D. 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál. 200 s. ISBN 978-80-262-0065-9

Zoznam príloh

Žiadosť záujemcu o prípravu
na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti

Meno a priezvisko:.....

Rodné priezvisko:.....

Dátum narodenia : rodné číslo:.....

Štátna príslušnosť : rodinný stav.....

Adresa trvalého pobytu: Číslo
telefónu:.....

E - mailová adresa:.....

Dosiahnuté najvyššie vzdelanie (SOU, SŠ, VŠ):

.....

Vyhlasujem, že všetky údaje, ktoré som uviedol/a sú pravdivé a súhlasím s ich poskytnutím pre účely prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti.

V Dňa.....

Podpis.....

Časový harmonogram prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti na rok 2021

Názov CDR	1. termín	2. termín
CDR CPPR Sečovce	08.03.2021 - 19.04.2021	04.10.2021 - 09.11.2021
CDR Nižná Kamenica (mentorovaný)	20.04.2021 - 31.05.2021	23.08.2021 - 03.10.2021
CDR Slovenské Nové Mesto (mentorovaný)	20.05.2021 - 30.06.2021	07.09.2021 - 19.10.2021